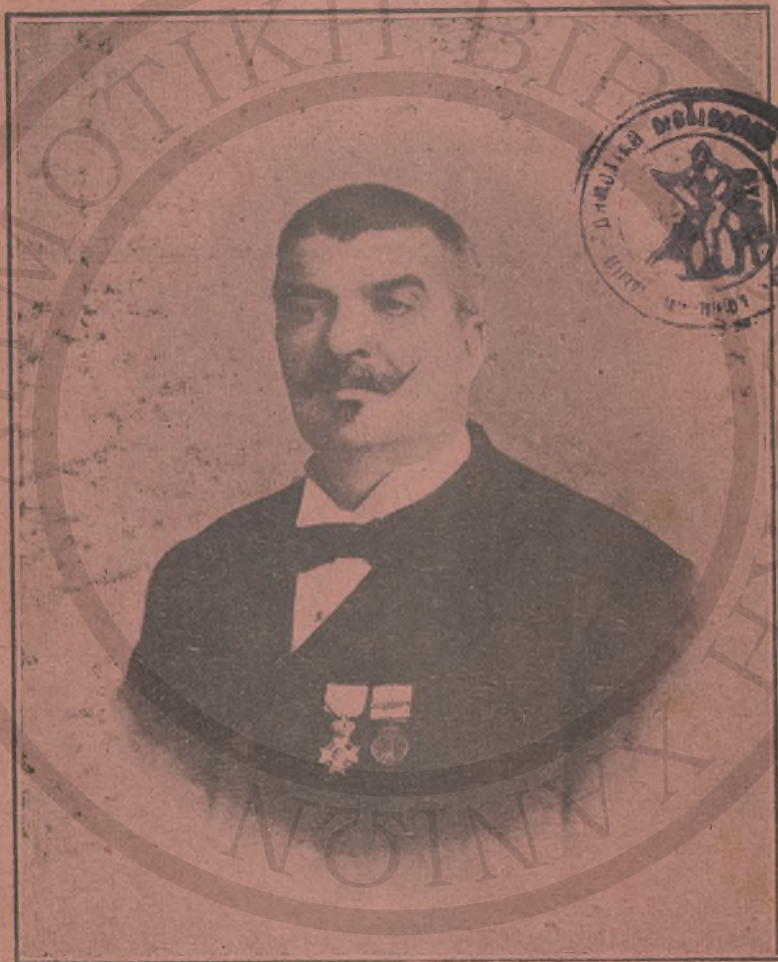

Πω ἀγαθὴ τῶ οὐρανῷ καὶ τῶ Κελεύθῳ
Μαρτυροῦμαι — ἐξ ἀνάγκης οὖν
Ἀθῆναι

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΡΙΑΡΗ

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

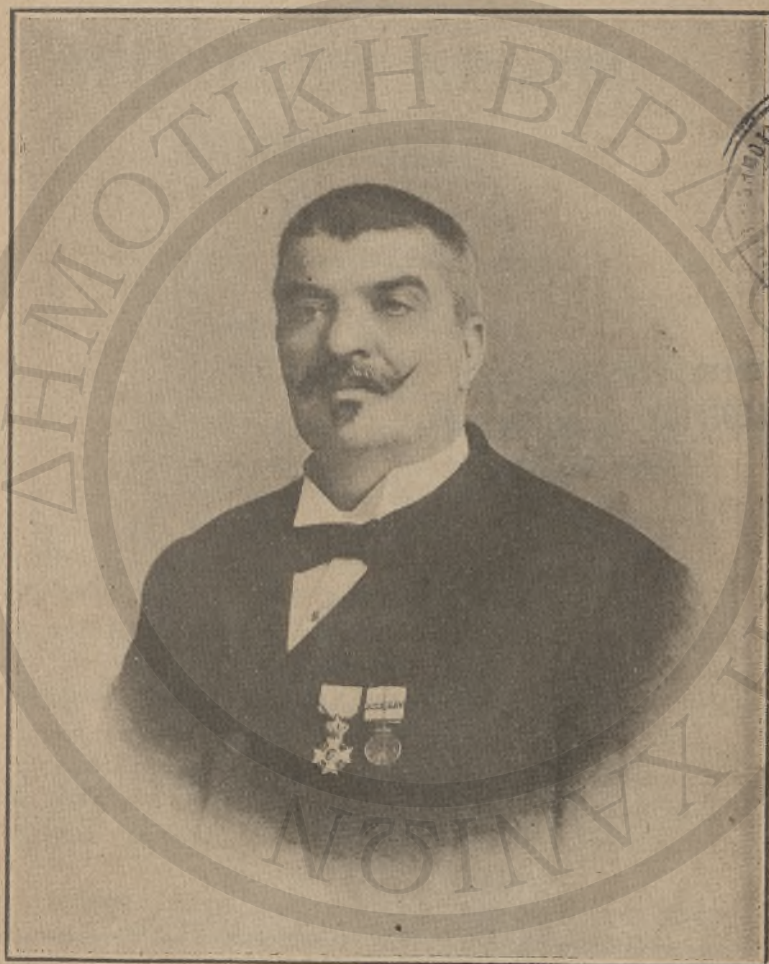
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Βουλευτὴς ἐκ τοῦ Νομοῦ Χανίων Κρήτης καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλλην.
Βουλῆς κατὰ τὸ 1915.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΡΙΑΡΗ

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

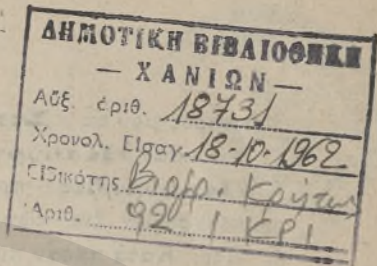

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Βουλευτής εκ του Νομού Χανίων Κρήτης και Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλλην.
Βουλῆς κατὰ τὸ 1915.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΕΘΕΡΙΟΥ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ
1864 - 1936

ΤΥΠΟΙΣ Α. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ ΑΘΗΝΑΙ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ, 7

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΡΙΑΡΗ

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διατρέχω τὸ πεντηκοστὸν ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Καὶ ἔνεκεν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων κακουχιῶν, ἃς ὑπέστην ἐπὶ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐνώσεως τῆς ἰδιαίτερας μου Πατρίδος Κρήτης καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους, ἡσθένησα, ὑπόκειμαι δὲ πιθανῶς εἰς αἰφνίδιον θάνατον, ὡς ἐκ τούτου, καὶ διὰ νὰ μὴν μείνωσιν εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ δὴ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολυπληθεῖς συγγενεῖς μου ἄγνωστοὶ ἐν λεπτομερείαις οἱ ἀγῶνες, αἰθυσίαι καὶ οἱ κόποι μου, ἀπεφάσισα νὰ γράψω ἐγὼ αὐτὸς τὴν βιογραφίαν μου ταύτην.

Ἐγεννήθην τὴν 14ην Νοεμβρίου 1858. Ἡ ἐποχὴ αὕτη καλεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ «**Κίνημα τοῦ 1858 ἐν Κρήτῃ**» ἢ «**τὸν καιρὸν τοῦ Μαυρογένη**», ὄνομα διαπρέψαντος τότε (καὶ κατόπιν), ἐκ μεγάλης οἰκογενείας Ἀρχηγοῦ Κυδωνίας, καθ' ὃν χρόνον ὁ αἰμίμητος πατήρ μου **Κωνσταντῖνος Κριάρης** ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ μὲν τῆς ἐπαρχίας του Σελίνου, Ἀρχηγὸς αὐτῆς, ὑπὸ δὲ τῆς ἐν Μπουτσουναρίου Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν **Γενικὸς Φρούραρχος** αὐτῆς. Ἐγεννήθην δὲ ἐν τῷ χωρίῳ Ἀζωγερῆ Σελίνου, εἰς ὃ εἶχε μετακίησει ἐκ Κουστογεράκου ὁ πατήρ μου.

Ὀκταετῆς τὴν ἡλικίαν κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς μεγάλης ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 συνήθροισα ἡμέραν τινα τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου συνομήλικας συγγενεῖς μου παιδας, ὅτε, οἱ μὲν Τούρκοι κἀτοιχοὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου εἶχον ἀπέλθει μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἐκείθεν εἰς Κάνδανον, οἱ δὲ Χριστιανοὶ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Σελίνου

πατρός μου εἰς «**Σταυρόν**» Κανδάνου, καὶ ἀνελθὼν μετ' αὐτῶν εἰς συνοικίαν «**Καουρτζιανῶν**» ἐν ἣ κατόικουν οἱ περίφημοι Τούρκοι «**Καούρηδες**» προέτρεψα αὐτοὺς νὰ συλλέξωμεν ξύλα καὶ πυρπολήσωμεν ἓνα τῶν οἰκίσκων τῶν Καούρηδων, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο ἡ πρώτη πυρπόλησις Τουρκικῆς οἰκίσεως ἐν Σελύνῳ. Οἱ συνομήλικές μου μὲ ἀνεγνώρισαν ἀπὸ τότε «**Ἀρχηγόν**» των.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπήλθομεν καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ χωρίου μας μεταβάντες εἰς τὸ χωρίον «**Ροδοβάνο**» πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν. Ἡ μήτηρ μου μετ' ὀλίγας ἡμέρας παραλαβοῦσά με ἐκ Ροδοβανίου ἀνυπόδητον καὶ φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς χειρὸς τροφήν τινα ἀνήλθομεν εἰς θέσιν «**Σταυρόν**» ἐνθα εὐρίσκετο ὁ πατήρ μου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν, καὶ καθ' ὃν χρόνον συνήπτετο ἡ μεγάλη μάχη τοῦ «**Σταυροῦ**», παρέμεινα δὲ μετ' αὐτῆς ἐπὶ δίωρον ὄπισθεν τῶν Χριστιανικῶν χαρακωμάτων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 ἡ οἰκογένεια Κριάρη ἐπιδιδασθεῖσα ἐπὶ Ρωσικῆς φρεγάτας μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας, ἐνθα καὶ κατόικησεν. Ἦρχισα σπουδάζων ἀπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, εἶχον δὲ τελειώσει τὴν Γ' Γυμνασιακὴν τάξιν ἐγγραφείς εἰς τὴν Δ'. ὅτε ἤρξατο ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις τοῦ 1877—8, ὅποτε ἐγὼ κατετάχθην ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὸν στρατόν, ἔλαβον δὲ τὸν βαθμὸν Δεκανέως ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Θηβῶν, καὶ φέρων τοῦτον κατήλθον εἰς Κρήτην κατὰ τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1878 ταχθεὶς ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ **Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ** Σελύνου πατρός μου, ὅστις τῇ συναινέσει καὶ δώδεκα ὀπλαρχηγῶν του μὲ διώρισε **Γραμματέα τοῦ Ἐπιμελητηρίου** τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ **Σικηνέ** στρατοπέδου διὰ τοῦ κατωτέρω ἐγγράφου, ἔχοντας ὡς ἑξῆς :

**Πρὸς τὸν Κύριον Ἀριστείδην Κριάρην Δεκανέα
τοῦ Βασ. Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.**

Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν τὴν ὑμετέραν Παιδείαν καὶ Στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν, καὶ ἐπιθυμοῦντες ἵνα ἐν τῷ ἡμετέρῳ στρατοπέδῳ εἰσαχθῇ τακτικώτερος τρόπος τροφοδοτήσεως, διορίζομεν ὑμᾶς γραμματέα τοῦ ἐπιμελητηρίου τοῦ ἡμετέρου στρατοπέδου, εὐελπιστοῦντες ὅτι θέλετε φανῆ ἄξιος τῶν προσδοκιῶν μας. Προσκαλεῖσθε ὅθεν νὰ ἀνα-

λάβητε τὰ καθήκοντά σας.

Ἐν Σκηνῇ Κυδωνίας 15 Φεβρουαρίου 1878.

Ὁ Ἀρχηγὸς Σελίνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Οἱ ὄπλαρχηγοί

Ἰω. Κοττιφάκης, Μιχ. Τσιόκας, Ἀναγν. Γριφάκης, Γεώργ.
Μπογιατζής, Γεώργ. Δρακάκης, Ἀντ. Μαρματάκης, Γιάννης
Κλινάκης, Πολὺς Πολυδοβαρδάκης, Ἰω. Θεωδωράκης, Μάρκος
Παπαγιαννάκης, Πολὺς Λαζόπουλος, Νικόλ. Βουράκης.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπεθύμουν νὰ ἔχω ἐντονωτέραν δρᾶσιν παρητήθην τῆς
ὑπηρεσίας ταύτης, δι' ἧ καὶ ἡ πατήρ μου με δῶρισε τὴν 22αν Μαρ-
τίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους « Διευθυντὴν τῶν νυκτερινῶν Φρου-
ρῶν καὶ περιπολιῶν » τοῦ Στρατοπέδου διὰ τοῦ κάτωθι ἐγγρά-
φου τοῦ ἔχοντος ὡς ἔπεται :

ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΣΕΛΙΝΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Πρὸς τὸν δεκανέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ .

Κύριον Ἀριστείδην Κ. Κριαρην

Ἀξιότιμε Κύριε

Ἀποβλέποντες εἰς τὸν ἀκραίφνη πατριωτισμὸν καὶ τὴν αὐταπάρ-
νησίν σας, ὧν αἰείποτε ἐμφορεῖσθε, εἰς τὴν σύνεσιν ὑμῶν καὶ εἰς τὴν
στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν, ἧς, ἅτε ὑπηρετήσαντος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ
Στρατῷ, εἶσθε κάτοχος, διορίζομεν ὑμᾶς « Διευθυντὴν τῶν νυκτερινῶν
φρουρῶν καὶ Περιπολιῶν » τοῦ ὑπὸ τὴν Σημαιοῖν μας Στρατοπέδου,
πεπειθότες ὅτι, εὐλόγως καὶ ἀγρύπνως θέλετε ἐπιτελεῖσαι τὰ καθήκοντά
σας ταῦτα.

Ἐν Σκηνῇ Κυδωνίας τῇ 22 Μαρτίου 1878.

Ὁ Ἀρχηγὸς Σελίνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Ὁ Ὑπασπιστὴς

Ἰωάννης Κριαρής

Κατὰ δὲ τὴν 30ὴν Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀφοῦ ἔλαβον μέρος εἰς ἀπάσας τὰς μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης συναφθείσας μάχας μοὶ ἀπένευμεν τὸν στρατιωτικὸν βαθμὸν τοῦ «**Χιλιάρχου**» διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου του :

ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΣΕΛΥΝΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Πρὸς τὸν δεκανέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ Διευθυντὴν τῶν νυκτερινῶν φρουρῶν καὶ περιπολιῶν τοῦ Στρατοπέδου ἡμῶν Κύριον Ἀριστείδην Κ. Κριάρην

Ἀξιότιμε Κύριε

Ἀποβλέποντες εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ θυσίας ὑμῶν ἅς ὑπέστητε καθ' ἅπαν τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς παρουσίας ἐπαναστάσεως καθ' ἣν ἐλάβατε μέρος εἰς πάσας τὰς ὑφ' ἡμῶν συναφθείσας μάχας, καὶ εἰς τὴν σύνεσιν καὶ γενναϊότητα ἣν ἐδείξατε πρὸς ἐπιτέλειαν τῶν καθηκόντων ἅτινα ἀνεθέσαμεν ὑμῖν, ὡς Διευθυντοῦ τῶν νυκτερινῶν φρουρῶν καὶ περιπολιῶν, ἀπονέμομεν ὑμῖν τὸν τιμητικὸν βαθμὸν τοῦ «**Χιλιάρχου**» πεποιθότες ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλετε συνεχίσει μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀκραιφνοῦς ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως τὴν αὐτὴν πατριωτικὴν πορείαν μέχρι πραγματοποιήσεως τῶν προαιωνίων πόθων μας, τῆς ἐνώσεως τῆς Πατρίδος μας μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἐν Ροδοβανίῳ Σελύνου τῆ 30 Ἰουλίου 1878.

Ὁ Ἀρχηγὸς Σελύνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἰω. Τρακιάκης

Ὁ Ὑπασπιστὴς

Ἰωάννης Κριάρης

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, καθ' ἣν πολλάκις ἐταλαιπωρήθη καὶ ἐν πορείαις καὶ ἐν φρουραῖς ἀνὰ τὰ ὄρη, ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ πατρός μου συναφθείσας ἐν **Χοιροσπηλαίῳ** ἐν **Ἀλεξιανῶ** καὶ ἐν **Κουφῶ** μάχας καὶ ἀψιμαχίας ἐκτιθέμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν παλληκαριῶν

του, τοῦθ' ἔπερ ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ δοθέντος μοι πιστοποιητικοῦ τῆς 28ης Ἰουλίου φέροντος τὴν ὑπογραφήν τοῦ πατρὸς μου, τοῦ ἐτέρου Ἀρχηγοῦ τοῦ Σελίνου **Γ. Κορκίδου** καὶ δεκατεσσάρων ὀπλαρχηγῶν Σελίνου. Τὸ πιστοποιητικὸν τοῦτο ἔχει ὡς ἔπεται :

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ

Πιστοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι ὁ Κύριος Ἀριστείδης Κ. Κριαρῆς, δεκανεὺς τοῦ Πεζικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατήλθεν εἰς Κρήτην τὴν 10 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἵνα προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἀγῶνα.

Ἐπολέμησε μετὰ γενναιότητος εἰς πάσας τὰς συγκροτηθείσας μάχας καὶ μετὰ νοημοσύνης καὶ ἐμπειρίας διηύθυνε τὰς νυκτερινὰς φρουρὰς καὶ περιπολίαις. Διατελῶν δὲ Γραμματεὺς τοῦ Στρατιωτικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ἐξεπλήρωσε κάλλιστα τὰ ἀνατιθέμενα αὐτῷ καθήκοντα. Ἐν γένει δὲ εἰς πᾶσαν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἣτις τῷ ἀνετέθη ἔδειξεν ἀξιόπαινον ζήλον, τιμῶντος τὸν Ἑλλ. Στρατὸν, εἰς ὃν ἔχει τὸν τιμὴν νὰ ἀνήκῃ.

Ἀπερχόμενον εἰς Ἀθήνας ὅπως ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του παρὰ τῷ Ἑλλ. στρατῷ δίδεται εἰς αὐτὸν τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐκ τοῦ ἐν Κυθωνίᾳ Στρατοπέδου τῶν Σελυνιωτῶν

Τῆ 28 Ἰουλίου 1878.

Οἱ Ἀρχηγοὶ Σελίνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Γ. ΚΟΡΚΙΔΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἰωάννης Τριακίης

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ

Ἰωδὴ Κοτσιδάκης, Νικόλ. Βουράκης, Γεώργ. Δρακάκης, Μιχ. Γκιδάκης, Ἰωάν. Θεωδωράκης, Γεώργ. Μπογιατζῆς, Πολιδὸς Πολιουδοβαρδάκης, Μάρκος Παπαγιαννάκης, Πολιδὸς Λαζόπουλος, Ἀναγν. Γριθάκης, Γιάννης Κλινάκης, Ἀντ. Μαρματάκης, Πατᾶ Ἐμμανουὴλ Ἰωάννου Καδδελάκης.

Μετά τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ἐπανήλθον εἰς Ἀθήνας, ἀπολυθεὶς δὲ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἐξηκολούθησα τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς μου, ὡς καὶ ἀποπερατώσας ἐνεγράφην εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1881—2 κληθεὶς ὡς ἐπίστρατος ἐπανήλθον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ « Δεκανέως » ἔλαβον δὲ τὸν βαθμὸν τοῦ « Λοχείου » μετὰ μικρὸν χρόνον. Ὡς λοχίας ὑπηρέτησα περὶ τὰ δύο ἔτη, ἔλαβον δὲ μέρος εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας ὑπηρετῶν εἰς τὸ 9ον πεζικὸν σύνταγμα διοικούμενον ὑπὸ τοῦ νῦν ἀποστράτου ὑποστρατήγου, τότε δὲ ταγματάρχου Κου Δημοπούλου. Μετὰ πορείαν τοῦ τάγματός μου ἀπὸ **Λαμίας** διὰ τοῦ χωρίου **Βαρουμπόμπε** καὶ τῶν παλαιῶν συνόρων **Δερβὲν**—**Φούρα** καὶ **Δερβὲν**—**Καρυὰ** καὶ διὰ τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων **Δομοκοῦ**—**Φαρσάλων**, καὶ **Λαρίσσης** ἐσταθμεύσαμεν εἰς **Τύρναβον** ἔνθα καὶ παρεμείναμεν ἐπὶ ἐξάμηνον. Κατόπιν λαβὼν ἄδειαν ἐπανήλθον εἰς Ἀθήνας ἔνθα μετὰ πάροδον μικροῦ χρόνου ἀπελύθη τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1882 κατήλθον εἰς Κρήτην ἐζήτησα δὲ καὶ διωρίσθην γραμματεὺς τοῦ Εἰρηνοδικείου « **Καστελλίου** » Κισάμου, ἐν ἣ θέσει ὑπηρέτησα ἐπὶ τρεῖς μῆνας μόνον. Εἶτα παραιτηθεὶς ἐδέχθη τὴν θέσιν διευθυντοῦ τοῦ ἐν « **Λάκκοις** » Κυδωνίας δημοτικοῦ Σχολείου, μὲ τὸ δικαίωμα νὰ διδάσκω ἐν αὐτῷ καὶ εἰς μαθητὰς μαθήματα τῆς Α΄ καὶ Β΄ τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ. Παρέμεινα δὲ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ ἔτος ὀλόκληρον. Κατὰ τὸ ἔτος 1884 κατὰ μῆνα Μάϊον πρῶτος ἐγὼ μετὰ τοῦ πρωτεξαδέλφου μου Βασιλείου Γεωργιάδου, ὡς ἰδιῶται, συνετάξαμεν σχέδιον κανονισμοῦ χωροφυλακῆς ὅπερ ὑποβαλόντες εἰς τὴν Κρητικὴν Βουλὴν, ἐγένετο δεκτὸν καὶ ἐψηφίσθη ὑπ' αὐτῆς.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου ἐπισυμβάντα τὴν δὴν Μαῖου ἐμνηστεύθη τὴν ἐκ « **Λάκκων** » Κυδωνίας « **Χρυσὴν Μιχ. Μάντακα** » Διευθύντριαν τοῦ ἐν Χανίοις Παρθεναγωγείου πτυχιούχου Ἀρσακειάδα, ἐκ τῆς μεγάλης καὶ ἡρωικῆς οἰκογενείας τῶν Μαντάκων, ἣν καὶ ἐστέφθη τὴν 2αν Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Κατὰ τὸ 1885 ἡ Συνέλευσις τῆς Κρήτης μὲ ἐξέλεξεν διὰ ψηφοφορίας ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει αὐτῆς « **Πρωτοδικὴν Δικαστὴν** » τοῦ Πρωτοδικείου Χανίων, ὅπερ δικαίωμα ἐκέκτητο ἐκ τοῦ

νόμου, παρέμεινα δὲ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ μέχρι τοῦ 1887 ὅποτε τὸ πρῶτον ἐξελέγην « Πληρεξούσιος (Βουλευτῆς) » τῆς ἐπαρχίας « Σελόνου » ἐπικυρωθείσης τῆς ἐκλογῆς μου τὴν 29 Ἀπριλίου 1887 κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς Συνελεύσεως. Αἱ ἐκλογαὶ τῶν Βουλευτῶν ἢ Πληρεξουσίων ἐν Κρήτῃ ἐγένοντο τότε ἀνὰ πᾶσαν διετίαν. Κατὰ τὸ 1889 ἐξελέγην τὸ δεύτερον « Πληρεξούσιος—Βουλευτῆς » τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας « Σελόνου ». Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διεδραματίσθησαν ἐν Κρήτῃ σοβαρὰ γεγονότα τῶν ὁποίων κυρίως Ἀρχηγὸς ἤμην ἐγὼ μετὰ τεσσάρων φίλων μου Πληρεξουσίων τῶν Κυρίων Κων **Νικολάου Ζουρίδου**, πληρεξουσίου Κυδωνίας, **Ἰωάννου Ἀναστασάκη**, πληρεξουσίου Κισάμου, **Ἀνδρέου Κακούρη** πληρεξουσίου Ἀποκορώνου, καὶ **Ἰωάννου Μιγιάκη** πληρεξουσίου Κυδωνίας. Οἱ πέντε οὗτοι πληρεξούσιοι φρονούντες πεποιθότως ὅτι ἐπέστη καιρὸς ἵνα ἡ Κρήτῃ ἄρῃ τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Σουλτάνου κηρύττουσα τὴν ἑνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ὑπέβαλον **Ἐμφύσιμα Ἐνώσεως** ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν νομίμως συνεδριαζούσης καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Σουλτάνου, καὶ προέδρου τῆς Συνελεύσεως, **Σαρτίνσκη—Πασσᾶ**. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἕπερ συνέταξα ἐγὼ ἀνέγνωσα δημοσίᾳ καὶ ἀνέπτυξα ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Πασσᾶ ἔχει ὡς ἔπεται :

Ἐνώπιον τῆς Γεν. τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως

Οἱ ὑποφαινόμενοι Πληρεξούσιοι παρὰ τῇ Γενικῇ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει πατριωτικὸν ἐκπληροῦντες καθήκον διακηρύττομεν ἐν τῇ ιδιότητι ἡμῶν ταύτῃ τὰ ἐπόμενα.

Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τοῦ τόπου ἡμῶν ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς κακοδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος, διότι ἡ δημοσία τάξις καὶ ἀσφάλεια ὀλοτελῶς ἐχαλαρώθησαν, ἡ δικαιοσύνη μεροληπτικῶς φαινομενικῶς καὶ ἀμαθῶς ἀπονέμεται, ἡ δημοσία πίστις ἐξέλιπε παντελῶς, τὰ οἰκονομικὰ εἰς οἰκτρὸν καὶ ἀθεράπευτον περιήλθον σημεῖον, ἡ δημοσία ὑπηρεσία διεφθάρη καὶ ἐξηχραιώθη, ἡ χωροφυλακὴ ἐγένετο μέσον ἐξωνήσεως τῶν χαρακτήρων, ἱκανοποιήσεως εὐτελῶν προσωπικῶν καὶ κομματικῶν συμφερόντων καὶ ἐν γένει μέσον διαφθορᾶς τοῦ λαοῦ, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐχρησίμεισε πάντοτε ὡς μέσον καὶ σκοπὸς τοῦ μᾶλλον ἀκολάστου καὶ μέχρις ἐμπαθείας φθάνοντος φα-

τριασμοῦ, ἡ γενναία θέλησις τοῦ Κυριάρχου λαοῦ ἐν πολλοῖς ἐνοθεύθη ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἀρχῶν τοῦ τόπου δι' ἀνηκούστων παρανομιῶν ἐλλογικῶν ἐπεμβάσεων καὶ ὀργίων, ἡ ἐφαρμογὴ ἐν γένει τῶν Νόμων κατέστη ἀπλῆ γλύη καὶ ἐμπαιγμός, ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐξетроχιάσθη καθ' ὀλοκληρίαν τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς προορισμοῦ, τὰ δημόσια ἔργα παντελῶς ἐγκατελείφθησαν, τὰ δὲ προνόμια καὶ δικαιώματα τοῦ τόπου παντοιοτρόπως περιεφρονήθησαν καὶ καταπατήθησαν.

Ἐπειδὴ αἷτια τῆς καταστάσεως ταύτης εἰσὶ, πρῶτον μὲν, αἱ πάντη σαθραὶ βάσεις ἐφ' ὧν ἰδρῦθη τὸ διέπον τὸν τόπον πολιτεῦμα, ἡ παρῳδία αὐτῆ καὶ γελωτοποίησις τῶν πολιτευμάτων, εἶτα δὲ ὁ ἀδέξιος καὶ κακόβουλος καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὀλέθριος τρόπος μεθ' οὗ ἀνέκαθεν ἐφηρμύσθη τοῦτο καὶ.

Ἐπειδὴ ὅλως ἀτελεσφόρητος καὶ πάντη ματαία ἀποβαίνει πᾶσα προσπάθεια παντὸς Κρητὸς πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐν λόγῳ καταστάσεως, μόνη δὲ ἡ **Ἐθνικὴ Ἀποκατάστασις** ἴτοι «**ἡ Ἐνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος**» τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης θέλει σώσει αὐτὸν ἀπὸ πληρῆς ναύαρον.

Διὰ ταῦτα

Φρονοῦντες ὅτι ἡ σύμπραξις καὶ συνεργασία ἡμῶν ἐν τῇ Συνελεύσει φοβερὰν συνεπάγεται εὐθύνην, ἀπέχομεν τῶν τῆς βουλῆς ἐργασιῶν, ἐξ ὧν πελείσμεθα ὅτι οὐδὲν ἄλλο θέλει προκύψει ἢ ἡ δεινωσις τῆς οἰκτρῆς ταύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως.

Ἐν Χανίοις 6 Μαΐου 1889.

Ἀριστείδης Κριάρης	Βουλευτῆς	Σελίνου
Νικόλαος Ζουριδης	»	Κυδωνίας
Ἰωάννης Μυζιάκης	»	»
Ἀνδρέας Κακούρης	»	Ἀποκορώνου
Ἰωάννης Ἀναστασάκης	»	Κισσάμου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, χειροκροτοῦντος τοῦ ἀκρατηρίου, ἤρχισα ἀναπτύσσειν αὐτὸ, ἀλλὰ διακοπτόμενος μετ' ὀργῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου Πασσᾶ ἠναγκάσθην νὰ σταματήσω, μεθ' ὃ καὶ ἀπήλθον τῆς Συνεδριάσεως. Εὐτυχῶς κατώρθωσα αὐθημερὸν νὰ δραπετεύσω ἐκ Χανίων ὡς καὶ οἱ συνεταῖροί μου πάντες, πλὴν τοῦ Ἰωάννου Ἀναστασάκη, καθ' ὅτι διετάχθη ἡ σύλληψίς μας. Ἐφθασα εἰς τὴν ἱστορικὴν

θέσιν « **Μπουτσουάρια** » πάνοπλος. Εύρον δὲ ἐκεῖ ἑκατοντάδας ὀπαδοὺς ἐνόπλους ἀνδρὰς οὓς εἶχομεν καλέσει προγενεστέρως, ἐξ ὄλων τῶν δυτικῶν πέντε ἐπαρχιῶν. Ἐλήφθη δὲ ἐκεῖ ἀπόφασις ἵνα γνωσθῆ τὸ ψήφισμα καὶ ἡ ἀπόφασις ἡμῶν ὅπως ἄρωμεν τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ Σουλτάνου, πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοικοὺς τῆς νήσου, καὶ ἵνα συνέλθωμεν πρὸς τοῦτο εἰς χωρίον Στόλον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου.

Τὴν μεθεπομένην μετὰ τινων ὀπαδῶν μου ἀπῆλθον εἰς « **Ἀλικιανοῦ** Κυδωνίας » Ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ παρὰ τὸ χωρίον Ἁγιά ἐγένετο ἡ πρώτη κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐπίθεσις, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ἑπτὰ Τοῦρκοι στρατιῶται ἐκ τῶν φρουρούντων τὸν Πύργον Ἁγιάς.

Ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη καθ' ἅπασαν τὴν νήσον. Ἀλλὰ δυστυχῶς, συνεπεία διαταγῶν τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μέγα μέρος τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ δὲν συνεμερίσθη ταύτην. Συνεχροτήσαμεν ἐπαναστατικὴν Συνέλευσιν ἐν τῷ χωρίῳ Κάμπους τῆς Κυδωνίας, ἀπεστάλησαν δὲ πληρεξουσίοι ἐξ ὄλων σχεδὸν τὸν ἐπαρχιῶν, μέλος δὲ αὐτῆς ἐξελέγη καὶ ἀπεστάλην καὶ ἐγὼ ἐκ Σελίνου, ἀναγνωρισθεὶς ταυτοχρόνως καὶ Ἀρχηγὸς ὑπὸ τῶν ἐκ Σελίνου Ἐπαναστατῶν.

Διάφοροι ἀψιμαχίαι, ἐν τῷ μεταξῷ, Ἐπαναστατῶν καὶ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐλάμβανον χώραν εἰς διάφορα μέρη. Συνήφθη δὲ καὶ μεγάλη πολύωρος μάχη εἰς χωρίον Κοντόπουλα Κυδωνίας εἰς ἣν ἔλαβον μέρος ἡγούμενος τριακοντάδος ἀνδρῶν ἐκ Σελίνου καὶ ἐκ Δάκκων. Ἡ ἔλλειψις φυσικῶν ὄπλων συστήματος Σασεπῶ (ἐξ ὧν ὄπλων οἱ Κρήτες εἶχον ἐφοδιασθῆ ἀπὸ τοῦ 1878) καὶ ἐν μέρει ὄπλων ἐγένετο ἐπαισθητοτάτη μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου.

Ἡ δὲ τότε Ἑλλ. Κυβέρνησις ἤρνεϊτο ἀπολύτως καὶ κατηγορηματικῶς ν' ἀποστείλῃ τοιαῦτα εἰς Κρήτην. Ὁ δὲ Σουλτάνος θέλων γὰ καταδαμάσῃ τὸν Κρητικὸν λαὸν ἀπέστειλεν ἐκ Κων]πόλεως ἐκτὸς τῶν ἤδη ἐν τῇ Νήσῳ ὑπαρχόντων, ἑτέρας τεσσαράκοντα χιλιάδας Τουρκικοῦ στρατοῦ, διέταξε δὲ καὶ τὴν κήρυξιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου καθ' ἅπασαν τὴν Νήσον. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἐξῆλθε καὶ κατέλαβε τὰ κυριώτερα μέρη τῆς νήσου, ἤρξατο δὲ λειτουργῶν καὶ ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος, καὶ ἡ λειτουργία τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοδικείου Χανίων ἕπερ κατεδίκαζε καθ' ἑκάστην πληθὺν Χριστιανῶν κατοικῶν καταγγελλομένων ἔστω καὶ ἐπὶ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ ἀνταρσίας.

Τὸ Στρατοδικεῖον τοῦτο δι' ἀποφάσεώς του, ἐρήμην ἐκδοθείσης κατ' ἐμοῦ καὶ τῶν συντρόφων μου, δημοσιευθείσης δὲ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1123

της 6ης Δεκεμβρίου 1889 φύλλον της επίσημου ἐφημερίδος της Γενικής Διοικήσεως Κρήτης ὑπὸ τὸ ὄνομα «**Κρήτη**» με κατεδίκασεν εἰς ἰσόδιον εἰρηκτὴν ἐν τῷ Φρουρίῳ «**Μουσοῦλ**» ἣτις ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τὸ ἐν Χανίοις Τουρκικὸν Στρατοδικεῖον

Κατὰ

Ἀριστείδου Κριάρη, Ἰωάννου Μιγιάκη, Νικολάου Ζουρίδου καὶ Ἀνδρέου Κακούρη, ὑπογραψάντων τὸ περὶ ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑποβληθὲν ἔγγραφον κατὰ τὴν παρελθούσαν σύνοδον τῆς Γεν. τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως καὶ φυγοδικούντων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Σκεφθὲν

Ἐπειδὴ ὁ Ἀριστείδης Κριάρης, πληρεξούσιος ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου παρὰ τῇ Γεν. Συνελεύσει κατὰ τὴν παρελθούσαν σύνοδον αὐτῆς, ὁ Ἰωάννης Μιγιάκης καὶ Νικόλαος Ζουρίδης, πληρεξούσιοι ὡσαύτως Κυδωνίας, ὁ Ἀνδρέας Κακούρης, πληρεξούσιος ὡσαύτως Ἀποκορώνου καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τούτου καταδικασθεὶς προλαβόντως Ἰωάννης Ἀναστασάκης πληρεξούσιος ἐκ Κισσάμου παρὰ τῇ αὐτῇ Συνελεύσει, συνέταξαν καὶ ὑπέγραψαν ἔγγραφόν τι περὶ ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ ἐκ τούτων ὁ Ἀριστ. Κριάρης, οὐ μόνον ἀνέγνω τὸ ἔγγραφον τοῦτο δημοσίως κατὰ τὴν 5 συνεδρίασιν τῆς Γεν. Συνελεύσεως τὴν γενομένην τῇ 6 Μαΐου ἐ. ἔ. ἀλλὰ καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὸ ἀναπτύξῃ προφορικῶς, ὁπότε, ἐπιβληθείσης αὐτῷ σιγῆς ὑπὸ τοῦ προεδρείου τῆς Συνελεύσεως, οἱ τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον συνυπογράψαντες ἐγκατέλιπον πάραυτα τὴν συνεδρίασιν καὶ μεταβάντες κατ' εὐθείαν εἰς τὸ τυπογραφεῖον τῆς ἐφημερίδος «ἡ Ἄμυνα» ἔξετύπωσαν καὶ ἐδημοσίευσαν τὸ ἐπιλήψιμον ἐκείνο ἔγγραφον ἐν ἰδιαιτέρῳ παραρτήματι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ δηλητηριάσωσι καὶ διαφθείρωσι τὰ πνεύματα τῶν χριστιανῶν μεθ' ὃ ἀπελθόντες εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν καὶ διοργανώσαντες συναθροίσεις τῆδε κακίως ἤρξαντο, καθὰ ἐξάγεται ἐκ τῶν σχετικῶν προκηρύξεων αὐτῶν, νὰ διαταράττωσι τὴν ἡσυχίαν τῆς νήσου καὶ νὰ προσβάλλωσι, κατὰ τὴν ἐαυτῶν ἐπιθυμίαν, τὴν ἔξωτερικὴν τῆς πολιτείας ἀσφάλειαν, δημοσιεύοντες ἔγγραφα καὶ ἐπιστολάς ἐπιληψίμους, δι' ὧν προσκαλοῦνται οἱ κάτοικοι εἰς ἐπανά-

στασιν καὶ ἀνταρσίαν καὶ προτρέπονται νὰ μὴ καταβάλλωσι τὴν δεκάτην· τῶν τοιούτων δὲ στασιαστικῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξαν ἐπὶ τέλους αἱ μετὰ ταῦτα γενόμεναι ἀνθρωποκτονίαι καὶ τόσαι ἄλλαι καταστροφαί.

Ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἄριστ. Κριάρης ὑπῆρξεν ἡγέτης ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι, ὁ δὲ συνάδελφός του Ἄνδρέας Κακούρης ἠκολούθησεν ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἐν ταῖς στασιαστικαῖς ἐνεργείαις δι' ἀγορεύσεων καὶ λοιπῶν πράξεων, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν εἰς διάφορα μέρη διοργανωθεισῶν στασιαστικῶν συναθροίσεων καὶ εὗρέθησαν ὑπογραφαὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ συλληφθέντα ἐπιλήψιμα ἔγγραφα καὶ γράμματα τὰ ἀφορῶντα εἰς στασιαστικὰς ὑποκινήσεις.

Ἐπειδὴ συνεπῶς αἱ πράξεις τοῦ Ἀριστείδου Κριάρη καὶ τοῦ Ἄνδρέου Κακούρη ἐν σχέσει πρὸς τὰς τῶν συναδέλφων αὐτῶν εἰσὶν ἀξιοποινότεραι.

Ἐπειδὴ ὁ Ἄβδ-οὐλλάχ ἐφένδης, ταγματάρχης τοῦ ἐν Χανίοις ἀτάγματος τῆς χωροφυλακῆς, διορισθεὶς συνήγορος τῶν προμνημονευθέντων τεσσάρων κατηγορουμένων πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, δικασθέντων ἐρήμην, ἀντέταξεν ὅτι, εἶνε μὲν ἀσύγνωστος ἀπερισκεψία διὰ πάντα νοῦν καὶ φρόνησιν ἔχοντα ἄνθρωπον ἢ εἰς τοὺς ἐντολεῖς αὐτοῦ ἀποδιδομένην πράξιν, τοῦ ὅτι ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα μελῶν, ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὴν Γεν. Συνελευσιν, ἀποσκιρτήσαντες αὐτοὶ μόνοι ἐξήτησαν, παρὰ τὴν ἀρμοδιότητα καὶ ἐξουσίαν αὐτῶν, τὴν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν, ἀλλὰ τῶν ἐντολέων αὐτοῦ ὄντων ἀνθρώπων ἐντίμων καὶ εὐὑπολήπτων, καὶ ἀνάλογον νοημοσύνην ἔχόντων, τούτου δ' ἕνεκα ἀνυψοθέντων καὶ εἰς τὴν τιμητικὴν θέσιν τοῦ πληρεξουσίου παρὰ τῇ Γεν. Συνελεύσει, δὲν θὰ ἡγερὸν προδήλως τοιαύτην τινὰ παράλογον ἀξίωσιν, καὶ ἐπομένως ἀρνεῖται ὅτι τὸ προλεχθὲν ἐπιλήψιμον ἔγγραφον ὑπεβλήθη εἰς τὴν Γεν. Συνέλευσιν ὑπὸ τῶν ἐντολέων του, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον περὶ δὲ τῶν ἐν τῷ προμνημονευθέντι παραρτήματι παρατηρουμένων ὑπογραφῶν τῶν ἐντολέων αὐτοῦ προκειμένου, παρατηρεῖ ὅτι, ἐπειδὴ, τῶν ὑπογραφῶν τούτων μὴ οὐδῶν ἰδιοχείρων, δὲν κεῖται ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ἢ ὑπόνοια ὅτι ἐπλαστογραφήθησαν αὐταί, εἶνε δὲ ἐνδεχόμενον νὰ ἐξέδωκεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ παράρημα ὁ τῆς «Ἀμύνης» ἰδιοκλήτης, δέον ὅπως ἐπιδειχθῶσιν αἱ ἰδιόχειροι ὑπογραφαὶ τῶν ἐντολέων του καὶ ὅτι, ἂν καὶ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐνστάσεώς του ταύτης ἀντιτάσσεται

ἡ ὁμολογία τοῦ καταδικασθέντος προλαβόντως Ἰωάννου Ἀναστασάκη, καθ' ἣν τὸ διαληφθὲν ἔγγραφο συντάχθη μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῶν κατηγορουμένων, ἐπιμένει ἐν τούτοις ὅτι ἡ κατάθεσις αὕτη τοῦ Ἰωάν. Ἀναστασάκη εἶνε ἀπλῆ συκοφαντία καὶ ὅτι οἱ ἐντολεῖς του οὔτε τοὺς στασιαστὰς εἰς ἐπανάστασιν παρεκίνησαν, οὔτε μετὰ τούτων ἦσαν.

Ἐπειδὴ ἐν τούτοις τὸ προκείμενον ἐπιλήψιμον ἔγγραφο οὐ μόνον ὑπεβλήθη δημοσίως ἐνώπιον τῆς Γεν. Συνελεύσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ἀναπτυχθέντος προφορικῶς ἐγένοντο αὐτήκοι πάντες οἱ παρευρεθέντες ἐκεῖ πληρεξούσιοι καὶ ἑκατοντάδες ἀκροατῶν, τὰ δὲ γεγονότα ταῦτα ἀπεδείχθησαν ἐναργέστατα δι' ἐνόρκων καταθέσεων τῶν πρὸς τοῦτο ἐξετασθέντων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου ὡς μαρτύρων, τινῶν μουσουλμάνων καὶ χριστιανῶν πληρεξουσίων, παρευρεθέντων ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει τῆς Γεν. Συνελεύσεως, καθ' ἣν ἦσαν παρόντα καὶ τὰ πέντε ἐκεῖνα πρόσωπα, τὰ συντάξαντα καὶ ὑπογράψαντα τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο.

Ἐπειδὴ, προκείμενον περὶ τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρῳ παραρτήματος, πάντες εἶδον τοῦτο, τὰ δὲ πέντε πρόσωπα, ὧν φέρει τὰς ὑπογραφάς, παρόντα τότε ἐδῶ καὶ ἰδόντα τοῦτο, ἐτήρησαν σιγὴν καὶ εἰς οὐδεμίαν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς ἐφημερίδος προσέβησαν καὶ οὔτε κατήγγειλαν τὸν ὑπεύθυνον αὐτῆς.

Ἐπειδὴ τὰ γεγονότα ταῦτα ἀποτελοῦσι τεκμήρια τοσοῦτον ἐναργῆ καὶ ἀναντίρρητα, ὥστε αἴροισι πᾶσαν ἀμφιβολίαν, πάντα δισταγμὸν καὶ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν προσώπων ἐκτυπώσεως καὶ δημοσιεύσεως ἰδιαίτερος τοῦ παραρτήματος τούτου καί.

Ἐπειδὴ τέλος οἱ κατηγορούμενοι ἀναχωρήσαντες ἐκ Χανίων μετέβησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὰς στασιαστικὰς συναθροίσεις καί, ἀφοῦ κατέβησαν ἐκεῖ ἐπὶ τινα καιρὸν εἰς στασιαστικὰς ἐνεργείας καὶ ἐπαναστατικὰς ὑποκινήσεις, ἐνοήσαντες ἔπειτα ὅτι τὰ ἀνταρτικὰ διαβήματα τῶν ταῦτα εἶναι λίαν ἀξιόποινα κατὰ τὸν νόμον καὶ δὲν θὰ δυνηθῶσι συνεπῶς νὰ διαφύγῃσι τὴν τιμωρίαν, ἀπέδρασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἀποτελεῖ περίπτωσιν ἐπιρροωνύουσαν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐνοχίην των,

Διὰ ταῦτα

Καταδικάζει τοὺς μὲν Ἀριστείδην Κουάρην καὶ Ἀνδρέαν Κακού-

ρην εἰς **ἰσόδιον εἰρκτὴν** ἐν τῷ φρουρίῳ **Μουσοῦλ**, συμφώνως πρὸς τὴν πρώτην διάταξιν τοῦ ἄρθρου 58 τοῦ Πολιτικοῦ Ποινικοῦ Κώδικος· τοὺς δὲ Ἰωάννην Μυγιάκην καὶ Νικόλαον Ζουρίδην, εἰς δεκαπενταετὴ εἰρκτὴν ἐν τῷ φρουρίῳ Πτολεμαΐδος, συνφδὰ τῇ τελευταίᾳ διατάξει τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου. Ἡ ποινὴ τούτων ἄρχεται ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤθελον συλληφθῆναι.

Ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη ἐρήμην τῇ 11 Ρεβιούλ Ἀχῆρ 1307.

Ἡ ἐν Στύλῳ τῆς ἐπαρχίας Ἀποκρώνου Γεν. Συνάθροισις τῶν πληρεξουσίων τῆς ἐπαναστάσεως ἐγένετο πολυπληθεστάτη, παρακολουθήσαντος τοὺς πληρεξουσίουσ καὶ πολλοῦ πλήθους ἐνόπλων ὀπλιτῶν. Δυστυχῶς οἱ συναθροισθέντες διηρέθησαν εἰς τοὺς «**ἐνωτικούς**», ὧν προεξῆρχον ἐγὼ μετὰ τῶν τριῶν συνεταιίρων μου πληρεξουσίων, καὶ τῶν πλείστων ἐκ τοῦ πλήθους, καὶ εἰς τοὺς δι' ἐγγράφου, ζητοῦντας αἰτήματα καὶ προνόμια.

Τούτου ἕνεκεν ἡ συνάθροισις διελύθη ἐγὼ δὲ μετὰ τῶν ὀπαδῶν μου μετέβην εἰς Λάκκουσ καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὄροπέδιον «**Ὀμαλὸς**» ἔνθα ἐκλήθησαν καὶ πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν Ὀμαλῷ συνεκροτήθη ἐπαναστατικὴ Συνέλευσις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκ Λάκκων Ἀντωνίου Γιάνναρη. Τῆς Συνελεύσεως ταύτης ἐξελέγην ἐγὼ «**Γενικὸς Γραμματεὺς**».

Ἄλλ' ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, πρὸς ἣν ἀπετάνθημεν, ἤρνεϊτο ἐπιμόνως νὰ μᾶς ἀποστείλῃ φυσιγγία καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἐφόδια, καθότι δὲν ἠγνοεῖ, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, νὰ ἐπαναστατήσῃ ὁ Τόπος λόγῳ ὅτι τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἐθεώρει ἄκαιρον ἀσύμφορον καὶ ἐπιζημίαν. Τούναντίον πρὸς καταστολὴν αὐτῆς καὶ πρὸς κατάπαυσιν τῶν Τουρκικῶν διωγμῶν, οὗς ἐξηκολούθει καθ' ἐκάστην ἐντόνως καὶ ἀμειλίχτως νὰ ἐνεργῇ ἡ νέα Τουρκικὴ Διοίκησις, ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἀπέστειλεν ἀτμόπλοιον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀγ. Ρουμέλης Σφακίων καὶ παρέλαθεν ἡμᾶς, τοὺς ἐν Ὀμαλῷ ἅπαντας, εἰδοποιηθέντας καὶ κατεληθόντας εἰς Ἀγ. Ρουμέλην πρὸς τοῦτο, μᾶς μετέφερον δὲ εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐκεῖθεν ἀνήλθομεν εἰς Ἀθήνας.

Μετὰ ἐνιαύσιον περίπου παραμονὴν μας ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃν χρόνον περιέθαλπεν ἡμᾶς γενναίως ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, κατωρθώθη ὑπ' αὐτῆς νὰ μᾶς δοθῇ **Σουλτανικὴ χάρις** ὁπότε καὶ ἐπανήλθομεν εἰς Χανία. Ἐξηκολούθησα δὲ ἐγὼ ἐνασχῶν ἐν Χανίαις τὸ δι-

κηγορικὸν ἐπάγγελμα, οὔτινος ἔναρξιν εἶχον κάμει ἀπὸ τοῦ ἔτους **1887**, ἠνέφεξα δὲ ταυτοχρόνως καὶ βιβλιοχαρτοπωλεῖον ἐν Χανίοις, οὔτινος αἱ ἐργασίαι ἔβαινον ἀλματικῶς πρὸς πρόοδον καὶ πλουτισμὸν μου μέχρι τοῦ ἔτους 1896.

Ἐπῆλθεν ἐν τῷ μεταξύ τὸ κίνημα τῆς «**Μεταπολιτεύσεως**», εἰς ὃ κληθεῖς δὲν ἔλαβον μέρος, καθότι ἐγὼ ἀπέβλεπον «**μόνον εἰς τὴν Ἐνωσιν τῆς Κρήτης**» καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο.

Κατὰ τὸ ἔτος 1896, ὅποτε ἐγένετο ὑπὸ τῶν Τούρκων σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν ἐν Χανίοις, ἐγὼ ἐκ τῶν πρώτων ὑπέστην τὰς προσβολὰς τῶν Τούρκων στρατιωτῶν, καθ' ὅτι οὗτοι, ἐπιδραμόντες μεθ' ὅπλων διερρήγγουν πολλὰ τῶν καταστημάτων τῆς πόλεως, διήρπαζον δὲ καὶ ἐλεηλάτουν αὐτά, μεταξύ δὲ τῶν πρώτων καὶ τὸ βιβλιοχαρτοπωλεῖόν μου, ἐξ οὗ ἀφῆρσαν διάφορα ἐμπορεύματα ἀξίας πλέον τῶν 6 χιλιάδων δραχμῶν. Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει δὲ τῆς γυναικός μου «**Διατί πράττουσι τοῦτο;**» ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῆς, σωθείσης ὡς ἐκ θαύματος τῇ παρεμβάσει ἐμοῦ, ὅστις φέρων ὄπλον «**Γκρά**» ἀντεπυροβόλησα κατ' αὐτῶν, ἐξ ὧν ἐτραυματίσα ἓνα ἐλαφρῶς τῶν λοιπῶν συναποκομιζόντων τὰ λάφυρα καὶ τραπέντων εἰς φυγὴν. Κατώρθωσα τάχιστα καὶ ἀπῆλθον λάθρα ἐκ Χανίων μόνος, μεταδὰς δὲ εἰς Ἀθήνας παρέλαβον συνεπείᾳ διαταγῶν τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως τριακόσια ὄπλα «**Σασεπὼ**» μετὰ τριακοσίων κιδωτίων φυσιγγίων, φορτωθέντα ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἀτμοπλοίου «**Στρατηγὸς Τῦρ**» καὶ μετέφερα ταῦτα εἰς Σούγιαν Σελόνου, ἔνθα καὶ διένειμα ταῦτα εἰς τὰς τρεῖς ἐπαρχίας, Κυδωνίαν, Σέλυον καὶ Κίσαμον. Μετὰ τὴν διανομὴν ἀνῆλθον εἰς τὸ χωρίον «**Ροδοβάνι**» Σελόνου ἐν ᾧ Ὑψωσα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὲρ τῆς **Ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος**.

Οἱ κληθέντες ἐκ τῆς ἐπαρχίας κάτοικοι αὐθορμήτως συντάξαν τὴν 30ὴν Ἰουνίου 1896 τὸ κατωτέρω ἐκλογητήριον ἔγγραφον δι' οὗ μὲ ἀνεγνώρισαν **Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς ἐπαρχίας Σελόνου**.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον Κον Ἀριστείδην Κ. Κριάσην

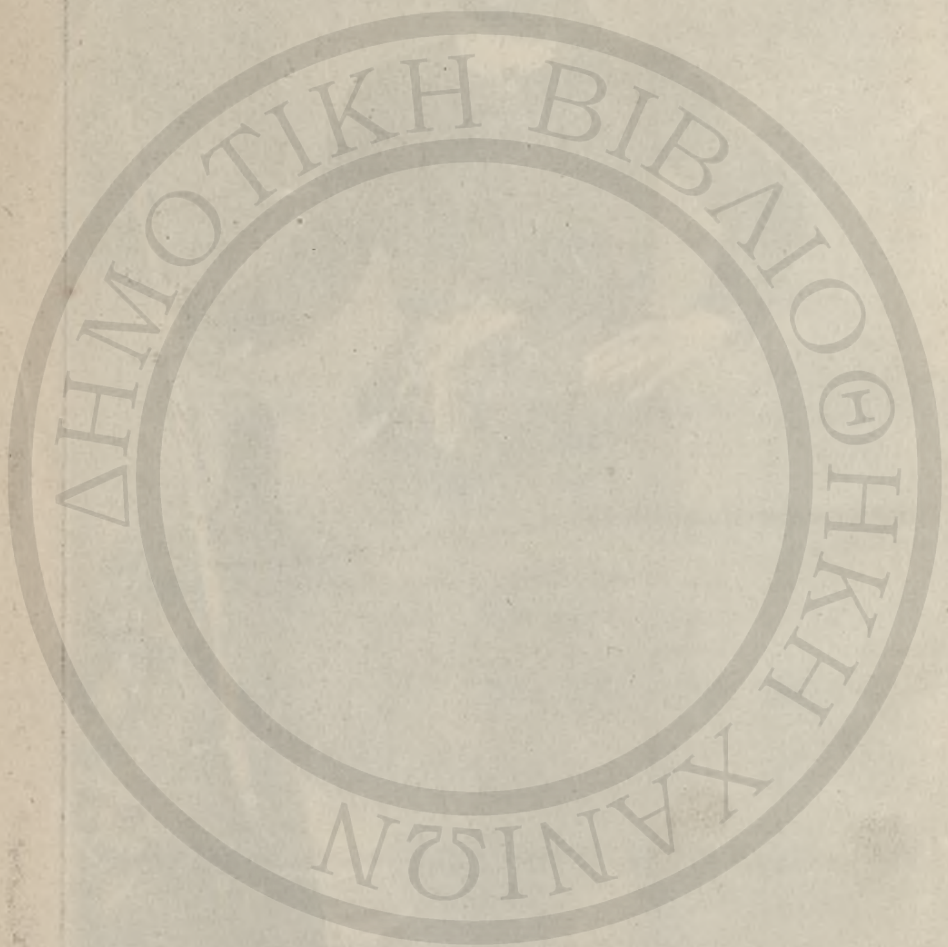
Ἐντιμε Κύριε,

Ἀποβλέποντες εἰς τὴν φρόνησιν καὶ ἀνδρείαν ἣν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ἐπεδείξασθε μαχόμενος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Πατρὸς

ΑΡΙΣΤ. ΚΡΙΑΡΗΣ

Με Κρητικήν ένδυμασίαν Ἄρχηγός καί Βουλευτής Σελίνου κατά τό 1889.

Σας ἐν Κρήτῃ, εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν, ἣν ἀπεκτήσατε ἐπὶ τριετίαν ὑπηρετήσαντες ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ ὡς στρατιώτης καὶ ὑπαξιωματικὸς μὲ τὸν βαθμὸν «λοχίου», εἰς τὴν δικαστικὴν πεῖραν ἣν ἐκτήσασθε ὡς Δικαστῆς Πρωτοδίκης ἐπὶ διετίαν ἐν Χανίοις, εἰς τὴν πατριωτικὴν διαγωγὴν σας ἣν ὡσαύτως ἐπεδείξατε κατὰ τὰς δύο βουλευτικὰς περιόδους (1887-1889) καθ' ἃς ἡ Ἡμετέρα ἐπαρχία ἐξελέξατο Ὑμᾶς Βουλευτὴν τῆς, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὰς γνώσεις, ἐμπειρίαν, νοημοσύνην, γενναιότητα, τιμότητα καὶ ἐν γένει ἀνεπίληπτον διαγωγὴν σας, ἀναγνωρίζομεν καὶ ἐκλέγομεν Ὑμᾶς **Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαρχίας Σελίνου** πεποιθότες ὅτι ἀκολουθοῦντες τὰ βήματα τοῦ Μεγάλου Πατρός σας, θέλετε μεριμνήσει ὁπόταν παραστῇ ἀνάγκη ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Πατρίδος Ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδιαιτέρων τῆς Ἡμετέρας ἐπαρχίας, εἴτε ὡς Στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς εἴτε ὡς Πολιτικὸς Πληρεξούσιος, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐπαρχίας Ἀρίστων.

Ἐν Ροδοβανίῳ τῆ 20 Ἰουνίου 1896.

(Ἐπονται 656 ὑπογραφαί)

Τὸ ἐκλογητήριον τοῦτο ἐθεβαίωσαν οἱ ἀναγνωρισθέντες πληρεξούσιοι Σελίνου διὰ τῆς κάτωθι δηλώσεώς των.

Δήλωσις

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐκλεγμένοι πληρεξούσιοι Σελίνου διὰ τὴν ἐν Κάμποις Ἐπαναστατικὴν Συνέλευσιν ἐπιβεβαιοῦντες τὸ γνήσιον τῶν ἐν τῷ παρόντι ἐκλογητηρίῳ τοῦ **Γενικοῦ ἀρχηγοῦ Σελίνου** Κυρίου Ἀριστείδου Κριαῆς ὑπογραφῶν, δηλοῦμεν συγχρόνως ὅτι καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητά μας ὡς πληρεξούσιοι Σελίνου ἀναγνωρίζομεν τὸν ἐκλεγθέντα Κύριον Ἀριστείδην Κριαῆν ὡς **«Γενικὸν Ἀρχηγὸν Σελίνου»**.

Οἱ Πληρεξούσιοι Σελίνου

Παπᾶ Γεώργιος Καδᾶνης, Παπᾶ Ἐμμ. Κ. Καδᾶellos, Α. Γ. Μαρματάκης, Κ. Γ. Παπαρηγοράκης, Ε. Ι. Θεοδωράκης (ιερέυς), Δ. Πολιουδόβαρδας, Π. Ε. Καδᾶλάκης, Κ. Παπατζανάκης, Α. Ζ. Χαρητάκης.

Τὸ ἐκλογητήριον τοῦτο ἐπεκύρωσε τὸ ἐν Κάμποις Κυδωνίας Προε-

δρειον τῆς Γενικῆς τῶν Κρητῶν Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως διὰ τῆς ἐξῆς πιστοποιήσεώς του :

**Τὸ Προεδρεῖον τῆς Γενικῆς τῶν Κρητῶν
Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως**

Πιστοποιεῖ ὅτι,

Γενομένης ἀκριβοῦς ἐξελέγγεως ἐξετάσεως καὶ ἀντιπαραβολῆς πρὸς ἕτερα ἐκλογητήρια, τῶν ἐν τῷ παρόντι ἐκλογητηρίῳ καὶ τοῖς ἐπισυνημμένοις ἀντιγράφοις αὐτοῦ ὑπογραφῶν τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Σελίνου ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὅτι, πᾶσαι αἱ ὑπογραφαὶ εἰσι γνήσiai καὶ ἀληθεῖς. Ἀποδειχθέντος δὲ ὅτι ὁ ἐκλεχθεὶς ὡς **Γενικὸς Ἀρχηγὸς Σελίνου** Κύριος Ἀριστείδης Κ. Κριάρης φέρει ἐν τῷ ἐκλογητηρίῳ του ὑπερδιπλασίας ὑπογραφὰς τῶν ἐν τοῖς ἐκλογητηρίοις τῶν κ. κ. Γ. Γεωργακάκη καὶ Κ. Μπασιᾶ ὑπαρχουσῶν καὶ τὰς πλείστας ὑπογραφὰς τῶν πληρεξουσίων Σελίνου.

Ἀποφασίζει παρψηφεί,

Ἐπικυροῖ τὸ παρὸν ἐκλογητήριον τοῦ Κυρίου Ἀριστείδου Κ. Κριάρη, ἀναγνωρίζει δὲ αὐτὸν ὡς **« Γενικὸν Ἀρχηγὸν Σελίνου »**.

Ἐν Κάμπους τῇ 16 Αὐγούστου 1896.

Ὁ Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓ ΚΩΣΤΑΣ ΒΟΛΟΓΔΑΚΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Νικ. Χ. Ζουρίδης

Τὸ Προεδρεῖον

Μάρκος Ζερβός, Παπᾶ Ἐμμ. Ι. Κασέλος

Γ. Ἀνδρεδάκης, Ε. Α. Μαριαντωνάκης

Τὴν ἐπομένην τῆς ἐν Ραδοθανίῳ ὑψώσεως τῆς σημαίας μου παραλαβὸν 300 ἐκ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν ἀνῆλθον καὶ κατέλαβον τὴν θέσιν **« Δράκου τὸν Πόρο »** κειμένην ἐναντι τῆς θέσεως **« Πύργου Σταυροῦ »** ἣν ἐφρούρουσαν Τούρκοι στρατιῶται μετὰ δύο πυροβόλων. Ἡ θέσις **« Σταυροῦ »** ἐν ἣ εἶχε κτισθῆ πρὸ πολλῶν ἐτῶν **Πύργος** ἔκαιτο εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ βουνοῦ ὅπερ δεσπόζει τῆς

κωμοπόλεως Κανδάνου. Τὴν θέσιν ταύτην ἐπολιόρησα ἐγὼ ἐκ τριῶν μερῶν στενώτατα καὶ ἐξ ἀποστάσεως 200—300 μέτρων. Δυστυχῶς ἕμως οἱ ἐν τῇ Πύργῳ φρουροῦντες Τούρκοι συνεκοινωνοῦν ἐξ ἀσφαλοῦς μέρους μὲ τὸ ἐν Κανδάνῳ σταθεμεῖον ἐπίκουρον Τουρκικὸν τάγμα στρατοῦ καὶ τοὺς ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ ἠθροισμένους Τουρκοκρήτας. Καθ' ἐκάστην συνήπτομεν ἀψιμαχίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ οὐχὶ ἀναμιάκτους. Ἡ φρούρησις ἕμως αὕτη τοῦ μέρους τούτου ἦτο σπουδαιοτάτη κατὰ τοῦτο, καθ' ὅτι κατεστήσαμεν ἐντελῶς ἀκίνδυνον τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων Κανδάνου καὶ Πύργου Σταυροῦ κατὰ τῶν Χριστιανικῶν χωρίων τοῦ δήμου Καμπανοῦ.

Μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀπεφάσισαν ἵνα βελτιώσωσιν ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον τὴν κατάστασιν τῆς Κρήτης. Πρὸς τοῦτο ἦλθον εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς ἐν Κάμποις Ἑπαναστατικῆς Συνελεύσεως εἰς ἣν μετέβην καὶ ἐγὼ μετὰ τριάκοντα ἀνδρῶν μου ἀφείς τὴν φρούρησιν ἐν Σελύνῃ εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς μου. Ἐπῆλθε συμβιβασμός τις μεταξὺ Δυνάμεων Σουλτάνου καὶ Κρητῶν καὶ συνεπῶς διεκόπησαν αἱ ἐχθροπραξίαι· καὶ μετὰ πάροδον χρόνου τινός, ἐπιτραπέισις τῆς εἰσόδου, ἐπανῆλθον εἰς Χανία.

Ἐπῆλθε τὸ ἔτος 1897 ὁπότε κατὰ τὴν 24ην Ἰανουαρίου οἱ ἐν Χανίοις Τούρκοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνεχθῶσι τὰ πρὸς τοὺς Κρήτας δοθέντα νέα προνόμια, ἐρειδόμενοι δὲ καὶ εἰς τὸν ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Νήσου στρατιωτικὸν πολυάριθμον Τουρκικὸν Στρατόν, ἠπειλοῦν νέας σφαγὰς, εἰς ἃς καὶ προσέβησαν. Ἐθεντο δὲ καὶ πῦρ εἰς τινὰ συνοικίαν Χανίων (Ἀπὸ Κάτωλα μέχρι Κρύου Βρυσάλι), ἐν ἣ κατήκουν Χριστιανοί. Εὐρέθη ἐντυχῶς ἐντὸς τοῦ οἴκου μου, κειμένου ἔναντι τοῦ ναοῦ τῶν Καθολικῶν, κατὰ τὴν ἑναρξιν τῶν πυροβολισμῶν, προσέδραμον δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τινες τῶν συγγενῶν μου οἱ κ. κ. Γ. Μάντακας καὶ Μ. Σκουλάς ἐκ Λάκκων καὶ Δ. Κρομμυδάκης καὶ Ι. Φραγκιέδης ἐκ Σελύνου οὗς καὶ ὤπλισα πάραυτα μὲ ὅπλα Γκρά τὰ ὁποῖα εἶχον προμηθευθῆ ὀλίγας ἡμέρας πρότερον κρύφα.

Καταλαθόντες τὰ παράθυρα τῶν δύο ὁρόφων τῆς οἰκίας ἐν ἣ κατήκουν ἠροχίσσαμεν πῦρ κατὰ τῶν ἐν Σαντριβανίῳ, ἐν Ντάμπια καὶ ἐν ταῖς Τζαμίαις ἐπὶ τῶν Μιναρέδων «Γιουσούφ Πασσά», καὶ «Ἀγατζαμισί», καταπυροβολούντων τοὺς Χριστιανοὺς τῶν διαφόρων συνοικιῶν, Τούρκων, ἀπεκλείσαμεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠναγκάσαμεν νὰ σταματήσωσι τὸ πῦρ, σώσαντες λόγῳ τῆς δράσεώς μας ταύ-

της πολλὰς Χριστιανικᾶς οἰκογενείας.

Τὸ πῦρ προὔχῳρει ἀπὸ Κάτωλα πρὸς τὸ Κρύο Βρυσάλι ἀλματωδῶς πυρπολοῦν τὰς χριστιανικὰς οἰκίας καὶ περιουσίας, ὧν οἱ κάτοικοι ἔντρομοι μόλις κατῴρθωσαν νὰ ἀποφύγῳσι τὸ πῦρ καὶ νὰ μεταβῳσι ζῶντες ἐντὸς τῆς αὐλῆς ἢ περιδόλου τῆς ἐκκλησίας τῶν «**Εἰσοδίων**». Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐπλησίαζε τὸ πῦρ, ὁπότε μετ' ἄλλων ὁμοῦ διετροπήσαμεν τὰ ὑπόγεια τῶν πέριξ τῆς αὐλῆς Κοινοτικῶν καταστημάτων, καὶ διὰ μέσου τῶν τρυπῶν διεπεράσαμεν ὑπὲρ τὰς πεντακοσίας χριστιανικὰς ψυχὰς ἐντὸς τοῦ **Ναοῦ τῶν Καθολικῶν** ἀληθεῖς σωτῆρες γενόμενοι αὐτῶν.

Πλοῖα Εὐρωπαϊκὰ τῶν Μ. Δυνάμεων Ἑγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας καὶ Ἰταλίας καταπλεύσαντα εἰς τὸν λιμένα Χανίων ἀπεβίβασαν ἀγγήματα καὶ παρέλαβον τὰ Χριστιανικὰ γυναικόπαιδα. Τὸ πῦρ ἔφθασε μέχρι τῆς οἰκίας μου, καὶ τοῦ κάτωθεν αὐτῆς κειμένου βιβλιοχαρτοπωλείου μου ἄτινα καὶ ἀπετέφρωσεν μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἅπαντα τὰ ἐν αὐτοῖς πράγματα καὶ ἐμπορευματὰ μου ἐξ ὧν ἀπολύτως οὐδὲν ἔσωσα, ἀξίας ὑπὲρ τὰς 60 χιλ. δραχμῶν.

Ἐπιβὰς Ἰταλικοῦ πολεμικοῦ ἔφθασα εἰς Σύρον. Ἐκειθεν δὲ δι' Ἑλλην. ἀτμοπλοίου εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἤτοιμάσθην ὅπως ἐπανέλθῳ εἰς Κρήτην εἰς τὰ ὅπλα ἐγερθεῖσαν ἦδη. Ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις παραδοῦσα καὶ εἰς ἐμὲ (ὅπως καὶ εἰς ἄλλους δι' ἄλλας ἐπαρχίας) 350 ὅπλα **Γκρᾶ** καὶ ἀνάλογα κιβώτια φυσιγγίων ἐπὶ τινος ἀτμοπλοίου μὲ διέταξε καὶ ἀπῆλθον εἰς Κρήτην.

Ἐφθάσαμεν εἰς «**Σούγιαν**» Σελίνου ὅπου ἐξεφορτώσαμεν τὰ ὅπλα καὶ φυσιγγία. Ἐκάλεσα τοὺς ὀπλαρχηγοὺς καὶ προκρίτους Σελίνου κατὰ χωρῖα καὶ διένειμα ἀκροβοδικαίως ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν ὅπλων καὶ φυσιγγίων. Ἀνῆλθον εἰτα εἰς **Ροδοβάνε** ἐκεῖ δὲ κατόπιν ἀγιασμοῦ καὶ ἐνώπιον ὑπερπεντακοσίων ὀπλαρχηγῶν καὶ ὀπλιτῶν μου ὕψωσα τὴν σημαίαν τῆς «**Ἐνώσεως**» Ἑλληνικὴν σημαίαν, καὶ ἔδραμον εἰς πολιορκίαν τοῦ «**Πύργου Σταυροῦ**» καὶ τῆς «**Κανδάνου**».

Αὐθόρμητοι καὶ αὐθις οἱ ὑπ' ἐμὲ ἄνδρες, οἵτινες μὲ ὑπεδέχθησαν μετ' ἀπέριου ἀγάπης χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, συνέταξαν καὶ ὑπέγραψαν τὸ κάτωθι ἐκλογητήριον τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1897 ὅπερ καὶ μοι παρέδωκαν.

Τὸ ἐκλογητήριον τοῦτο ἔχει ὡς ἔπαται:

Οἱ κάτοικοι τῶν διαφόρων χωρίων Σελύνου

Πρὸς τὸν Κύριον Ἀριστείδην Κριάρην

Ἐντιμε Κύριε,

Ἀποβλέποντες εἰς τὰς μέχοι τοῦδε θυσίας καὶ ἀγῶνας τῆς Ὑμέτερας οἰκογενείας καὶ τοῦ Πατρός σας, εἰς τὴν λαμπρὰν καὶ γενναίαν διαγωγὴν σας ἣν ἐπεδείξασθε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ὁπότε κατελθόντες ἐξ Ἀθηνῶν ἠγωνίσθητε μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πατρός σας ἐν Κρήτῃ, εἰς τὴν στρατιωτικὴν πείραν ἣν ἐκτήσασθε ἐπὶ 3 ἔτη ὑπηρετήσαντες ἐν Ἑλλάδι καὶ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχίου, εἰς τὴν δικαστικὴν πείραν σας ἣν καὶ ὡς δικαστῆς Πρωτοδίκης καὶ ὡς δικηγόρος ἀπεκτίσατε ἐν Χανίοις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔξασκοῦντες τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα, εἰς τὴν Πατριωτικὴν διαγωγὴν σας ἣν κατὰ τὰ ἔτη 1887—8 καὶ 1889—90 ὁπότε ἡ Ἐπαρχία ὑμῶν ἐξελέξατο ὑμᾶς Βουλευτὴν της, ἐπεδείξατε καὶ ἐντὸς τῆς συνεδριαζούσης Βουλῆς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατιωτικὸς ἀνὴρ ἐνεργῶν καὶ μαχόμενος ὑπὲρ Πατρίδος, εἰς τὴν ἀρίστην διαγωγὴν σας ἣν ἐπεδείξασθε ὡσαύτως κατὰ τὸ ἔτος 1896 ὁπότε ἡ Ἐπαρχία Ὑμῶν, ἐξελέξατο ὑμᾶς καὶ αὐτὸς **« Γενικὸν Ἀρχηγόν »** της καὶ εἰς τὸν γενναῖον καὶ τίμιον καὶ εὐλικρινῆ χαρακτήρᾳ σας, ἐκλέγομεν ὑμᾶς καὶ σᾶς ἀναγνωρίζομεν αὐτὸς ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1896 **« Ἀρχηγόν »** μας καὶ

« Γενικὸν Ἀρχηγόν Σελύνου »

πεποιθότες ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπαξίως θέλετε ἐκπληρώσει τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντά σας ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως Αὐτῆς μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος, συνεχίζοντες οὕτω καὶ τοῦ Πατρός Σας τὰ ἔργα καὶ τὰ Ὑμέτερα.

Ἐν Ροδοβανίῳ τῇ 21 Φεβρουαρίου 1897.

(Ἐπεται 951 ὑπογραφαί)

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο καὶ οὐδὲν ἕτερον οὐδενὸς ἑτέρου ἀρχηγοῦ ἐκ Σελύνου τὸ ἐπεκύρωσεν τὸ Προεδρεῖον τῆς ἐν **« Ἀρμένους »**

Ἀποκορώνου Γενικής (Παγκρητίου) Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως,
διὰ τῆς κάτωθι πράξεώς του :

**Τὸ Προεδρεῖον τῆς Γεν. Ἐπαναστατικῆς
Συνελεύσεως**

Λαβὸν ὑπ' ὄψιν ἅπαντα τὰ ἐκλογητήρια τοῦ κ. Ἀριστ. Κριάρη,
τὰ γενόμενα πρὸς αὐτὸν παρὰ τῶν διαφόρων χωρίων τῆς Ἐπαρχίας
Σελύνου ἐπικυροῖ τὴν γνησιότητα τῶν ὑπογραφῶν τούτων καὶ
ἀναγνωρίζει « **Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαρχίας Σε-
λύνου τὸν κ. Ἀριστ. Κριάρη** » .

Ἐν Ἀρμένοις ὁ 5 Ἰουλίου 1897.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.)

I. A. ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Γεώργ. I. Τεφανίδης

Ὡς εἶπον ἀνωτέρω μετὰ τὴν ὑψωσιν τῆς Σημιαίας ἐπολιώρησα
μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν τὸν « **Πύργον Σταυροῦ** » Κανδάνου
στενωῶς. Μετὰ τῶν ἄλλων δὲ ἀρχηγῶν Σελύνου καὶ μετὰ τῶν προσ-
δραμόντων ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ τὴν « **Κάνδανον** » .

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἄλωσις τοῦ « **Πύργου Σταυροῦ** » ἀπέβαινε
λίαν δυσχερῆς ἀνευ πυροβολικοῦ, ἠναγκάσθη, παραλαβὼν μετ' ἐμοῦ
25 ἀνδρας ἵνα μεταβῶ εἰς χωρίον « **Πλατανιά** » τῆς Κυδωνίας
καὶ πείσω τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Κατοχῆς Κύριον **Βάσσον** ἵνα ἐξαπο-
στείλῃ εἰς Σέλυνον ἕν ἢ δύο πυροβόλα. Εὐτυχῶς μετὰ τριήμερον ἐν
Πλατανιά διαμονήν μου κατώρθωσα καὶ ἔπειτα τὸν Κύριον Βάσσον
ἔσπισ καὶ διέταξε τὸν ταγματάρχην τοῦ πυροβολικοῦ Κύριον Μανουσο-
γιαννάκην νὰ παραλάβῃ τὰ ἐν τῷ χωρίῳ « **Πατελίρι** » τρία ὀρει-
βατικὰ πυροβόλα « **Κροῦπ** » μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικῶν κ.κ.
Η. Κριάρη, Τρόντου καὶ **Μαρκουλάκη** ἀνθυπολοχαγῶν
καὶ μεταβῇ εἰς Σέλυνον πρὸς ἄλωσιν τοῦ « **Πύργου Σταυροῦ** » .
Ἀπέστειλα ἐν τάχει ἐπιστολήν πρὸς τοὺς κατοίκους Σελύνου ἵνα φέ-
ρῳσι τοὺς ἡμίονους τῶν δωρεῶν πρὸς φόρτωσιν τῶν πυροβόλων καὶ τῶν
πυρομαχικῶν τῶν, ἐντὸς δὲ 24 ὥρῶν ὑπερεβδομήκοντα ἡμίονοι προσή-
χθησαν καὶ τὰ πυροβόλα μετεφέρθησαν ἔναντι τοῦ « **Πύργου** »

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Γενικός Ἀρχηγός Σελόνου κατὰ τὰ ἔτη 1896 καὶ 1897.

Σταυροῦ » εἰς θέσιν « **Δράκου τὸ Πόρο** » ἦν ἐφρούρει τὸ ὑπ' ἐμὲ στρατιωτικὸν σῶμα.

Τὰ τρία πυροβόλα ἤρξαντο πυρὸς κατὰ τοῦ πολιορκουμένου ὑφ' ἡμῶν **Πύργου**, αἱ ἐπιτυχεῖς δὲ ὀβίδες τῶν ἤρξαντο κρημνίζουσαι αὐτόν, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τοὺς ἐν αὐτῇ φρουροῦντας Τούρκους στρατιώτας διαλαθόντας τὴν προσοχὴν ἡμῶν, δι' ἀτραποῦ νύκτωρ νὰ δραπέτευσωσι καὶ κατέλθωσιν εἰς **Κάνδανον**. Ὁ Πύργος κατελήφθη ὑψωθείσης πρώτης τῆς σημαίας μου ἐπ' αὐτοῦ.

Τὴν ἐπομένην ἤρξατο ἡ πολιορκία τῆς **Κανδάνου** ἐν ἣ ἔφρουρον περὶ τοὺς 600 Τούρκοι στρατιῶται καὶ περὶ τοὺς 500 Τουρκοκρήτες. Κατὰ σύστασιν μου τὸ πυροβολικὸν μας ἐποπεθετήθη εἰς θέσιν « **Κοπέλι τὰ Χαράκια** », τὸ δὲ ὑπ' ἐμὲ σῶμα κατέλαβε λόφον τινὰ ἐναντι τῆς θέσεως « **Γρεῖς Ἐκκλησίες** » ἦν ἐκράτουν οἱ Τούρκοι, καὶ εἰς ἀπόστασιν διακοσίων μέτρων ἀπ' αὐτῶν. Ἐπὶ διήμερον ἐξηκολούθει ἡ μάχη, τῶν Τούρκων γενναίως ἀμυνομένων, ὁπότε κατέφθασαν εἰς χωρίον « **Κακοδίκι** » μετὰ τοῦ ἐν **Χανίοις** Ἄγγλου προξένου κ. Βιλλιώτη οἱ Κυβερνήται τῶν ἐν τῇ κόμῃ « **Παλαιοχώρᾳ** » Σελίνου προσορμισθέντων θωρηκτῶν καὶ καταδρομικῶν τῶν **Μ. Δυνάμεων** ζητοῦντες ἵνα, ὑπὸ φρουρήσιν Ἀγγιμάτων τῶν πλοίων των, παραλάβωσιν ἐντὸς τῶν πλοίων των, τοὺς ἐν **Κανδάνῳ** Τούρκους μετὰ τῶν γυναικοπαίδων των. Ἐγένετο συμφωνία μεταξύ αὐτῶν καὶ πάντων τῶν πολιορκούντων τὴν **Κάνδανον** ἀρχηγῶν, οὗτω δὲ οἱ Τούρκοι μετὰ τῶν γυναικοπαίδων των παρελήφθησαν καὶ ἐπεδιβάσθησαν ἐπὶ τῶν πλοίων ἄνευ τῶν ὄπλων των (πλὴν τοῦ Τουρκ. Στρατοῦ πρὸς ὃν ἀφέθησαν τὰ ὄπλα). Ἐπὶ τοῦ ἐν **Κανδάνῳ** **Διοικητηρίου** ὑψώθη πρώτη ἡ σημαία μου. Ὁ δὲ ταγματάρχης τοῦ ἐν **Κανδάνῳ** Τουρκεικοῦ στρατοῦ μου παρέδωκε ἐν πυροβόλον (κανόνι) ἐμπροσθογεμὲς χάλκινον ὅπερ μετὰ πάροδον χρόνου παρελήφθη ὑπὸ τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων ἐκ Σελίνου, καὶ τὴν ἐκ τῆς **Κρήτης** ἀνάκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κατοχῆς Κυρίου Βάσσου μετὰ τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ, καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν **Μ. Δυνάμεων** δοθεῖσαν Ἀὐτονομίαν οἱ πρόκριτοι τῶν Δυτικῶν ἐπαρχιῶν προέδθησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν Πληρεξουσίων πρὸς συγκρότησιν **Γεν. Συνελεύσεως** τῶν **Κρητῶν** εἰδοποιήσαντες καὶ τοὺς προκρίτους τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς **Νήσου** ἵνα πράξωσι τὸ αὐτό. Κατ' ἀπόφασιν δὲ, ὁμοθυμαθὸν

ληφθείσαν, ἐκάστη Ἐπαρχία τῆς Νήσου ἤθελεν ἐκλέξει καὶ ἀποστείλῃ εἰς χωρίον Ἀρμένους Ἀποκορώνου ἀνά ἑπτὰ Πληρεξουσίου. Μεταξὺ τῶν ἑπτὰ πληρεξουσίων Σελίνου ἐξελέγην καὶ ἐγώ.

Συναθροισθέντες ἐν Ἀρμένοις πάντες οἱ Πληρεξούσιοι τῆς νήσου κατηρτίσαμεν τὸ προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως αὐτίνος μέλος ἐξελέγην καὶ ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν τοῦ **Ἀντιπροέδρου**.

Τὸ πρακτικὸν τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῆς Γενικῆς ταύτης Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

Ἀρχαιρεσιῶν τῆς Γενικῆς Ἐπαναστατικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως

Ἡ Γενικὴ Ἐπαναστατικὴ τῶν Κρητῶν Συνέλευσις συνεληθούσα σήμερον τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην (28) τοῦ μηνὸς Ἰουνίου 1897 ἐν Προφῆτῃ Ἡλίᾳ Ἀρμένον Ἀποκορώνου ἐπὶ τὴν προσωρινήν προεδρεῖαν τοῦ Χατζῆ Μελχισεδὲκ πληρεξουσίου Μυλοποτάμου καὶ τοῦ γραμματέως Φ. Ε. Βαλαρῆ πληρεξουσίου τῆς πόλεως Ρεθύμνης καὶ ἐυρεθείσα ἐν ἀπαρίᾳ πορόντων ὀγδοήκοντα ἕξ (86) μελῶν αὐτῆς, προσέβη κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Συνελεύσεως εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας αὐτῆς. Γενομένης δὲ μυστικῆς ψηφοφορίας διὰ ψηφοδελτίων ἔλαβον ψήφους: Ὁ κύριος Ἰωάν. Σφακιανάκης, πληρεξούσιος ἐκ Μιζαμπέλλου ὡς πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἑβδομήκοντα καὶ μίαν (71), ὁ κύριος Ἰωάν. Χατζηδάκης, πληρεξούσιος Μαλεβυζίου ἕξ (6), ὁ κύριος Νικ. Καμπιτσάκης πληρεξούσιος Μονοφατισίου τέσσαρας (4) καὶ ὁ κύριος Ἰωάννης Τσουδερός μίαν (1). Ὡς ἀντιπρόεδροι ἔλαβον ψήφους ὁ κύριος Ἀριστείδης Κριόρης πληρεξούσιος Σελίνου ἑβδομήκοντα δύο (72) ὁ κύριος Ἰωάννης Τσουδερός (ἑξήκοντα πέντε (65) ὁ κ. Γεώργ. Μυλογιαννάκης πληρεξούσιος Ἀποκορώνου εἰκοσι πέντε (25) καὶ ὁ κ. Μᾶρκος Δημητρακάκης πληρεξούσιος Ἀγ. Βασιλείου οὐκὼν (8). Ὡς Γενικὸς Γραμματεὺς ἔλαβεν ὁ κ. Γεώργιος Α. Στεφανίδης πληρεξούσιος Πυργιωτίσσης, ψήφους ἑβδομήκοντα ἑπτὰ (77) ὁ κ. Διομήδης Φανδρόιδης πληρεξούσιος Κυδωνίας τρεῖς (3) καὶ

ὁ κ. Νικ. Γραμματικάκης πληρεξούσιος Μιραμβέλλου μίαν (1) ὡς ταμίης ὁ κ. Ἐμ. Μαρκαντιωνάκης πληρεξούσιος Κισσάμου ἑβδομήκοντα ἑνέα (79) ψήφους.

Κατὰ ταῦτα ἡ Γενικὴ Ἐπαναστατικὴ Συνέλευσις τῶν Κρητῶν ἀνέδειξε **Πρόεδρον** μὲν αὐτῆς τὸν κ. Ἰωάν. Σφακιανάκη, ἀντιπροέδρους δὲ τοὺς κ. κ. Ἀριστείδην Κριάρην καὶ Ἰωάν. Τσουδερόν, **Γενικὸν Γραμματέα** τὸν κ. Γεώργ. Στεφανίδην καὶ ταμίαν τὸν κ. Ἐμμ. Μαρκαντιωνάκη.

Δι' ὃ καὶ συνειάχθη τὸ παρὸν καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν κάτωθι πληρεξουσίων παρὰ τῆ Γενικῆ Ἐπαναστατικῆ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει.

Οἱ παρὰ τῆ Γεν. Ἐπαναστατικῆ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει

Πληρεξούσιοι

Ἐλευθέριος Βενιζέλος, Ν. Πιστολάκης, Σπυρ. Μαλατάκης, Ἐμ. Μουντάκης, Χ" Κ. Ἰωαννίδης, Βασ. Γεωργιάδης, Κυρ. Μπιράκης, Μιχ. Μακράκης, Γ. Αἰόδης, Ἐμ. Θεοδορίδης, Ἀν. Α. Βολάνης, Σ. Κολοκυθᾶς, Γ. Μυλωνογιάννης, Γ. Μακρινός, Εὐαγ. Πρεβελάκης.

(Ἔπονται καὶ ἐξήκοντα ὀκτώ (68) ἕτεροι ὑπογραφαὶ πληρεξουσίων).

Συμφώνως πρὸς τὸν ψηφισθέντα κανονισμόν τῆς Συνελεύσεως ὠρίσθη ὑπ' αὐτῆς πενταμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ πληρεξουσίων, ἣτις ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀντιπροέδρων τῆς Συνελεύσεως, ἐμοῦ δηλονότι καὶ τοῦ Γ. Τσουδεροῦ, μετέβη καὶ ἐπέδωκεν αὐτοπροσώπως ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ «Σαρδηνία» εἰς τὸν ἀντιναύαρχον **Κανεδάρο** προϊστάμενον τοῦ Συμβουλίου τῶν Ναυάρχων, ἔγγραφον ἐκ μέρους τῆς Συνελεύσεως δι' οὗ ἀνεκοινούτο ἀπλῶς ὁ καταρτισμὸς τοῦ **Προεδρείου Αὐτῆς.**

Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ πρώτου μηνὸς ἐγὼ ἔνεκεν οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν ἐπιπέδης Ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου ἀπῆλθον ἐκ Σούδας δι' Ἀθήνας, ἐξ ὧν μετὰ πάροδον δύο περίπου μηνῶν ἐπανῆλθον εἰς Χανία ἐλευθέρας οὔσης πλέον τῆς καθόδου. Ἐκ Χανίων δὲ μετέβην εἰς χωρίον «**Πλακοῦρες**» Ἀκρωτηρίου, ἐν ᾧ συνεδρίαζεν ἡ Γεν. Συνέλευσις.

Εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς ἐλάμβανον μέρος καὶ ἡ ὡς πληρεξούσιος Σελύνου μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ **Ἐκτελεστικοῦ**.

Μετὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν βίασαν ἐκδίωξιν ὑπὸ τῶν Ἑγγύλων τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐξ Ἡρακλείου καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Μ. Δυνάμεων ἐκ Χανίων καὶ Ρεθύμνης, αἱ Μ. Δυνάμεις διώρισαν Ὑπάτον Ἀρμοστήν Κρήτης τὸν **Πρίγκηπα Γεώργιον τῆς Ἑλλάδος** ὁπότε καὶ ἐγὼ ἐπανήλθον εἰς Χανία καὶ παρευρέθην κατὰ τὴν ἀφίξιν καὶ ὑποδοχὴν αὐτοῦ ἧτις ἐγένετο μεγαλοπρεπεστάτη.

Ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Πρίγκηψ Γεώργιος ἐσχημάτισε πενταμελῆ τὴν πρώτην Κυβέρνησιν Κρήτης διώρισε δὲ καὶ τοὺς Νομάρχας εἰς τοὺς πέντε νομοὺς, δὲν ἠδύοκῆσεν ἑμῶς νὰ διορίσῃ καὶ ἐμὲ Νομάρχην, ἣν θέσιν τῇ ἐζήτησα ἐπανελημμένως, προτιμήσας ἄλλας συστάσεις. Τοῦτου ἕνεκεν ἠναγκάσθην νὰ ἐξασκήσω τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ νὰ ἀνοίξω ταυτοχρόνως καὶ νέον βιβλιοχαρτοπωλεῖον.

Τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1899 συμφώνως τῇ ἀπὸ τῆς 9ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Διατάγματος τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τῶν πληρεξουσίων καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον οἵτινες ἐμελλον ν' ἀπαρτίσωσι τὴν **Κρητικὴν Συνέλευσιν ἢ τὴν πρώτην Συντακτικὴν Συνέλευσιν**. Τοὺς πληρεξουσίους ἐξ ἐκάστης ἐπαρχίας θὰ ἐξελέγηον αἱ **Ἐκλέκτορες** ἐκάστης ἐπαρχίας οὓς ὁ λαὸς εἶχεν ἐκλέξει προγενεστέρως. Μεταξὺ τῶν ἐκλεγέντων πληρεξουσίων ἐξελέγην καὶ ἐγὼ δι' ἐκλογητηρίου ὑπογραφέντος ἐν τῇ ἐν Χαλέπα καταστάματι τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, παρὰ δέκα ἐννέα **Ἐκλεκτόρων** Σελύνου.

Τὸ ἐκλογητήριον δὲ τοῦτο ὑπεγράφη καὶ ἐθεβαιώθη παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ συνταγματάρχου κ. Κρίσπη εὐρίσκεται δὲ εἰς χεῖράς μου.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς πρώτης Συντακτικῆς Συνελεύσεως, εἰς ἣν καὶ ἐγὼ ὡς πληρεξούσιος ἔλαβον μέρος, ἐπανήλθον εἰς τὰς δικηγορικὰς καὶ ἐμπορικὰς μου ἐργασίας, μὴ ζητήσας πλέον δημοσίαν τινα θέσιν.

Κατὰ τὴν 4ην Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1899) εὐηρεστήθη αὐτοπροαιρέτως ἡ Α. Β. Ὑψηλότης ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής Πρίγκηψ Γεώργιος νὰ μὲ διορίσῃ **Δήμαρχον Χανίων**, ἐλόγησα δὲ ἐμαυτὸν εὐτυχῆ διότι κατὰ τὸ ἐξάμηνον περίπου τῆς ἐν τῇ Δήμῳ τούτῳ ὑπηρεσίας μου ὑπεδέχθην, τὴν τὸ πρῶτον τὰ Χανία ἐπισκεφθεῖσαν **Αὐ-**

τῆς **Μεγαλειότητα Βασίλισσαν Ὀλγαν**, κατόπιν δὲ καὶ τὴν **Α. Ὑψ. Πριγκίπισσαν Μαρίαν** κόρην Τῆς. Τῆς θέσεως ταύτης ἀπελύθη ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ Κυβέρνησις Κρήτης ἐθεώρησεν συμφερότερον πολιτικῶς ἵνα τὴν θέσιν ταύτην καταλάβῃ **Ἰωάννης**, δι' ὃ καὶ μετ' ἀντικατέστησεν διὰ τοῦ Μεχμέτ-Βέη Χαμίτ-Βεηζαδέ.

Τὴν 4 Αὐγούστου 1900 ἡ δ' ἡγεμονικῶς διατάγματα καὶ συμφώνως ἰσχύοντι νόμῳ πρὸς ἐξέλεξιν τῶν αἰτήσεων τῶν Ἀγωνιστῶν συστηθεῖσα « **Ἐπιτροπὴ** » μετ' ἀνεγνώρισεν καὶ μετ' ἀντικατέστησεν, εἰς τὴν « **Πρώτην τάξιν τῶν Ἀγωνιστῶν** » ἀναγνωρίσασα τὰς πρὸς τὴν Πατριδα ὑπηρεσίας μου διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου αὐτῆς.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἀριθ. Ἀποφ. 730

Πρωτ. 61

Ἡ πρὸς ἐξέλεξιν τῶν αἰτήσεων τῶν ἀγωνιστῶν Ἐπιτροπὴ

Σηκκιμενη κ.τ.λ. . . . .

Συνελθούσα σήμερον τὴν τετάρτην Αὐγούστου 1900 ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 9 π. μ. ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν αὐτῆς ἐν Χανίοις. Ἐχουσα ὑπ' ὄψει τὴν διάταξιν τοῦ 3 ἐδαφίου τοῦ 2 άρθρου τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 83 Νόμου προβαίνει εἰς τὴν συζήτησιν τῶν αἰτήσεων τῶν ἀγωνιστῶν, εἰσάγειαι δὲ ἡ ἀπὸ 25 Μαΐου ἔ. ἔτους αἰτήσις τοῦ ἐκ Σελίνου κ. **Ἀριστείδου Κριάρη**, δὲ ἥς αἰτεῖται ὅπως καταταχθῇ εἰς τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ θέσιν τῶν ἀγωνιστῶν ἐνεκα τῶν πρὸς τὴν Πατριδα ἐκδουλεύσεων, ἃς προσήνεγκε κατὰ τοὺς ἱεροὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὰ ἐν τῇ αἰτήσει του ἀναφερόμενα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ συνημμένα τιμητικὰ ἐγγράφα, καὶ γνωρίζουσα ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ὅτι οὗτος εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως κατὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις καὶ ὅτι ὁ πατήρ του Κωνσταντῖνος Κριάρης, καὶ οὗτος, πολυτίμους προσήνεγκον ὑπηρεσίας εἰς τὴν Πατριδα, καὶ ὅτι ἡ ἐν ταῖς ἐπαναστάσεσι δρασίς τοῦ Α. Κριάρη ὑπῆρξε πάντοτε πατριωτικὴ καὶ πολλὰ εἰς τὸν βωμὸν αὐτῆς ἐθυσίασεν.

Ἀποφαίνεται παμψηφεί

Λέχεται τὴν ἀπὸ 25 Μαΐου ἐ. ἔτ. αἴτησιν τοῦ ἐκ Σελίνου Ἄρτι-
στειδίου Κριάρη κατοίκου Χανίων.

Ἀγαγνωρίζει τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας του καὶ Κατατάσσει
αὐτὸν εἰς τὴν Π ρ ὶ τ η ν τάξιν τῶν Ἀγωνιστῶν θεωροῦσα δίκαιον
ν' ἀμειψθῇ ἠθικῶς μόνον καθὸ εὐπορος καὶ ὡς μὴ συμπληρώσας
εἰσέτι τὴν ἐν τῷ σχετικῷ Νόμῳ ὀριζομένην ἡλικίαν.

Ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη

(Τ. Σ.)

Ὁ Προεδρεύων
Μάρκος Ζερβὸς

Τὰ μέλη

Ἐμρ. Φουντουλίδης
Νικ. Νικολοῦδης
Γεώργ. Γεωργακόκης
Ἐμρ. Πορτάλιος
Ἐμρ. Τσίγλης
Νικ. Φρουδᾶς
Κων. Μαλινὸς

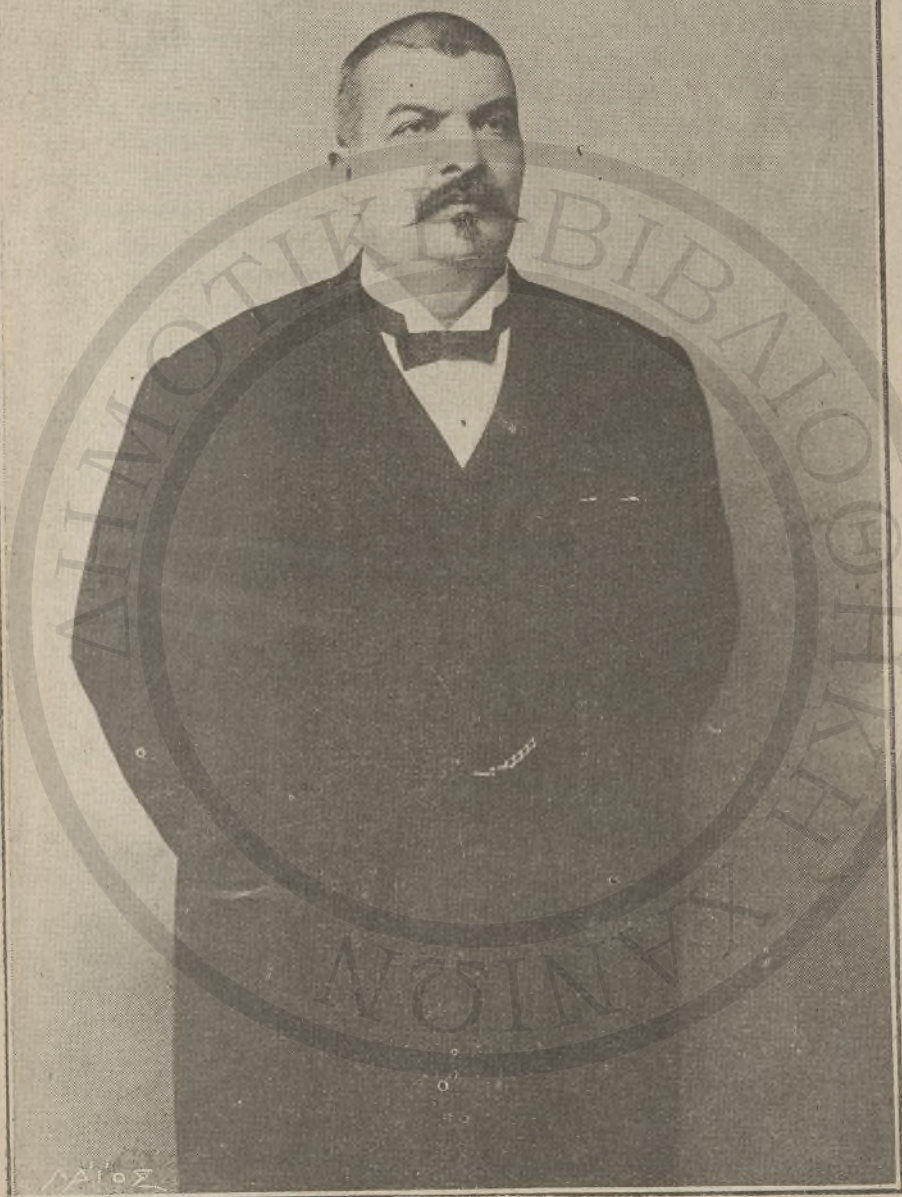
Ὁ Γραμματεὺς
Κων. Διγενάκης

Τὴν 15ην Ἀπριλίου 1901 διεξήχθησαν αἱ πρῶται βουλευτικαὶ ἐκλο-
γαὶ καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον, μετὰ τὸ νέον καθεστῶς, τὸ Ἀρμοστειακόν,
ἐξελέγην δὲ καὶ ἐγὼ Βουλευτὴς ἐκ Σελίνου, εἰργάσθη δὲ ἐκ τῶν
πρώτων ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐξηκολούθησα ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ
δικηγόρου.

Τὴν 20 Φεβρουαρίου 1903 δι' ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου Χανίων
διωρίσθην δημοτικὸς σύμβουλος ἐν τῷ δήμῳ Χανίων.

Τὴν 16ην Μαρτίου 1903 διεξήχθησαν αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ τῆς
δευτέρας Συνόδου τῆς Βουλῆς, ἐξελέγην δὲ καὶ πάλιν Βουλευτὴς ἐκ
Σελίνου.

Πρὸ τῶν ἐκλογῶν τούτων συνελθόντα ἐν Χανίοις τὴν 24ην Φεβρουα-
ρίου 1903 δέκα ἐπτὰ (17) ἐκ τῶν Πολιτευτῶν τῆς Νήσου, ἐκ τῶν τὰ
πρῶτα φερόντων, κατήρτισαν ἰδιαιτέραν κόμμα ὑπερ ὠνόμασαν « Τὸ
Κόμμα τῶν Ἀνεξαρτήτων » οὗτινος τὸ πρόγραμμα μεταξὺ
τῶν ἄλλων ὄρων εἶχε καὶ τοὺς ἑξῆς: « Α! Συνεχίζει τὸ προαι-
ώνιον καὶ ἀναλλοίωτον ἐθνικὸν πρόγραμμα τῆς Κρή-
της, θέλει διαθέσει ὅλην του τὴν δύναμιν διὰ τὴν τα-
χυτέραν πραγμάτωσιν τούτου.

ΑΡΙΣΤ. ΚΡΙΑΡΗΣ

Υπουργός επί των Ἐσωτερικῶν (1904).—Υπουργός τῆς Δικαιοσύνης (1907)
καὶ Πρόεδρος τῆς Γεν. Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν (1910).

«**Β'. Τὴν Α. Ρ. τὸν Πρίγκηπα Γεώργιον θεωρεῖ τὸν ἀνεύθυνον Στόλον τοῦ Συνταγματικοῦ Πολιτεύματός μας, ἀνώτερον πάσης πολιτικῆς διαμάχης καὶ ἐκτὸς πάσης κομματικῆς ἀντεγκλήσεως. Γ'. Πᾶσαν τὴν δύναμίν του θέλει διαθέσει ὅπως ὁ τόπος διοικῆται ὑπὸ Κυβερνήσεων ὁμογενῶν ἐπαρκῶς καὶ συνταγματικῶς κατηρτισμένων τηρουμένης καὶ ζητουμένης ἀκεραίας τῆς εὐθύνης τῶν ὑπευθύνων Συμβούλων τοῦ Ἡγεμόνος (Ἰπᾶτου Ἀριστοῦ).**»

Τὰ ὀνόματα τῶν δέκα ἐπτὰ συνελθόντων προσώπων εἶναι τὰ ἑξῆς: Χαράλ. Πωλογιώργης, Ἀριστείδ. Κριάρης, Ἀντ. Κατζουράκης, Κωνστ. Μᾶνος, Γεώργιος Μυλωνογιάννης, Ἰωαν. Ἀν. Λιονῆς, Στυλ. Παπαδάκης, Χρήστ. Βολουδάκης, Γ. Στρατηγάκης, Στ. Γ. Δημητρακάκης, Ἐμμ. Σειραδάκης, Γ. Παπαδόπετρος, Ἰω. Μαυρογένης, Γ. Ἀναγνωστάκης, Γεώργ. Πανηγυράκης, Εὐάγγ. Ν. Παπαδάκης καὶ Στυλιανὸς Τζωρτζιάκης.

Ἡ Βουλὴ τοῦ 1903 συνήλθεν εἰς συνεδρίαν τὴν 21 Ἀπριλίου, εἰργάσθη δὲ καθ' ἅπασαν τὴν Σύνοδον ἀνευ Κυβερνητικῆς μεταβολῆς. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους τούτου (1903) οἱ ἔμποροι τῶν Χανίων συνελθόντες συνέστησαν Ἐμπορικὸν Σύλλογον μετὰ «**Καταστατικοῦ**» κυρωθέντος δι' Ἡγεμονικοῦ Διατάγματος, πρῶτον Σύλλογον τοιοῦτον ἐν Χανίαις, ἐξέλεξαν δὲ Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου ἐμέ.

Τὴν 14ην Ἀπριλίου 1904 ἡ Α. Β. Υ. ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος μετέφερε καὶ μετέδωκε «**Σύμβουλον Αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν**» εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Κυρίου Ἰωάν. Τσουδεροῦ.

Ὁ Σύμβουλος ἢ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν εἰργάσθη ἐπὶ ἐν καὶ ἡμίσει ἔτος περίπου ἐντίμως εἰσυνειδήτως δραστηρίως καὶ ἀκαταπονήτως, ἐξέησε δὲ νὰ υποβάλλω τὴν παραιτήσιν μου ἐκ τοῦ ἀξιωματος τούτου ἕνεκεν λυπηροῦ τινος γεγονότος.

Πάντες οἱ ἐν Κρήτῃ φίλοι τοῦ κόμματος τῶν Ἀνεξαρτήτων ὡς καὶ πάντες οἱ περὶ τὸν ἀρχηγὸν Α. Μιχελιδάκην ἔμειναν κατάπληκτοι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Συμβούλου (Ὑπουργοῦ) παραιτήσιν μου καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Πρίγκηπος ἀποδοχὴν τῆς παραιτήσεώς μου ταύτης. Διὰ τῶν κάτωθι δὲ ἐπιστολῶν τῶν ἔσπευσαν νὰ ἐκφράσωσι τὴν πρὸς ἐμέ ἀγάπην λύπην καὶ ἐκτίμησιν των.

Ἐν Ἡρακλείῳ 23|76ρίου 1905.

Φίλε κ. Ἀριστ. Κριάρη

Μετ' ἄκρας ἡμῶν λύπης ἐμάθομεν τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Συμβούλου ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Κρητικῆς Πολιτείας παραίτησίν σας.

Ἐν τούτοις, ἀφ' οὗ λόγοι ἰδιαίτεροι παρεκώλυον τὴν περαιτέρω διαμονήν σας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ συχαρῶμεν Ὑμᾶς ἀπὸ καρδίας διὰ τὴν ὄντως πατριωτικὴν δρᾶσιν, ἱκανότητα, δραστηριότητα καὶ ἐλλικρινείαν ἣν ἐπεδείξασθε καθ' ἅπαν τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ὑπηρεσίας σας ὡς Σύμβουλος καὶ διὰ τὴν μέχρις αὐταπαρνήσεως ἀφοσίωσίν σας πρὸς τὴν Ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ τὴν **Α. Β. Ὑψηλότητα τὸν Πρίγκηπα Γεώργιον**, ὅστις πάνυ δικαίως κατηξίωσεν ὑμᾶς τοιαύτης ὑψηλῆς τιμῆς.

Καὶ πάλιν δέξασθε ὄλων ἡμῶν τὴν ἔκφρασιν τῆς λύπης διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν σας ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Συμβούλου, ἀλλὰ καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην ἡμῶν, μεθ' ὧν

Διατελοῦμεν οἱ ἀγαπῶντές σε,

Ἄντ. Μιχαηλιδάκης, Ν. Π. Γιαννικιάκης, Ν. Α. Καστρινιάκης, Ἑρμ. Λεβέντης, Γ. Ζερδιάκης, Γ. Παπαμαστοράκης, Γ. Παρλαμᾶς, Ε. Φθενάκης, Γ. Μπετούρας, Ε. Μαραγκάκης, Α. Παπαχατζάκης, Γ. Πολυξέγκης, Ἄρ. Σφακιωτάκης, Ε. Ε. Ἀγγελάκης, Ἴπποκράτης Παπαδημητρώπουλος Α. Ἀνγκωνστάκης, Ε. Κονιωτάκης, Νικὸλ. Γιαννικιάκης, Γ. Κοκκινέδης. (Ἄπαντες Βουλευταὶ Κρήτης).

Ἐν Ρεθύμνῃ 24 Δεκεμβρίου 1905

Φίλτατε κ. Ἀριστείδη Κριάρη

Ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Συμβούλου τοῦ Ἡγεμόνος παραίτησίς σας, ἄκρως ἐλύπησε καὶ ἐστενοχώρησεν ἡμᾶς ἅπαντας.

Εὐελπιστοῦμεν ὅτι ἡ **Α. Β. Ὑψηλότης**, ἣτις τοσοῦτον δικαίως ἐξετίμησε καὶ κατηξίωσεν ὑμᾶς τῆς Ὑψηλῆς εὐνοίας καὶ ἐμπιστοσύνης τῆς, δὲν θέλει ἀποδεχθῆ τὴν παραίτησίν σας, λόγῳ ὅτι οὐ μὴ

νον ἐφάνητε ἀντάξιος τῶν προσδοκῶν Της καὶ τῆς ὄλης Πατρίδος, ἀλλὰ καὶ χρήσιμος καὶ ἀναπόδρασιος ἐπὶ πολὺν ἔτι θὰ εἶσθε καὶ ἀρεστός καὶ ἀγαπητὸς τοῖς πᾶσι διὰ τὴν ὄντως ἐθνικὴν δρᾶσίν σας καὶ τὴν ἰκανότητα καὶ δραστηριότητα καὶ εὐλικρίνειαν, ἃς ἐπεδείξασθε κα μεθ' ὧν θὰ ἐξακολουθῆτε ἐργαζόμενος. Ἐν τούτοις ἐὰν παρ' ἐλπίδα ἢ παραίτησις ὑμῶν γένη δεκτὴ, ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα, ἐκτὸς τῆς λύπης μας, ἢ νὰ ἐκφράσωμεν ὑμῖν καὶ τὴν βαθεῖαν πρὸς ὑμᾶς ἐκτίμησιν κα ἀγάπην ὅλων, μεθ' ὧν διατελοῦμεν

Οἱ ἀγαπῶντές σε

Χ. Α. Καλοειδῆς, Θεμ. Γ. Παπαδάκης, Σ. Ι. Μαραγκουδάκης, Κιαρῆς Βεῖσαγαδάκης, Ἄδὰμ Βαβουράκης, Μ. Κεφαλογιάννης, Μ. Δασκαλάκης, Δ. Κ. Ζακουδάκης. ("Απαντες Βουλευταὶ Κρήτης).

Ἐν Χανίοις τῆ 25 Σεπτεμβρίου 1905.

Φίλτατε κ. Ἄ ιστείδῃ Κριάθῃ

Μετὰ μεγάλης μας θλίψεως ἠκούσαμεν, ὅπως καὶ πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα τῶν ἀνεξαρτήτων, διὸ συνεπεῖρά τοῦ μετὰξὺ Ἑμῶν καὶ τοῦ κ. Σκαρνιάκη ἐπεισοδίου, ὑπεβάλετε τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Συμβούλου παραίτησίν σας.

Δὲν προβαίνομεν ποσῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐπεισοδίου, διότι φρονοῦμεν ἀδιστάκτως ὅτι τοῦτο ἦτο ἀπόρροια συγμιαίας ταραχῆς ὑφ' ἧς θὰ κατελαμβάνετο καὶ ὁ ψυχραιμότερος τῶν ἀνθρώπων ἐὰν ὑβρίζετο ὑπὸ καιωτέρου του, καὶ διότι γνωρίζομεν τὸ εὐλικρινὲς καὶ ἐντιμον τοῦ χαρακτῆρός σας καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς σας, πρὸς τοῖς δὲ καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅτι ὑμεῖς δὲν εἶσθε ὁ ὑπαίτιος οὔτε ἐδώκατε πρῶτος τὴν ἀφορμὴν.

Δὲν πιστεύομεν ἢ Α. Β. Ἑψηλότης ν' ἀποδεχθῇ ἀμέσως ταύτην. Εἴμεθα βέβαιοι διὸ θὰ ἐξετάσῃ προηγουμένως καὶ τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς λόγους τοὺς προκαλέσαντας ταύτην καὶ ἐν συνδυασμῷ θ' ἀποφασίσῃ.

Μᾶς δίδετε ἢ εὐκαιρία καὶ θὰ γράψωμεν πρὸς τὴν Ἑψηλότητα

του, συνιστώμενος να αναβάλῃ ἐπὶ τινα χρόνον διὰ πολλοὺς καὶ διαφό-
λους τὴν ἀποδοχὴν τῆς παραιτήσεώς σας.

Παρακαλοῦμεν ὁμως καὶ ὑμᾶς συγχρόνως νὰ μὴ ἐπιμένητε εἰς
ταύτην, διότι τὸ θεωροῦμεν ἀσύμφορον, καὶ δὴ ἔνεκα τῶν περιστοι-
χιζουσῶν ἡμᾶς περιστάσεων, καὶ διότι ἡ πολιτικὴ ὑμῶν ἐν τῇ Κυ-
βερνήσει δρασίς ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ἀπὸ Ἑθνικῆς καὶ τοπικῆς ἀπό-
ψεως ἀποτελεσματικῆ καὶ πατριωτικῶτατη.

Ἐπὶ τούτοις δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου καὶ εὐκλει-
νοῦς πρὸς ὑμᾶς ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης:

Οἱ φίλοι σας

**Γ. Παναγυράκης, Γ. Παπαδημητριάκης, Ἐρ. Σει-
ραδάκης, Στ. Φαρουδάκης, Ἀναγν. Μάντακας, Γ.
Γ. Κοριζίδης, Γω. Μαυρογένης,**

(Ἄπαντες βουλευταὶ Κρήτης)

Ἰδιαιτέραν δὲ ἐπιστολὴν χρονολογούμενην ἀπὸ 30 Ἰθρίου 1905 κα-
ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν ἰδιαιτέρον γραμματέα τοῦ πρίγκηπος Γεωρ-
γίου, Κύριον Παπαδιαμαντόπουλον, ἀπέστειλεν ὁ ἐκ Κυδωνίας Κορ-
Χαράλαμπος Πλουμιδάκης ἐν ᾗ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφεν ὅτι «ἡ
παρανομία μου ἐν τῇ θέσει τοῦ Συμβούλου εἶναι ἔργον φρονήσεως ἢ δὲ
ἀντικατάστασίς μου ἔσεται ἐπιβλαβής. Οὐχ' ἤττον ἡ παραίτησίς μου
ἐγένετο ἀποδεκτὴ **δοῦτι τοῦτο ἀπῆται ἢ κλίμα περὶ τῶν
Πρίγκηπα.**

Διορισθεὶς ἐκ νέου δικηγόρος παρ' ἅπασι τοῖς δικαστηρίοις τῆς
Νήσου ἤρχισα ἐξασκῶν τὸ δικηγορικόν μου ἐπάγγελμα. Διὰ τοῦ ὑπ'
ἀριθμὸν δὲ 228 τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1905 Ἡγεμονικοῦ Διατάγματος
διωρίσθην μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Κεντρικῆς διευθύν-
σεως τοῦ Κοινωφελοῦς ταμείου Κρήτης. Τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1905
ἐξέδωκα τὸ πρῶτον φύλλον τῆς ἐφημερίδος μου ὀ **Ἄγων** τῆς ἡμῆν
καὶ ὁ μόνος Ἀρχισυντάκτης καὶ ἦν ἐξέδιδον ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη.
Πρόγραμμά μου ἦτο πάντοτε τὸ «Ἐθνικόν» τὸ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως πρό-
γραμμα. Μετὰ θάρρους δέ, σθένους δικαιοσύνης καὶ αὐταπαρνήσεως
ὑπερήσπιζον ἐν αὐτῇ τὰ δίκαια καὶ συμφέροντα τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ.
Τὸ Μάιον τοῦ 1907 νέαι βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν ἐν Κρή-
τη. Ἐπέτυχον ἐκ τῶν πρώτων **Βουλευτῆς** τοῦ νομοῦ Χανίων ἀνε-

κηρύχθην δὲ τοιοῦτος τὴν 30 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἦπατος Ἄρμωστῆς ἐν Κρήτῃ εἶχε διορισθῆ τότε ἡ Α. Ε. ὁ Κύριος **Ἀλέξανδρος Θρ. Α. Ζαῆμης**, ὅστις ἐκυβέρνα τὴν νῆσον κοινοβουλευτικῶς.

Τὸ κόμμα τοῦ κ. Α. Μιχελιδάκη ἐπλειοψήφει ἐν τῇ νήσῳ ὡς ἀνήκων δὲ εἰς τὸ κόμμα τοῦτο (καθότι τὸ κόμμα τῶν Ἀνεξαρτήτων ἔνεκεν διαφωνίας τοῦ Χαρ. Πωλογεώργη εἶχε διαλυθῆ πρὸ πολλοῦ) προετιμήθην καὶ ὑπεδείχθη ὑπὸ τῶν μελῶν του Βουλευτῶν διὰ μίαν ἐκ τῶν ἐδρῶν τοῦ Συμβουλίου (Ἐπουργείου), καὶ ὁ Ἦπατος Ἄρμωστῆς Κύριος Ζαῆμης διὰ διατάγματος αὐτοῦ τῆς 29 Ἰουλίου 1907 με διῶρισεν **Σύμβουλον ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης** καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν **Ἐσωτερικῶν**.

Ἡ Βουλὴ ἐξηκολούθει τὰς ἐργασίας της ὁπότε μετὰ παρέλευσιν τριῶν περίπου μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ διορισμοῦ μου ὡς ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος κ. Α. Μιχελιδάκης νομίζων ὅτι ἡ ἀντικατάστασις μου διὰ τοῦ κ. Χαραλάμπους Πωλογεώργη μεταστάντος εἰς τὸ κόμμα του ἐκ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, (ἣς ἡγέτης ἦτο ὁ κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος), θὰ ἐνίσχυνεν σοβαρῶς τὸ κόμμα του τοῦτο ἀπήτησεν παρὰ τοῦ Ἦπατος Ἄρμωστοῦ Κυρίου Ἀλεξ. Ζαῆμη ἕνα με ἀντικαταστήσῃ διὰ τοῦ Χ. Πωλογεώργη ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἀπὸ τινος χρόνου παρετήρουν ὅτι ἡ πολιτεία τοῦ κόμματος τοῦ κ. Μιχελιδάκη ἔβαινε φατριαστικῶς, δὲν ἐξυπηρέτει δὲ τὰ ληθῆ τοῦ Τόπου συμφέροντα καθότι δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Τόπον ἐπαρκῆ **Κοινοβουλευτικὴν Κυβέρνησιν** ἔσχον τὴν ἀφορμὴν καὶ ἐκ τῆς ὅλως ἀδικαιολογήτου ἀντικαταστάσεώς μου, καὶ μετέστην εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἐκφωνήσας ἀπὸ τοῦ θήματος τῆς Βουλῆς τὴν ἐξῆς δήλωσίν μου κατὰ τὴν Ζ'. Συνεδρίασιν αὐτῆς τῆς 11ης μηνὸς Ὀκτωβρίου 1907 ἔχουσαν ὡς ἔπεται:

Κύριοι Βουλευταὶ

Ἡ δημοσίευσίς τοῦ νόμου περὶ προεδρίας, εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποίου συνεκροτήθη ἡ Νέα Κυβέρνησις, εἰσάγει τὸν τόπον παρὰ πᾶσαν ἀντίδρασιν ὀριστικῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ ἀληθοῦς πλέον καὶ γνησίου κανοβουλευτισμοῦ. Ἀτυχῶς κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν τῆς ὀριστικῆς εἰσόδου μας εἰς τὸν νέον πολιτικὸν βίον ἡ πολι-

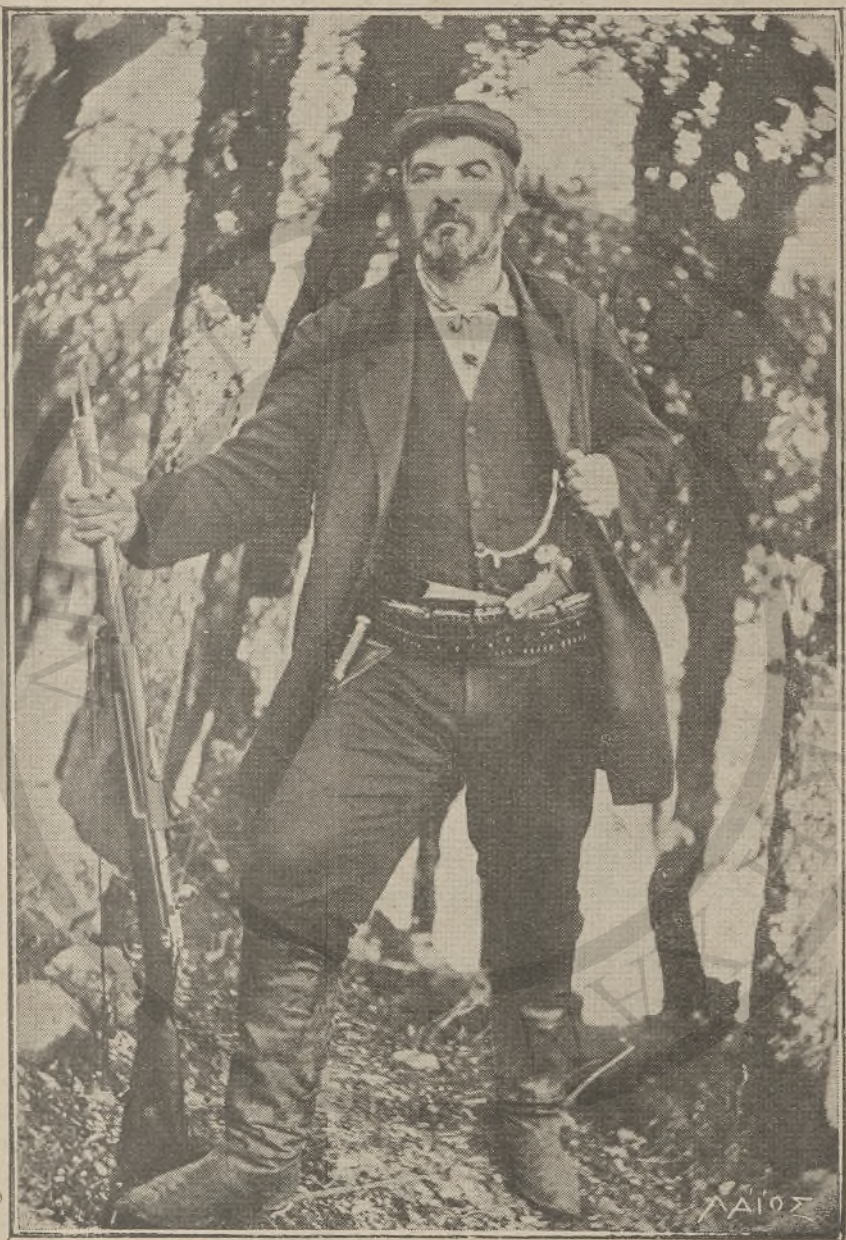
τική μερίς, με την οποίαν συνειργάσθη ἐπὶ τόσα ἔτη, ἀποδεικνύεται μὴ δυναμένη νὰ δώσῃ εἰς τὸν τόπον ἐπαρκῆ κοινοβουλευτικὴν Κυβέρνησιν, διότι στερεεῖται ἀληθοῦς κοινοβουλευτικοῦ ἀρχηγοῦ δυναμένου νὰ ἀνάβῃ μετὰ σθένους καὶ εὐχαριστήσεως τὰς εὐθύνας καὶ τὸ βάρος τῆς Ἀρχῆς. Τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀληθοῦς τούτου ἡγέτου δὲν νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ ὁ ἔξευρεθεὶς συνδυασμὸς, ὁ ὁποῖος ἐὰν ἐξυπηρετῇ προσκαιρῶς τὰ κομματικὰ συμφέροντα, διότι προλαμβάνει τὴν ἀπειληθεῖσαν ἀπώλειαν τῆς Ἀρχῆς, καθόλου ὅμως δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰληθῆ συμφέροντα τοῦ τόπου, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσιν, ἀφοῦ ἀπὸ ὅλους ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ γνήσιον κοινοβουλευτικὸν σύστημα, τὴν συγκρότησιν, ἀληθοῦς κοινοβουλευτικῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ ἀληθῆ καὶ ἐπιβάλλοντα κοινοβουλευτικὸν ἡγέτην, δυνάμενον νὰ ἐφαρμώσῃ μὲν μετ' εὐλικρινοῦς ἀφοσιώσεως τὸ νέον πολίτευμα, νὰ ἐπαρκέσῃ δὲ εἰς τὰς πολλαπλὰς καὶ μεγάλας ἀνάγκας τοῦ τόπου.

Ἀναγνωρίζων καὶ βαθέως συναισθανόμενος ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀξιότιμου ἐκ Χανίων Βουλευτοῦ κ. Βενιζέλου πολιτικὴ μερίς εἶναι ἡ μόνη δυναμένη νὰ δώσῃ σήμερον ἐπαρκῆ κοινοβουλευτικὴν Κυβέρνησιν οἶαν καὶ τὰ τοπικὰ καὶ τὰ Ἐθνικὰ καθ' ὅλον συμφέροντα ἐπιβάλλουσι, κρίνω καθῆκόν μου νὰ ἐνισχύσω διὰ τῆς προσελύσεώς μου τὴν πολιτικὴν ταύτην μερίδα τασσόμενος εἰς τὰς τάξεις αὐτῆς καὶ νὰ τείνω τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἀξιότιμον ἡγέτην αὐτῆς πρὸς τὸν ὁποῖον ἂν κατὰ τὸ παρελθὸν εὐρέθην διῆσταμενος οὐδέποτε ἔπαυσα τρέφων τὴν ἀπεριόριστον ἐκτίμησιν ἣν ἀσφαλίζουσιν εἰς τὸν αὐτὸν ἢ τῶν πραγμάτων τοῦ τόπου βαθεῖα γνῶσις ὁ χαρακτήρ καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ τόπου ὑπηρεσίαι του.

Κατὰ τὸ 1907 διεξήχθησαν καὶ πάλιν Βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ ἐν Κρήτῃ καθ' ἃς ἐξελέγην **Βουλευτῆς** ἐν τῷ νομῷ Χανίων.

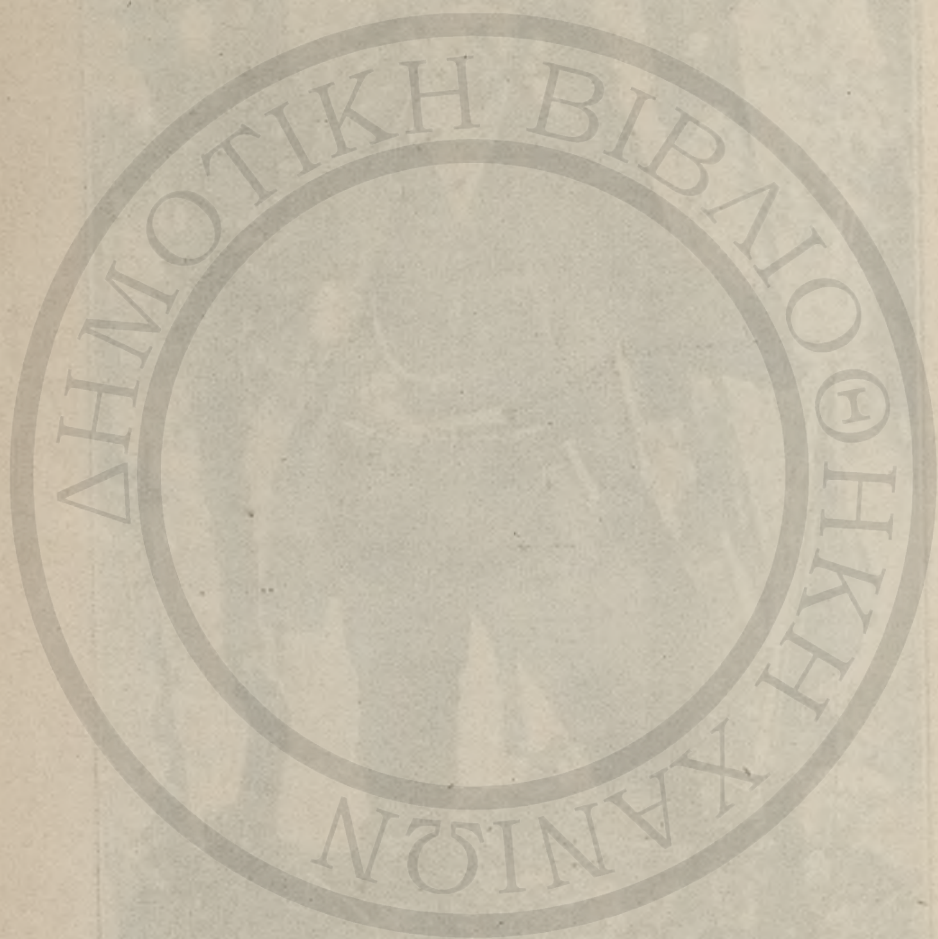
Κατὰ δὲ τὸ 1910 διεξήχθησαν καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ἐκλογαὶ «**Πληρεξουσίων**» διὰ τὴν **Συνέλευσιν Κρήτης** (διπλὴν Βουλὴν) ἐξελέγην δὲ καὶ ἐγὼ **Πληρεξούσιος** ἐκ τοῦ νομοῦ Χανίων.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην Σύνοδον τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐξελέγη **Πρόεδρος** αὐτῆς ἐγὼ δὲ **Ἀντιπρόεδρος** τοῦ κόμματος τοῦ κ. Μιχαλιδάκη μειοψηφοῦντος κατὰ τὴν

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΡΙΑΦΗΣ

Γεν. Ἄρχηγός «Επιλέκτων Κρητῶν» ἐν Ἠπειρῷ (1912-3).—Φωτογραφία ληφθεῖσα ἐν τῷ χωρίῳ «Παληγοῶρι» τῆς Ἠπειροῦ κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1913.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΚΑΡΤΑΚΙ

Επιμέλεια: Γραφείο Τεκτονικών Καρτακιών, Γραφείο Τεκτονικών Καρτακιών, Γραφείο Τεκτονικών Καρτακιών

Σύνοδον ταύτην. Κατὰ τὴν β'. σύνοδον καὶ κατὰ τὴν β'. συνεδρίασιν τῆς 12ης Νοεμβρίου 1910 ἡ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ἐν Κρήτῃ (οἶον ἔκτοτε ὄνομα ἔλαβε) γενομένης ψηφοφορίας, παρόντων κατ' αὐτὴν 124 Πληρεξουσίων Κρητῶν ἐξελέγη. διὰ πλειοψηφίας 15 ἐπὶ πλέον ψήφων τοῦ ἀποτυχόντος ὑποψηφίου Ἀντωνίου Μιχαλιδάκη « **Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως** ». "Ἀπασαί αἱ ἐργασίαι τῆς Συνελεύσεως διεξήχθησαν ὑπὸ τὴν προεδρείαν μου κατὰ τὴν Σύνοδον ταύτην.

Κατὰ τὴν 1ην Μαΐου 1911 διεξήχθησαν δημοτικαὶ ἐκλογαὶ ἐν Χανίοις καθ' ἃς ἐξελέγη καὶ ἐγὼ « **Δημοτικὸς Σύμβουλος** » ἐν τῇ Δήμῳ Χανίων.

Ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τοῦ 1912 ἦτοι συνεκροτήθη « **Ἐπαναστατικὴ Συνέλευσις** » ἔδραν ἔχουσα τὰ Χανία.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην ἤμην ὁ μόνος καὶ Κύριος μοχλὸς ὅστις κατώρθωσα, ὡς Βενιζελικὸς, νὰ λάβῃ μέρος καὶ τὸ « **Βενιζελικὸν Κόμμα** » εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην, νὰ φέρω δὲ τὸν συμβιβασμὸν καὶ τὴν σύμπνοιαν μεταξὺ ὄλων τῶν Πληρεξουσίων καὶ δὴ μεταξὺ τῶν Κρητῶν οὕτως ὥστε κατώρθωσα νὰ μὴ διαιρεθῇ ὁ λαὸς εἰς δύο ἀντιπαλά στρατόπεδα.

Ἐξελέγη Πληρεξούσιος ἐκ Σελύνου, διὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ταύτην Συνέλευσιν, ἀνεγνωρίσθην δὲ τοιοῦτος ἐπικυρωθείσης τῆς ἐκλογῆς μου τὴν 3ην Μαρτίου 1912.

Ἡ Συνέλευσις αὕτη διὰ ψηφίσματος αὐτῆς ἐξέλεξεν « **Τριακονταμελῆ Ἐπιτροπὴν**, » τῆς ὁποίας μέλος ἐξελέγη καὶ ἐγὼ ἀναγνωρισθεὶς τοιοῦτος δι' ἐπισήμου ἐγγράφου τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως τὴν 29 Ἰανουαρίου 1912.

Ἡ γενικὴ Ἐπιτροπεὶα αὕτη τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως (τριακονταμελῆς Ἐπιτροπῆ) ἐξέλεξε τὴν 3 Μαΐου 1912 τὴν πρώτην Κυβερνήσιν τῆς Κρήτης τὴν ὁποίαν ἐκάλεσαν « **Ἐπαναστατικὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν** », τῆς ὁποίας μέλος ἐξελέγη καὶ ἐγὼ, καθ' ἃ ἐξάγεται ἐκ τοῦ κάτωθι δύο πρακτικῶν αὐτῆς, δημοσιευθέντων εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 19 Τεύχους πρώτου τῆς 3ης Μαρτίου 1912 φύλλον τοῦ παραρτήματος τῆς ἐφημερίδας τῆς Κυβερνήσεως ἐν Κρήτῃ ἔχόντων ὡς ἔπεται:

Ἡ Γενικὴ Ἐπιτροπεία τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως

Συνελθοῦσα σήμερον τὴν 3 Μαρτίου 1912. Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ ὑπὸ χρονολογίαν 2 Μαρτίου ψήφισμα τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν **Ἐκλέγει Ἐπαναστατικὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν** πρὸς προσωρινὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν τῆς νήσου δι' ἓνα μῆνα ἀπὸ σήμερον, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κ. κ. **Μ. Ψυχάκη, Α. Κριάρη, Σ. Μαλατάκη, Εὐμ. Τσουδεροῦ, καὶ Βασιλείου Σκουλά** κατὰ τὸ σχετικὸν πρακτικόν

Ὁ Πρόεδρος
Α. ΜΙΧΕΛΙΔΑΚΗΣ

Οἱ Γραμματεῖς
Μ. Βολουδάκης
Ν. Μαλινδρέτος

Ἐπαναστατικὴ Συνέλευσις τῶν Κρητῶν

Πρακτικὸν ὄρκουμοσίαις

Ἐν Χανίοις σήμερον τὴν 3 Μαρτίου 1912 ἐνώπιον τῆς Γενικῆς Ἐπιτροπείας τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν προσήλθον οἱ ὑπογεγραμμένοι, **Μίνως Ψυχάκης, Ἀριστείδης Κριάρης, Σπυρίδων Μαλατάκης, Ἐμμανουὴλ Τσουδερός καὶ Βασίλειος Σκουλάς**, οἱ ἀποσιελούντες τὴν Ἐπαναστατικὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ θέντες τὰς δεξιὰς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Ἐὐαγγελίου ὤμοσαν τὸν ἐπόμενον τῆς ἐπηρεσίας ὄρκον: « Ὁρκιζόμεθα νὰ φυλάττωμεν πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα τοὺς Νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ Κράτους καὶ νὰ διαχειριζόμεθα τιμῶς καὶ εὐσυνειδήτως τὴν ἀναιθεῖσαν ἡμῖν δημοσίαν ἐπηρεσίαν.

Ἐφ' ᾧ συνιαχθὲν τὸ παρὸν πρακτικὸν ἐπεγράφη ὑπὸ τῶν ὁμοσάντων ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Γενικῆς Ἐπιτροπείας.

Ὁ Πρόεδρος
Α. ΜΙΧΕΛΙΔΑΚΗΣ

Οἱ Γραμματεῖς
Μ. Γ. Βολουδάκης
Ν. Μαλινδρέτος

Οἱ δούσαντες
Μίνως Ήσυχάκης
Βασ. Σκουλάς
Σπυρ. Μαλατάκης
Ἄριστ. Κριάρης
Ἐμμ. Τσουδερός

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1912) ἤρχισεν ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἣς πρόεδρος ἐτύγχανεν ὁ Κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ἐδέξατο καὶ ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον « Ἐθελοντικὰ Σώματα » ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἀνεγνωρισμένων ὀπλارχηγῶν ἢ ἐτέρων ἐκλεκτῶν προσώπων.

Τηλεγραφικῶς ἐκ Χανίων ἐδήλωσα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι καταρτίζω Σῶμα ὅπως μεταβῶ εἰς Ἡπειρον. Διέτρεχον δὲ τότε τὸ ὄδιον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Ἡ Κυβέρνησις ἐνέκρινε τὴν δῆλωσίν μου καὶ ἐντὸς δύο ἡμερῶν, ἐπὶ τῇ προσκλήσει μου προσήλθον εἰς Χανία καὶ ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μου 159 « Ἐπίλεκτοι Κοῦῆτες ». Τῇ 20ῇ δὲ Ὀκτωβρίου 1912 ὑπέγραψαν οὗτοι τὸ κάτωθι ἔγγραφον ὅπερ καὶ μοὶ προσέφεραν, ἔχον ὡς ἔπεται :

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Κύριον Ἀριστείδην Κριάρην
Ἀξιότιμε Κύριε,

Γνωρίζοντες τὰ ἀγῶν καὶ ἀκραιφνῆ πατριωτικὰ σας αἰσθήματα καὶ τοὺς ἀγῶνάς σας ὑπὲρ Πατρίδος, στρατιωτικούς τε καὶ πολιτικούς, πεποιθότες δὲ εἰς τὴν νοημοσύνην, τὴν ἐμπειρίαν καὶ ἀδρεῖαν σας ὡς καὶ εἰς τὸ ἔντιμον καὶ εὐκρινὲς τοῦ χαρακτιῆρός σας, ἀγαπῶμεν ὑμᾶς « Γενικὸν ἀρχηγὸν μας » διὰ τὴν εἰς Ἡπειρον ἢ Μακεδονίαν πολεμικὴν ἐκστρατεῖαν μας δηλοῦντες ταυτοχρόνως ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μας ὅτι θέλομεν ιηγήσῃ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς ἑαυτοὺς στρατιωτικὴν παιδαρχίαν.

Ἐν Χανίοις 20ῇ Ὀκτωβρίου 1912.

(Ἔπονται 159 ὑπογραφαί)

Παραλαβὼν τοὺς ὑπ' ἐμὲ ὡς ἀνωτέρω 159 ἄνδρας μετέβην εἰς Ἀθήνας ὅπου κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἤ « Ἐπετροπῇ ἐξο-

πλισμοῦ ἐβελοντῶν » ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Συνταγματ. Κ. Λιόλιου ἀνεγνώρισε καὶ ἐμέ ὡς « Ἀρχηγὸν Ἐπιλέκτων Κρητῶν », διέταξε δὲ καὶ ἐδώκαμεν « τὸν ὄρσον τοῦ στρατιώτου » πάντες ἐνώπιον τοῦ ἐν Ἀθήναις Στρατολογικοῦ Γραφείου τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1912.

Ἀπῆλθομεν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπιδάντες σιδηροδρόμου ἐφθάσαμεν τὴν μεθεπομένην εἰς Καλαμπάκαν. Ἐκείθεν διὰ ξηρᾶς ὑπὸ χιονώδη βροχῆν ἀνελθόντες τὸ ὄρος **Πιένδον** ἐφθάσαμεν τὴν ἐπομένην εἰς χωρίον **Μηλιά** πρὸς τὰ Β. Δ. τοῦ **Μετσόδου** κείμενον, ἐκείθεν δὲ τὴν 8ην Νοεμβρίου ἀπελθόντες ἐφθάσαμεν κατὰ τὸ ἑσπέρας εἰς **Μέτσοδον**.

Ἡ τύχη ἠνόνησεν καὶ ἡμᾶς καὶ κυρίως τοὺς ὑπὸ τοῦ Σώματός μου σωθέντας κατοίκους τῆς κωμοπόλεως **Μετσόδου**, οὗτινος ἡ καταστροφή ἦτο προδιαγεγραμμένη καὶ ἀποφασισμένη ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ ἐν Μετσόδῳ ἐδρεύων ἀντισυνταγματάρχης κ. Μήτσας, εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ὑπηγγόμεθα, ἐκάλεσεν ἡμᾶς περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Νοεμβρίου 1912 καὶ μᾶς διέταξεν ἵνα λίαν πρῶτῃ τῆς ἐνάτης ἐγὼ μὲν μετὰ τῶν ὑπ' ἐμέ ἀνδρῶν κατέλθω καὶ μεταδῶ εἰς χωρίον **Δερβεντίστα**, τρεῖς δὲ ἕτεροι ἀρχηγοὶ Κρητες, μετὰ τῶν 160 ἀνδρῶν τῶν εἰς τὸ χωρίον **Βοτονόσι**. Τὴν πρῶταν τῆς 9ης Νοεμβρίου ἐκινήσαντες ἐκ Μετσόδου συνηγήσαμεν μετὰ πορείαν δύο περιπότου ὥρων εἰς θέσιν « **Τρία Χάνια** » ἐγγὺς τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ **Μέτσοδου** εἰς **Ἰωάννινα**, καὶ παρὰ τῆ ποταμῷ Μετσόδου ὅστις ἐνούμενος κατωτέρω μετ' ἄλλου ποταμοῦ σχηματίζει τὸν « **Αραχθὸν** » ποταμὸν καὶ μεταξὺ τῶν χωρίων, **Χρυσοβίτσας Βοτονόσι** καὶ **Δερβεντίστας** συνηγήσαμεν λέγων τάγμα Τουρκικοῦ στρατοῦ συγκεῖμενον ἐξ 600 ἀνδρῶν κατηρλισμένων ἐντὸς μικρᾶς κοιλάδος.

Διὰ ταχείας κινήσεώς μας καταλάβομεν τὰ πρὸς ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ὑπερθεν δὲ τῆς κοιλάδος κείμενα ἐδάφη, καὶ ἡ μάχη ἤρξατο σφοδρὰ ἀπὸ τῆς πρῶτης, ἔλαθε δὲ πέρας περὶ τὰς 4 1/2 Μ. Μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας κατατροπωθέντος τοῦ Τουρκικοῦ τάγματος καθ' ὀλοκληρίαν.

Ἡ μάχη αἴση ἦτο σπουδαιοτάτη διότι ἡ νίκη τῶν ὅπλων μας καὶ ἡ καταστροφή τοῦ Τουρκικοῦ τάγματος ὡς καὶ ἡ νίκη τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἄνωθεν τοῦ Μετσόδου, ἔσωσαν τὸ Μέτσοδον.

Τὴν μάχην ταύτην περιγράψας ἀπέστειλα ἐκ Μετσόβου καὶ ἐδημοσίευσα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5778 τῆς 19ης Νοεμβρίου 1912 φύλλον τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδοδομένης ἐφημερίδος « Ἐμπρῶς » ἔχει δὲ ὡς ἔπεται :

Διὰ τὴν μάχην εἰς « Τρία Χάνια »

Μεταξὺ τῶν χωρίων Βοτονόσι καὶ Χουσοβίτσας καὶ πρὸς τὸ χαμηλότερον μέρος αὐτῶν κεῖται ἡ θέσις « Τρία Χάνια » ἀμέσως δὲ μετ' αὐτὴν ἐκτείνεται μικρὰ πεδιάς ὀνομαζομένη « Κάμπος τῆς Χουσοβίτσας ».

Τὴν ἡὴν τρέχοντος μηνὸς (Παρασκευὴν) κατὰ διαταγὴν τοῦ Συνταγματάρχου κ. Μήτσα ἐγὼ μὲν μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν ἔδει νὰ μεταβῶ ἐκ Μετσόβου, ἔνθα μετὰ τετραήμερον κοπιωδεστάτην ἀνὰ τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη καὶ ὑπὸ ἀδειάλειπτον βροχὴν πορείαν ἐφθάσαμεν ἀπὸ Καλαμπάκας ἐκκινήσαντες διὰ τῶν χωρίων Λυμποχόβου καὶ Μηλιάς, τὴν προηγουμένην ἑσπέραν (8 τρέχοντος), καὶ καταλάβω τὸ χωρίον Δερβεντίστα μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν περίπου ἀπέχον τοῦ Μετσόβου πρὸς ἀπόκρουσιν τυχὸν ἐπερχομένου ἐχθροῦ ἢ ἐκ τῆς θέσεως Δρίσκου ἢ ἔξ Ἰωαννίνων ἐκκινήσαντος κατὰ τοῦ Μετσόβου. Ταυτοχρόνως ἔλαβον διαταγὴν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ Μ. Βολουδάκης, Σκουλάς καὶ Μπυράκης, ἵνα μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῶν καταλάβωσι τὸ χωρίον Βοτονόσι 2)2 ὥρας περίπου ἀπέχον τοῦ Μετσόβου.

Ἐκατὸν πενήτηντα ἄνδρες ἐκ τοῦ Σώματός μου καὶ 160 ὠσάτως ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς ἀρχηγούς ἀνεχώρησαν ἐκ Μετσόβου τὴν πρωΐαν περὶ ὥραν 8ην καὶ ἡμίσειαν πρὸς τὰς ὑποδειχθείσας εἰς ἕκαστον σῶμα θέσεις.

Μετὰ πορείαν δύο περίπου ὡρῶν τὸ ἔξ 150 ἀνδρῶν σῶμά μου μετὰ τῆς σημαίας μου ἐφθασε κάτωθι τοῦ χωρίου Δερβεντίστα διηρημένον ὑπ' ἐμοῦ εἰς τέσσαρα τμήματα ἐπὶ κεφαλῆς ὀπλαρχηγῶν μου, ἔξ ὧν ἡ πρωτοπορεία συνέκειτο ἐκ τριάκοντα ἀνδρῶν. Μέρος τῆς πρωτοπορείας αὐτῆς μόλις ἐφθασεν εἰς θέσιν « Τρία χάνια » (ἐνθα ὑπάρχει νερόμυλος καὶ χάνια) εἶδεν εἰς ἀπόστασιν πενήτηντα μέτρων περὶ τοὺς τριάκοντα Τούρκους στρατιώτας ἐν ὁμίλῳ συνομιλοῦντας οἵτινες καὶ ἀπετέλουν τὴν πρωτοπορείαν Τουρκικοῦ τάγματος. Ἡ πρωτοπορεία μου ἀμφέβαλε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἦσαν Τούρκοι

διότι οὔτοι εἶχον ἐκβάλλει τὰ φεσιά των. Ἐπὶ τῇ διερωτήσει δὲ τινῶν ἐκ τῶν ἀνδρῶν μου πρὸς τὸν ἐκ Μετσόβου ὀδηγόν μας ἂν αὐτοὶ εἶνε Τούρκοι ἢ ὄχι, ἡ ὁμάς τῶν Τούρκων ἀκούσασα τὰς ὁμιλίας στραφεῖσα δὲ καὶ ἀντιληφθεῖσα τοὺς ἡμετέρους ἠραιώθη καὶ κατέλαβε θέσεις. Ἀστραπηδὸν ὅμως ἤρξαντο καταπυροβολοῦμενοι ὑπὸ τῆς πρωτοπορείας μου, ὅποτε ἐντὸς ὀλίγου κατέφθασαν καὶ τὰ ἕτερα τρία σώματα τῶν ἀνδρῶν μου καὶ ἤρξατο σφοδροῦ γενικοῦ πυρὸς κατὰ τῶν Τούρκων, ἦτοι κατ' ὀλοκλήρου τοῦ Τουρκικοῦ τάγματος ἐκ πεντακοσίων πενήκοντα ἀνδρῶν συγκειμένου φέροντος δὲ καὶ ἐν μυδραλλιοβόλον καὶ ὅπερ τάγμα εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας του ἦτο παρατεταγμένον εἰς θέσιν μάχης.

Τὸ πῦρ τῶν ἡμετέρων ἀπέβη ἀμέσως φονικώτατον. Οἱ Τούρκοι στρατιῶται, καίτοι κατέλαβον ταχέως διαφόρους ἀμυντικὰς θέσεις, ἐπιπτόν σωρηδόν. Πίπτει ἐκ τῶν πρώτων ὁ ταγματάρχης καὶ ὁ ἱατρός τοῦ τάγματος καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ φονευθέντες ὑπὸ τῆς πρωτοπορείας μου. Τὰ ξίφη καὶ ὄπλα των περιήλθον εἰς χεῖράς μας. Οἱ ἡμέτεροι ἄνδρες διελθόντες ὑπὸ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ δύο ποταμοὺς καὶ διὰ ταχείας κινήσεως κυκλώσαντες τὸν ἐχθρὸν κατέστησαν τὴν φυγὴν του σχεδὸν ἀδύνατον. Μετὰ τέταρτον περίου τῆς ὥρας τὰ ἐν τῷ χωρίῳ Βοτονοσί σώματα τῶν ἀρχηγῶν Βολουδάκη, Σκουλιὰ καὶ Μπυράκη καταφθάσαντα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην ἐπιτεθέντα σφοδρῶς ὁμοῦ μετὰ τμημάτων 30 περίου ἐκ τῶν ἀνδρῶν μου ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τῶν Τούρκων εἰς ἀπόστασιν 150 μέτρων. Τὸ πῦρ ἐξ ὄλων τῶν τμημάτων ἐθέρριξε ἀδιακόπως τοὺς Τούρκους. Τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ Τούρκοι ἔκειντο νεκροὶ ἐντὸς μικροῦ χρόνου φονευθέντες ἅπαντες ὑπὸ τινος τμημάτων τοῦ σώματός μου ἐκ τεσσαράκοντα ἀνδρῶν συγκειμένου. Ἡ μάχη ἀρξάμενη ἀπὸ τῆς 10 περίου π. μ. διήρκεσε μέχρι τῆς 4 καὶ ἡμισείας περίου μ. μ. Τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἀνδρῶν μου τὰ φυσίγγια ἤρξιαν νὰ ἐκλείψωσι περὶ ὥραν 2 μ. μ. περίου, ὅποτε διανομῆς γενομένης μεταξὺ τῶν ἐχόντων πλείοτερα ἤρξατο γενικὴ ἔφοδος τοῦ σώματός μου κατὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν, ἦτοι περὶ ὥραν 2 1/2 μ. μ. περίου διμοιρία τακτικοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἀνθυπασπιστὴν Καβράκον προσδραμοῦσα ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην παραταχθεῖσα εἰς ἀραιὰν τάξιν εἰς ὑψομά τι καὶ ἀποστείλασα εἰς τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἄνδρας ἀρκετὰ φυσίγγια, οἱ δὲ ἄνδρες τῶν ἀρχηγῶν Βολουδάκη, Σκουλιὰ καὶ

Μπυράκη συνεχῶς προχωροῦντες κατῆλθον κατωτέρω τῶν πρώτων τὸν θέσεων οὕτως ὥστε μετὰ τῶν ἀνδρῶν μου, οἵτινες συνεπλάκησαν διὰ τῆς λόγῃς μετὰ τῶν Τούρκων (ἐξ ὧν πολλοὺς διετρύπησαν δι' αὐτῶν καὶ κατέσφαξαν διὰ μαχαϊρῶν) ἀπεδεκάτιζον τοὺς τρεπομένους εἰς φυγὴν ἐκ τούτων.

Ἡ μάχη ἐτελείωσε κατὰ τὴν 4 1)2 μ. μ. ὥραν.

Οἱ ἐπιζῶντες Τούρκοι παραλαβόντες καὶ τοὺς τραυματίας τῶν ὄσους ἠδυνήθησαν ἐτρέπησαν εἰς ἀτακτον φυγὴν. Καίτοι δὲ καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν εἰσελθόντες ἐντὸς δάσους εἰς ὃ οἱ ἡμέτεροι δὲν ἐθεώρησαν φρόνιμον νὰ τοὺς καταδιώξωσι, ἄλλως τε δὲ ἤρξατο καὶ νὰ σκοτεινιάξῃ.

Ἐκ τοῦ ἡμετέρου σώματος, ὅπερ ὀλόκληρον ἐπεδείξατο ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν καὶ ἐκκληρικὴν τόλμην εὐτυχῶς (καίτοι δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ εἴμεθα περίλυποι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν κατωτέρω ἀνδρῶν μας) δὲν ἐφονεύθησαν εἰμὴ μόνον τρεῖς ἄνδρες, Ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Γερακιανῶν — Κισσάμου γενναῖος εἰκοσιεπταετῆς νέος Γεώργιος Α. Πετράκης, ὁ ἐκ Λάκκων Κυδωνίας ἀνδρεῖος νέος Νικόλαος Βεριβάκης, ὅστις ἐνῶ ἄκράτητος κατεδίωκε δύο Τούρκους ἐβλήθη ὑπ' ἄλλων, καὶ ὁ ἐκ Μετσόβου ὁδηγός μας ἀληθῶς γενναῖος ἀνὴρ καὶ οὗτος Στέργιος Τέσσας. Ἐτραυματίσθησαν δὲ τὰ ἐξῆς παλληγαρία μου.

Ὁ Ἀναστάσιος Καρπουζᾶς ἐξ Ἀλκιανοῦ Κυδωνίας εἰς ὃν εἶχον ἀπονεύει τὸν βαθμὸν ἀρχηγοῦ ὑπὸ τὴν σημαίαν μου. Παναγιώτης Κ. Λουπάσης ἐκ Γερακιανῶν Κισσάμου, ὅστις καὶ ἔλαβε τὸ ξίφος τοῦ φονευθέντος ταγματάρχου. Ὁ Γ. Σπυριδογιαννάκης ἀπὸ Γομπιλιανὰ Κισσάμου. Ἀντώνιος Γιακουμάκης ἀπὸ Λαράτσο Κυδωνίας, Βασίλειος Νικολεουζάκης ἀπὸ Πλατανιά Κυδωνίας καὶ οἱ ἐκ Μετσόβου ὁδηγοί μας Κωνστ. Καπέτης καὶ Βασίλειος Μπαντιμπούλης ἐλαφρῶς δὲ ὁ Ἰωάν. Μιαμουδάκης ἐκ Χανίων.

Ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ Μανούσου Βολουδάκη ἐτραυματίσθησαν οἱ Γεώργιος Μπεντουβῆς ἐξ Ἀποκορώνου καὶ Εὐθύμιος Μπαλάκης ἐκ Σφακίων. Ἐκ δὲ τοῦ σώματος τοῦ ἀρχηγοῦ Σκουλά ἐτραυματίσθη ὁ Ἐμμ. Μπογιατζάκης ἐξ Ἀνωγειῶν. Οὐδεὶς ἕτερος οὔτε ἐφονεύθη, οὔτε ἐτραυματίσθη.

Ἐκ τῶν Τούρκων κατ' ἀρίθμησιν τῶν πτωμάτων τῶν γενομένην τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐφονεύθησαν 155 ἐκτὸς τῶν τραυματισθέντων

καὶ τῶν ἀποβιωσάντων ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν εἰσχώρησίν των ἐντὸς τοῦ δάσους.

Τὰ καταληφθέντα λάφυρα ἦσαν ἀρθρονώτατα. Ἴπποι ὑπὲρ τοὺς 40. Κιβώτια φυσιγγίων ὄπλου Μάουζερ ὑπὲρ τὰ 30. Ὑπὲρ τὰ 155 ὄπλα Μάουζερ. Τὰ ξίφη καὶ αἱ μανδύαι τῶν φονευθέντων ἀξιωματικῶν ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πράγματά των. Καὶ πλῆθος ἄλλων διαφόρων ἀντικειμένων.

Ἡ μάχη αὕτη ἦτο θρίαμβος διὰ τὰ Κρητικὰ ὄπλα καὶ μοναδικὴ καθ' ὅλην τὴν Ἠπειρον. Ἦτο δὲ σπουδαιότατη διότι ἡ νίκη αὕτη τῶν ὄπλων μας ὡς καὶ ἡ νίκη τῆς ἐπομένης κατὰ δεύτερον λόγον (ἦν θὰ περιγράψωμεν δι' ἐτέρας ἐκθέσεώς μας καὶ εἰς ἡν ἐλάβομεν ἐνεργότατον μέρος) ἔσωσαν τὸ Μέτσοβον. Διότι οἱ Τούρκοι, κατὰ σχέδιον γνωσθὲν ὑπὸ δύο συλληφθέντων αἰχμαλώτων Τούρκων πρὸς τὸν συνταγματάρχην κ. Μήτσαν καὶ πρὸς ἡμᾶς, προσέθεντο ἵνα προσβάλωσι τὸ Μέτσοβον ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου καὶ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν μας πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, ἵνα δι' αἰφνηδίας ἐπιθέσῃς ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τοῦ Μετσόβου, ἦτοι ἐκ τῆς θέσεως «Πλάκας καὶ Προφήτου Ἡλιοῦ» εἰσβάλωσιν εἰς αὐτό. Ἄλλ' ἡ κατατροπώσις καὶ καταστροφή των εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐματαίωσε τὸ σχέδιόν των. Διότι καὶ ὁ ἐξ ἀντιθέτου ἦτοι ὁ ἐκ τῆς θέσεως «Πλάκας» προσδραμῶν τὴν ἐπομένην (ὡς θὰ ἐκθέσωμεν ἐν ἐτέρᾳ ἐκθέσει) διπλάσιος Τουρκικὸς στρατὸς μετὰ τριακοσίων Ἀλβανῶν Γκέγκηδων ὑπέστη οἰκτρὰν ἦτταν.

Ἐν Μετσόβῳ 10 Νοεμβρίου 1912.

Ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐξ ἐπιλέκτων σώματος

Α. ΚΡΙΑΡΗΣ

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν 10ην Νοεμβρίου 1912 ἕτερον Τουρκικὸν τάγμα ἐξ 800 καὶ πλέον ἀνδρῶν συγκείμενον, ἀποσταλέντος ὡσαύτως ἐξ Ἰωαννίνων ἵνα ἐπιτεθῆ καὶ εἰσβάλῃ εἰς Μέτσοβον ταυτοχρόνως ἐκ τοῦ βορείου μέρους αὐτοῦ κατέλαβεν τὴν θέσιν «Πλάκας» πρὸς τὰ Β. Δ. τοῦ Μετσόβου ἔνθα τὸ ὑπ' ἐμὲ Σῶμα μετ' ἄλλων Κρητικῶν Σωμάτων συνῆψε κρατερὰν μάχην κριθ' ἦν καὶ αὐθις κατετροπώθησαν οἱ Τούρκοι.

Τὴν ἔχθεσιν καὶ τῆς δευτέρας ταύτης μάχης ἀπέστειλα καὶ ἐδημο-

σίευσά εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5779 τῆς 20ῆς Νοεμβρίου 1912 φύλλον τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης ἑφημερίδος « Ἐμπρός » ἔχει δὲ ὡς ἔπεται :

Δευτέρα ἔκθεσις τοῦ Κοῦ Ἀριστείδου Κριάρη

Πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Μετσόβου εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περιόπου ὥρας ἀπ' αὐτοῦ ἐφ' ὑψηλῆς βουνοσειρᾶς διηκούσης μέχρι τοῦ Μετσόβου καὶ ὑπερῖθεν αὐτοῦ κεῖται ἡ θέσις « Πλάκα » καὶ ἡ ἐκκλησία « Προφήτης Ἡλίας ».

Κατὰ τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς μάχης τῶν « Τριῶν Χανιῶν » ἀνέφερα δύο τάγματα Τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ τριακοσίων Ἀλβανῶν (Γκέκηδων) καταλαμβάνοντα τὰς θέσεις « Πλάκιν » καὶ « Προφήτην Ἡλίαν » τὴν νύκτα τῆς 9ῆς πρὸς τὴν 10ην τρέχοντος ὡς καὶ τὰς παρακειμένας βουνοσειρὰς, θὰ ἐξώρμων ἐκεῖθεν κατὰ τοῦ Μετσόβου καὶ θὰ εἰσήρχοντο ἐν αὐτῷ τὴν πρωίαν τῆς δεκάτης τρέχοντος κατ' ὄν χρόνον ἡ προσοχὴ τῶν ἐν Μετσόβῳ ἀνταρτικῶν σομάτων ἐκ Κρητῶν καὶ τῆς ἐκ 250 ἀνδρῶν στρατιωτικῆς φρουρᾶς θὰ ἦτο ἐστραμμένη κατὰ τοῦ ἐτέρου Τουρκικοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπερχομένου ἀπὸ « Τρία Χάνια » κατὰ τοῦ Μετσόβου Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἐράνη εὐνοὺς πρὸς ἡμᾶς, διότι πρὶν ἢ καταλάβῃ τὴν « Πλάκιν » καὶ « Προφήτην Ἡλίαν » τὸ πολυαριθμότερον μέρος τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἡμεῖς προλαβόντες τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τῆς 10 1)2 ὥρας τῆς προτεραίας εἰς θέσιν « Τρία Χάνια » κατετροπώσαμεν αὐτὸν ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἐκθέσει ἐγράψαμεν.

Οὕτω δὲ μείναντα ἐλεύθερα ἀντιπερισπασμῶν ὅλα τὰ ἐν Μετσόβῳ σώματα μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐπετέθημεν τὴν ἐπομένην (10ην τρέχοντος) κατὰ τοῦ δευτέρου Τουρκικοῦ σώματος, ὅπερ ὡσαύτως ἀποκρουσθὲν ὑπέστη οἰκτρὰν ἦτταν καὶ μόνον ἡ νύξ ἔσωσεν αὐτὸ ἀπὸ πανωλεθρίας.

Ἡ μάχη ἤρξατο τὴν 2 1)2 μ. μ. περιόπου.

Προφυλακαὶ τινὲς ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀντελήφθησαν τοὺς Τούρκους καταλαμβάνοντας τὰς ἀνωτέρω θέσεις καὶ ἤρξαντο πυροβολοῦσαι κατ' αὐτῶν. Ἄμα τοῖς πρώτοις πυροβολισμοῖς μία διμοιρία Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες ὅλων τῶν ἐνταῦθα ἀνταρτικῶν σομάτων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των ἀνερχόμενοι εἰς ἐπτάκοσίους περι-

που ἔδραμον καὶ κατέλαβον διαφόρους ἐπικαίρους θέσεις. Καὶ τὴν μὲν ὄχυράν θέσιν «Μετερίζια» κατέλαβεν ὁ στρατός, περὶ τοὺς 40 ἄνδρες ἐκ τοῦ σώματός μου μετὰ τῆς σημαίας μου, ὑπὲρ τοὺς εἴκοσιν ἄνδρες τοῦ ἀρχηγοῦ Μπαλαντίνου, ἕτεροι ὑπὸ τὸν ὀπλαρχηγὸν Μιχ. Τσοῦρδον καὶ ἕτεροι ὑπὸ τὸν Μακρῆν ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ φονευθέντος κατὰ τὴν αὐτὴν μάχην ἀρχηγοῦ Κλειδῆ. Ἔτερα σώματα τῶν ἀρχηγῶν Μπυράκη, Βολουδάκη, Σκουλά καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν μου ἀνδρῶν κατέλαβον μετὰ τῶν προχωρησάντων ἀρχηγῶν Κλειδῆ καὶ Μπαλαντίνου ἑτέρας ἐπικαίρους θέσεις δι' ὧν ἐγγύτερον ἐβαλλόν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ Τούρκοι προσβαλλόμενοι πανταχόθεν κατέλαβον ὑψηλότερας θέσεις ἀραιώσαντες τὰς τάξεις των μέχρι τοῦ πόρου τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἄγει ἀπὸ τοῦ χωρίου Μηλιᾶς πρὸς τὸ Μέτσοβον.

Ὁ ἀρχηγὸς Κλειδῆς, ὀρητικὸς ὡς χεῖμαρρος, ἐφθάσε πολεμῶν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας «Προφήτης Ἡλίας». Ἐντὸς αὐτῆς δεκάς Τούρκων διατροπήσασα ἐκ τεσσάρων μερῶν τὴν ἐκκλησίαν ἠμύνετο καὶ ἐπυροβόλει ἀφοῦ πρῶτον ἐβεβήλωσαν τὸν ναὸν καταθραύσαντες τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κανδήλια. Ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς Κλειδῆς ἠγνόει ὅτι ἐντὸς τοῦ ναοῦ εὐρίσκοντο Τούρκοι, ἐπειδὴ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐπυροβόλουν ἕτεροι. Ἐπλησίασε πρὸς τὸ ἱερόν τῆς ἐκκλησίας ὁπότε φεῦ! δύο πυροβολισμοὶ ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ ναοῦ Τούρκων ριφθέντες κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς θυρίδος τοῦ Ἱεροῦ ἔρριψαν αὐτὸν ἄπνον. Εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ναοῦ οἱ αὐτοὶ Τούρκοι ἐφόνευσαν καὶ δύο ἀτρόμητα παλληκάρια τὸν ἐκ Γαβαλομουρίου Κισσάμου Σκουλῆν Σκουλάκην ἢ Καραπατάκην ἀνήκοντα εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀρχηγοῦ Μπαλαντίνου καὶ τὸν Γεώργιον Σπανουδάκην ἀπὸ Γωνιὰν Ρεθύμνης, ἀνήκοντα εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀρχηγοῦ Κλειδῆ.

Καταφθάσαντες περὶ τοὺς 20 ἄνδρες ἀνήκοντες εἰς τὰ σώματα τοῦ Κλειδῆ καὶ Μπαλαντίνου καὶ 6 ταχύποδες νέοι ἐκ τοῦ ἡμετέρου σώματος καὶ ἀντιληφθέντες τοὺς ἐν τῷ ναῷ Τούρκους, ὡς καὶ τὸν θάνατον τῶν τριῶν ὡς ἀνωτέρω ἀνδρῶν, ἐπολιόρησαν τοὺς Τούρκους ἐν τῷ ναῷ στενώτατα. Οἱ Τούρκοι 10 τὸν ἀριθμὸν ὄντες, μὴ δυνάμενοι δὲ ν' ἀμύνωνται ἐπὶ πλέον, ἔκαμαν ἔξοδόν διὰ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἵνα σωθῶσιν διὰ τῆς φυγῆς. Ἀλλὰ πρὶν ἐξέλθωμεν τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ εὔρον καὶ οἱ 10 οἰκτρότατον θάνατον.

Ἐτέρα ὁμάς εἶχε προχωρήσει τοῦ ναοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν 200 μέτρων. Ἐκεῖ εὐρέθησαν ἐγγύτατα ἀντιμέτωποι Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ Τουρκαλβανῶν ἕξ ὧν πολλοὺς εἶχον μάλιστα προσπεράσει. Γενομένης σφοδρᾶς ἐπιθέσεως κατ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀνδρῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ σώματα Μπαλαντίνου καὶ ἐμοῦ ἐφρονεύθη ὁ ἐκ Καρῶν Κισάμου Παναγιώτης Ἀρχοντάκης ἀνήκων εἰς τὸ σῶμα τοῦ Μπαλαντίνου ἀλλ' ἐκ τῶν Τούρκων ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 10 ἐκτὸς τῶν τραυματισθέντων. Ἡ ὁμάς ἐν τούτοις αὐτῆ τῶν ἡμετέρων θὰ ὑφίστατο μεγαλειέτας ἀπολείας ὡς καὶ ἕτερα ὁμάς ἕξ ἰδικῶν μου ἀνδρῶν, οἵτινες εἶχον καταλάβει ὑψομὰ τι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ πόρου τῆς ὁδοῦ, ἐὰν μὴ τὸ σῶμα τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀνταρτῶν, ἅτινα ἀνωτέρω ἀνέφερον, ἄπερ κατεῖχον τὴν θέσιν «Μετερτζια» διὰ σφοδροτάτου φορικοῦ πυρὸς δὲν ἐξηνάγαζεν τοὺς ἐπιτιθεμένους Τούρκους νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ τραπῶσιν εἰς ἄτακτον φυγὴν ἀφέντες ὑπὲρ τοὺς 20 νεκροὺς ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν.

Τὸ ἐπελθὼν σκότος (διότι ἦτο βράδυ πλέον) καὶ ἡ τελεία ὑποχώρησις καὶ ἄτακτος φυγὴ τῶν Τούρκων ἐσίγησε καὶ κατέπαυσε τὸ πῦρ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ σκότους τούτου καὶ τοῦ ἀνωμάλου καὶ διασώδους μέρους ἔπαυσαν καταδιώκοντες τὸν ἐχθρὸν ὅστις θὰ ὑφίστατο τελείαν καταστροφὴν ἀν διήρκει ἡ ἡμέρα ἐπὶ μίαν ἔτι ὥραν μόνον.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐκτὸς τῶν ὡς ἀνωτέρω φονευθέντων ἐφρονεύθη καὶ ἕτερός τις ἄγνωστός μοι.

Ἐτραυματίσθησαν δὲ σοβαρῶς οἱ Ἑμμ. Νικολακάκης ἀπὸ Δραπανιά Κισάμου καὶ Ἑμμ. Ι. Κουράκης ἐκ Χαλέπας ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ Μπαλαντίνου καὶ Νικ. Μαλανδράκης συναρμηγοῦ του.

Ἐκ τῶν Τούρκων ἐφρονεύθησαν 55 ὧν τὰ πτώματα ἐμετρήθησαν τὴν ἐπομένην πρωΐαν παρὰ δύο ἀνδρῶν μου σταλέντων ἐπὶ τούτῳ.

Ὡς δὲ ἐγνώσθη παρὰ τινος αἰχμαλωτισθέντος κατὰ τὴν μάχην ταύτην Τούρκου, οἱ τραυματῖαι τοῦ ὑπερβαίνουν τοὺς ἑκατὸν.

Λάφυρα κατέλαβον οἱ ἡμέτεροι ἀφθονα, ἦτοι 55 ὄπλα Μάουζερ καὶ ὑπὲρ τὰ 200 ζῶα φορτωμένα φυσίγγια καὶ ἕτερα ἀντικείμενα.

Οὕτω καὶ ἡ δευτέρα αὕτη μάχη, καθ' ἣν ἤραντο νίκην τὰ ὄπλα

μας ἐπεσφράγισε τελείως τὴν σωτηρίαν τοῦ Μετσόβου.

Ἐν Μετσόβῳ 11 Νοεβρίου 1912.

Ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐξ ἐπιλέκτων σώματος

Α. ΚΡΙΑΡΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Κ. Δουπάσης

Τὸ ὅτι ἐσώσαμεν τὸ Μέτσον διὰ τῶν δύο τούτων μαχῶν εἶναι παγκοίμως γνωστὸν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ κάτοικοι Μετσόβου εὐγνωμονοῦντες ἐπὶ τῇ διασώσει των διεβίβασαν διὰ τῆς «**Ἐφοροεπιτροπῆς**» τῆς Κοινότητος Μετσόβου, ὅτι μὲν ἐγγράφως διὰ μέσου τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης ὅτι δὲ καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς ἡμᾶς δι' ἐπιστολῆς των, τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης των, εἰς ἡμᾶς δι' ἰδιαιτέρως διὰ τοῦ κ. προέδρου τῆς Κοινότητος τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν εἰς ἀπάντησιν συγχαρητηρίου τηλεγραφήματός μου ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου.

Ἀῤῥ. ἀριθ. 271

Περιπόδητε καὶ περισπούδαστε κ. Ἀριστείδη Κριαρῆ

Ἀρχηγὸν τῶν ἐπιλέκτων Κρητῶν

Ἡ εἰς τὸν ἡμέτερον λαὸν ἀνακοίνωσις τοῦ περιεχομένου τοῦ ἡμετέρου τηλεγραφήματος, συνειτέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐξεγερθῶσι μετὰ μεγαλειέρας ἐντάσεως τὰ κατὰ τὰς ἐπετείους τῶν ἐνδόξων τούτων 10 καὶ 9ης Νοεμβρίου 1912, φυσικῶς ἀναπτυσσόμενα αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὰ λησμόνητα ἐκεῖνα τέκνα τῆς πατρίδος, τοὺς γενναίους καὶ ἰδανικοὺς Κρητίας, ἀφ' ὧν τὸν **Μέτσον** τὴν ἐλευθερίαν ἔλαβεν καὶ αὐτὴν ἐοτερέωσε.

Ἐνθακροῦ δ' ἐκ συγκινήσεως τὸ ἡμέτερον κοινὸν, διεξῆλθε τὰς γραμμὰς ἐκεῖνας, καθ' ἃς, ταῖς ἐνεργείαις ὑμῶν ἀπενεμήθησαν μετὰ ἄλλια τῷ τραυματικῷ **Βασιλείῳ Βαδιδούλῃ** καὶ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ ἀοιδίμου **Στεργίου Τέσσα** αἴτινα ἐν ὀνόματι ὑμῶν ἐπιδοθέντα ἐπ' ἔμοῦ, **Θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ** καὶ προέδρου τῆς κοινότητος ταύτης, ὡς οἶόν τε πανηγυρικῶς καὶ ἐπισήμως μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς

ἐκκλησίας ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ ναῷ, ἐν ᾧ τὸν Ὑψιστον ἡὐχαριστήσα-
μεν διὰ τὰς νίκας καὶ Αὐτὸν ἱκετεύσαμεν θρηνοῦντες τοὺς ἐνδόξως
πεσόντας, εἰτόνωσαν τὰς οὐρανομήκεις ἑγκαρδίους ζητωκραυγὰς τῶν
παρισταμένων ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, τοῦ δαφνοστεφοῦς Κωνσταντίνου
μας, τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τοῦ Μεγάλου ἑρωθυπουροῦ μας, τῆς Γεν-
ναίας Κρήτης καὶ τοῦ πεφιλημένου ὑμῶν προδῶπου.

Εὐχαριστοῦντες δ' ἐκ μέρους καὶ τοῦ ἡμετέρου ποιμνίου, διὰ τὰ
ἡμέτερα σχετικὰ συγχαρητήρια ὡς καὶ διὰ τὸν λίαν κολακευτικὸν λόγον
ὃν ἔσχετε τὴν καλωσύνην νὰ κάμητε περὶ τῆς ἡμετέρας φιλοξενίας,
ἦν πάντες ἐθεωροῦμεν μηδαμινὴν ἀπέναντι τῶν μεγίστων καὶ ἀνεκ-
τιμήτων θυσιῶν ὡς οἱ ἡμέτεροι ἀδελφοὶ ὑπὲρ ἡμῶν τοσοῦτον εὐχα-
ρίστως ἀνεδέχοντο, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι, τῇ μὲν 31 Ὀκτωβρίου μετὰ
τὴν τελεσθεῖσαν δοξολογίαν ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει ἡμῶν μετέβημεν εἰς
σώματα παρακολουθουσῶν καὶ τῶν ἀρχῶν εἰς τὸ Κοιμητήριον, ἔνθα
ἐψάλη ἐπὶ τῶν τάφων τῶν γενναίων ἡρώων «Τριδάγιον» μεθ' ὃ
ἐπηκολούθησεν ἡ κατάθεσις στεφάνων ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος καὶ
τῆς μαθητικῆς νεολαίας. Χθὲς δὲ προσηνέγκομεν τὴν ἀναίμακτον
θυσίαν ὑπὲρ αὐτῶν μνημονεύσαντες ἑγκαρδίως καὶ δεηθέντες τοῦ Ὑ-
ψιστου καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλησμονήτων θυμάτων τοῦ καθήκοντος ἀνδρῶν
σας Νικολάου Βεριβάκη καὶ Γεωργίου Πετράκη. Περαι-
νοντες τὴν παροῦσαν θεωροῦμεν καθήκον ὅπως παρακαλέσαμεν ὑμᾶς
ἵνα συντελέσητε ὑπὲρ ἀπονομῆς μεταλλίου καὶ τῷ ἐπίσης τραυματῆ
διδασκάλῳ Κωνσταντίνῳ Ν. Καπέτῃ ἐξ Ἀνηλίου τοῦ Με-
τσόβου, ἐνθέρμῳ πατριώτῃ τραυματισθέντι πατὰ τὴν μάχην τῶν
«Τριῶν Χανίων» τῇ 9ῃ Νοεμβρίου 1912, διαβεβαιοῦντες ὑμᾶς
ὅτι μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον οὔτις οὐδένα περὶ τούτου λόγον ἔκαμεν
ἡμῖν, σημειοῦσι ταῦτα, μόνον χάριν τοῦ δικαίου.

Ἐν Μετσόβῳ τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1914.

Ἐνθεομος εὐχέτης, εὐγνώμων θανμαστῆς καὶ φίλος

Ὁ Πατριαρχικὸς ἑξαρχος Μετσόβου

(Τ.(Σ.))

† Ἀρχιμανδρίτης ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Μετὰ τὰς δύο περὶ τὸ Μέτσοβον, ὡς ἀνωτέρω, μάχας προσκλήθεισ κατήλθον εἰς τὸ χωρίον « Δερθεντίσταν », ἔνθα μετὰ ὀλιγοήμερον διαμονήν, τῇ προσκλήσει τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου « Γότισσα » κειμένου ἔναντι τοῦ « Δρίσκου » κατήλθομεν μετὰ μακρὰν πορείαν καὶ ὑπὸ βροχὴν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, πρὸς φρούρησιν αὐτοῦ, φθάσαντες τὴν 23ην Νοεμβρίου 1912 περὶ τὸ ἑσπέρας.

Εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἡ μάχη ἐκ μέρους ἐτέρων Κρητῶν ἀρχηγῶν περὶ τὴν γέφυραν « Παπαστάθη » ἀπέχουσαν τοῦ χωρίου Γότισσα περὶ τὰς 2 1/2 ὥρας ἀπὸ τῆς 23ης Νοεμβρίου.

Καίτοι κεκμηκότες ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας, οὐχ' ἤττον διάταξα 15 ἐκ τῶν νεωτέρων ἀνδρῶν μου καὶ μετέδθησαν εἰς γέφυραν Παπαστάθη καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην. Ἐκ τῶν ἀνδρῶν μου δὲ τούτων ἐφρονεύθη ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Ἁγ. Κωνσταντίνου Ρεθύμνης Παναγιώτης Παπαμιχαλάκης.

Τὴν νύκτα τῆς 26ης πρὸς τὴν 27ην Νοεμβρίου λαθὼν γινώσκω ὅτι οἱ Γαριβαλδῖνοὶ κατέλαβον τὸν Δρῆσκον ἐκδιώξαντες ἐκείθεν τὴν Τουρκικὴν φρουρὰν ἔσπευσα λίαν πρῶτ' τῆς 27ης καὶ ἔφθασα εἰς Δρῆσκον περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς ἡμέρας ταύτης. Μόλις ἐφθάσαμεν περὶ τὰς 2,000 Τουρκικὰς στρατὸς ἀνήρχετο πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ Δρίσκου. Ἐφθάσαμεν εὐτυχῶς ἐγκαίρως, ὅτε καὶ ἤρξατο κρατερὰ μάχη.

Τὴν ἔκθεσιν τῆς μάχης ταύτης, καθ' ἣν εἴμεθα νικηταὶ καὶ καθ' ἣν ἀπώλεσα τρία παλληκάρια, καθὼς καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς μάχης τῆς ἐπομένης ἡμέρας (28ης Νοεμβρίου), καθ' ἣν τελευταῖος ὑποχωρήσας ἐκ Δρίσκου ἐστήριξα τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ματθαίουπουλον τάγματος περιπόου, μετὰ τεσσάρων ὀρειδατικῶν πυροβόλων Κρούπ στρατοῦ, ἀπέστειλα καὶ ἐδημοσίευσά τῆς μὲν μάχης τῆς 27ης Νοεμβρίου εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5801 τῆς 19ης Δεκεμβρίου 1902 φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Ἐμπρός », τῆς δὲ μάχης τῆς 28ης Νοεμβρίου εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5833 τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1913 φύλλον τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος ἐχουσῶν ὡς ἔπεται :

ΑΙ ΜΑΧΑΙ ΕΙΣ ΚΟΝΤΟΒΡΑΚΙ ΚΑΙ ΔΡΙΣΚΟΝ

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥΤΩΝ

ΕΝ ΓΟΤΙΣΤΑ, Δεκέμβριος. — Εύρισκόμην ἐν τῇ χωρίῳ Δερβεντίστα· μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν, κατελθὼν ἐκ Μετσόδου ὁπότε ἔλαβον τὴν πληροφορίαν ὅτι λόχος εὐζώνων ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Τρυπογιώργον καὶ 500 Κρήτες ἀντάρται ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἐπετέθησαν ἐκ Καλαρρυτιῶν κατὰ τῶν ἐν Συρράκῳ Τούρκων τὴν 22αν Νοεμβρίου λήγοντος. Ἐξέδραμον ἀμέσως ἐκ Δερβεντίστης, συνεκκινήσαντων καὶ τῶν ἀρχηγῶν Σγουροῦ, Λαγουδάκη, Δασκαλάκη καὶ Ἐλευθερίου Μπιλαλάκη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀνδρῶν, πρὸς τὰ χωρία «Γότιστα» καὶ «Κράφι». Ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἀνωτέρω συναδέλφων μου ἀπεστείλαμεν πρωτοπορείαν ἐκ 50 ταχυπόδων καὶ εὐσταλῶν νέων, μετὰ ἐξάωρον δὲ πορείαν ἐφθάσαμεν τὴν 23 Νοεμβρίου εἰς χωρίον «Γότισταν». Καὶ ἐγὼ μὲν κεκμηκῶς, κοθότι ἐδάδιζον πεζῇ, ἐσταμάτησα μετὰ τῶν ἀνδρῶν μου ἐν τῇ χωρίῳ τούτῳ, οἱ δὲ ἀνωτέρω συνάδελφοι Σγουρὸς, Δασκαλάκης, Λαγουδάκης καὶ Μπιλαλάκης μετὰ 15 ἀνδρῶν ἰδικῶν μου τοὺς ὁποίους ἐξάπέστειλα μετ' αὐτῶν ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ χωρίου «Κράφι» καὶ τῆς γεφύρας «Παπαστάθη» τρίωρον περίπου ἀπεχούσης ἀπὸ τοῦ χωρίου «Γότιστα».

Οἱ ἐκ Καλαρρυτιῶν Κρήτες καὶ Εὐζῶνοι πολιορκοῦντες τοὺς ἐν Συρράκῳ Τούρκους, ἀφοῦ ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν καὶ ἐτραυμάτισαν περὶ τοὺς 10, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσι καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Εὐζῶνους 37 τὸ ὄλον. Οἱ Κρήτες ἀντάρται ὄρμησαν πρὸς κατάληψιν τῆς γεφύρας «Παπαστάθη» κάτωθεν τῆς ὁποίας διαρρέει ὁ ποταμὸς «Ἄραχος» (Μπαλντούμας), ἐν ἣ ἐφύλαττον Τούρκοι, καταδιώξαντες δὲ τὰς πρὸ τῆς γεφύρας ἐν τοῖς χωρίοις «Δοβίσταιναν» «Μιχαλίτσι» καὶ «Παληχωρι» Τουρκικὰς φρουράς ὡς καὶ τὴν ἐν τῇ γεφύρᾳ ἐτέραν Τουρκικὴν φρουρὰν κατέλαβον τὴν γέφυραν καὶ διήλθον αὐτὴν συνεχίζοντες τὴν καταδίωξιν τῶν Τούρκων ἀνθισταμένων καὶ πολεμούντων καὶ πέραν τῆς γεφύρας, πρὸς τὸ μέρος τοῦ χωρίου «Κοντοβράκι», ὅπου κεῖται πρὸς τὰς βορειοανατολικὰς ὑπωρείας τοῦ ἔρους «Δρίσκου καὶ ἐν τῇ χωρίῳ ὑπάρχει Τουρκικὸς στρατὸν, ὄχυράματα, καὶ ἰσχυρὰ τουρκικὴ φρουρὰ μετὰ τριῶν πυρεβόλων. Οἱ Τούρκοι ἐνι-

σχυθέντες ἐκ τῆς φρουρᾶς «Κοντοβράκι» ἐξ οὗ ἔδαλον καὶ τὰ τρία τῶν πυροδόλα κατὰ πῶν ἡμετέρων ἀντέστησαν ἐρρωμένως ἀποκρούσαντες ἐπανειλημμένας ἐφόδους τῶν ἡμετέρων οἵτινες ὑπέστησαν πολλές ζημίας καίτοι αἱ ζημίαι τῶν Τούρκων ἦσαν πενταπλάσιαι. Ἐκτὸς τῶν 15 ἀνδρῶν μου οὗς ἐξαπέστειλα εἰς τὴν μάχην καὶ οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀνταρτῶν, τὸ λοιπὸν ὑπ' ἐμὲ σῶμα δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην ταύτην. Ὅθεν αἱ λεπτομέρειαι καὶ ἡ ἐκθεσις αὐτῆς ὡς καὶ τῆς κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν γενομένης μάχης θέλουσιν ἐκθέσει ἕτεροι ἀρχηγοὶ Κρήτες οἵτινες ἔδρασαν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦς σωμάτων.

Τὴν πρώτην τῆς 26ης ἐνῶ ἐγὼ μετὰ πάντων τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν εὐρισκόμην ἐν Γοτίστη ἀφίκετο εἰδήσις ὅτι τὸ σῶμα τῶν Γαριβαλδινῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν κ. Ριτσιώτην Γαριβάλδην καὶ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην κ. Ρώμαν ἐκ 2000 ἀνδρῶν περίπου συγκείμενον, διελθὼν τὸ παρὰ τὴν θέσιν «Βίγλαν» κείμενον χωρίον «Γόδριτσαν», ἐπιτεθὲν δὲ κατὰ τῶν ἐν τῇ θέσει Βίγλα τοῦ ὄρους «Δρίσκου» (ἐνθα Τουρκικὸς στρατὸς εἶχε στήσει 47 (τσαντήρια) σκηναὶς καὶ ἐφρούρει) 300 περίπου φρουρούντων Τούρκων διεσκόρπισεν καὶ καταδίωξεν αὐτοὺς τραπέντας εἰς τὴν πρὸς τὰ Ἰωάννινα ὁδὸν καὶ κατέλαβεν τὴν ὄχυράν ταύτην θέσιν ἐξ ἧς φαίνονται τὰ Ἰωάννινα, ἡ λίμνη, ἡ ὄχυρά θέσις «Καστρίτσα» καὶ ὁλόκληρος ἡ πεδιάς τῶν Ἰωαννίνων.

Ἄμα τῇ χαροποιᾷ ταύτῃ εἰδήσει παραλαβὼν τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἀνδρας ἐκ Γοτίστης τὴν 27ην πρώτην ἀνῆλθον εἰς Δρίσκον καθ' ἣν στιγμήν οἱ Γαριβαλδῖνοι προσβληθέντες ἐκ τῆς πεδιάδος ὑπὸ τῶν Τούρκων κατελάμβανον διαφόρους ἐπικαίρους θέσεις. Καίτοι κεκμηκότες ἐκ τοῦ δρόμου οὐχ' ἤττον δὲν ἐχάσαμεν οὐδὲ στιγμήν χρόνου ἀλλ' ἐδράμομεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Διέταξα τὸν σημαιοφόρον καὶ τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἀνδρας καὶ κατέλαβον θέσιν σπουδαιοτάτην τὴν ὁποίαν μικροῦ δεῖν νὰ κατελάμβανον οἱ Τούρκοι, ἐγγύτατα αὐτῆς ὄντες, ὁπότε ἡ θέσις τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Γαριβαλδινῶν θὰ ἦτο δεινὴ.

Ἡ μάχη ἤρξατο λυσώδης εἰς ἀπόστασιν 100 περίπου μέτρων. Οἱ Τούρκοι καίτοι ἐπιπτον σωρηδὸν ὑπὸ τὸ φονικώνατον πῦρ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν ἐν τούτοις ἐνισχυόμενοι διαρκῶς ὑπεχώρουν κανονικῶς. Ἀκάθεκτοι τὴν ὁρμὴν οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ Γαριβαλδῖνοί, ὧν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἄλλοι μὲν ἐρνευθήσαν καὶ ἄλλοι ἐτραυματίσθησαν, ἐκ τῶν πρώτων, προῦχώρουν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀπωθοῦντες τοὺς Τούρκους πρὸς

τὴν πεδιάδα καὶ ἀποδεκατίζοντες διαρκῶς αὐτούς. Τέσσαρα τηλεβόλα Τουρκικὰ καὶ δύο μυδραλλιοβόλα ἐξ ἀποστάσεως 600 ἕως 1000 μέτρων ἔρριπτον διαρκῶς ὀβίδας καὶ σφαῖρας, ἀλλ' ἐντελῶς ἀκινδύνως, κατὰ τῶν ἡμετέρων. Οἱ ἡμέτεροι ἄνδρες καταδιώκοντες καὶ φονεύοντες διαρκῶς Τούρκους ἔπερναν τὰ ὄπλα των τὰ ὅποια ἀμέσως ἐχαρίζον εἰς τοὺς Γαριβαλδινούς, οἵτινες καταθραύοντες ἢ ρίπτοντες τὰ Γκρᾶ των τὰ ὅποια τοσαύτην φθορὰν προὔξενουν εἰς αὐτούς ὡς ἐκ τοῦ κρότου καὶ τοῦ καπνοῦ των, καὶ ἐξηκολούθουν μετ' αὐτῶν πολεμούντων μὲ τὰ Μάουζερ ἅπερ τοῖς ἐχαρίζοντο ὑπὸ τῶν ἡμετέρων.

Κάτωθεν τῆς θέσεως «Βίγλα» ἐγγύς τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἄνωθεν τῆς λίμνης Ἰωαννίνων κείνται τὰ χωρία «Λιγκιάδες» καὶ «Μάζα». Πλησίον τῶν χωρίων τούτων καὶ πρὸς τὰ πέριξ αὐτῶν κατεῖχον ἑτέρας θέσεις ἄλλοι ἀντάρται Κρητες ὑπὸ ἄλλους ἀρχηγούς οἵτινες ἐρρωμένως ὡσαύτως ἐκράτουν τὰς θέσεις των ἀποκρούοντες τὰς ἐπανειλημμένας ἐφόδους τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Περὶ ὄραν 3ην μ. μ. περίπου ἀφίκετο καὶ ὁ συνταγματάρχης καὶ διοικητὴς τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων κ. Ματθαίουπουλος μετ' ἑνὸς τάγματος στρατοῦ καὶ 4 ὀρειδατικῶν πυροβόλων «Κρούπ». Δύο τῶν πυροβόλων τούτων στηθέντα παρὰ τὴν θέσιν «Βίγλαν» ἤρξαντο βάλλοντα κατὰ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἐστημένων Τουρκικῶν τηλεβόλων καὶ κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, μέρος δὲ τοῦ τάγματος κατέλαβε θέσεις καὶ ἤρξατο πυρὸς κατὰ τῶν Τούρκων. Δυστυχῶς τὰ δύο πυροβόλα μας, καίτοι εὐστόχως βάλλοντα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸ πῦρ των ἐπὶ πολὺν χρόνον, καθότι ὀβίς τις τοπεμαχικοῦ πυροβόλου ριφθεῖσα ἐξ ἀποστάσεως ἄνω τῶν 4000 μέτρων παρὰ τῶν Τούρκων ἐκ τῆς θέσεως «Κατρίτσα» κατέστησεν ἄχρηστον τὸ ἐν τῶν πυροβόλων μας, οὕτω δὲ ἀπεσύρθη καὶ τὸ ἕτερον. Ἡ Τουρκικὴ αὕτη ὀβίς ἐτραυματίσεν ὡς ἔμαθον καὶ τρεῖς ἄνδρας ἐκ τῶν ἡμετέρων πυροβολητῶν.

Ἡ μάχη ἐξηκολούθει ὀρμητικωτάτη εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν ἔνθα οἱ ὑπ' ἐμὲ ἄνδρες καὶ τῷμα Γαριβαλδινῶν ἠρωϊκῶς ἐμάχοντο. Εἰκοσὰς περίπου ἐκ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν ἀπόθησε τοὺς τούρκους ἐπὶ τοσαύτον μέχρι τῆς πεδιάδος, ὥστε εἰς ἀπόστασιν δέκα ἕως εἰκοσι μέτρων ἔβαλε κατ' αὐτῶν καὶ ἀντεπυροβολεῖτο. Κατὰ τὴν ἀκάθεκτον ταύτην ὀρμὴν τῶν ἡμετέρων πίπτουσιν ἐξ αὐτῶν τέσσαρες. Πρῶτος πίπτει βληθεὶς εἰς τὸ στήθος ὁ συνετώτατος καὶ ἀνδρειότατος ὄπλαρχηγός

μου, ἀνὴρ δὲ μεγάλης καὶ ἡρωϊκῆς οἰκογενείας ὁ Ἐμμανουὴλ Α. Λουπάσης ἐκ Κρύας Βρύσης Κισσάμου Κρήτης καταγόμενος, οὐτινος ἕτερος ἐξάδελφος ὁ Παναγιώτης Κ. Λουπάσης ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ἐν τῇ μάχῃ τῶν «Τριῶν Χανιῶν» κατὰ τὴν 9ην Νοεμβρίου. Ἐκτὸς τοῦ πολυκλαύστου τούτου ἀνδρὸς ἐφρονεύθησαν εἰς ἑτέρας πλησίον αὐτοῦ θέσεις καὶ τὰ ἐκ τοῦ σώματός μου καλλιχάρια Ἀντώνιος Γιακουμάκης ἐκ Δαράτσου Κυθωνίας, Δημήτριος Γεωργουλάκης καὶ Παναγιώτης Παπαμιχαλάκης, ἐτραυματίσθη δὲ ἕτερος ὄπλαρχηγός μου καὶ ἀγωνιστῆς τοῦ 1866 ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Σιονίζω Κυθωνίας ἦρως γέρον Γεώργιος Δασκαλάκης καὶ ὁ γενναῖος ὄπλαρχηγός Μιχ. Τσοῦρδος. Ἐκ τῶν Γαριβαλδινῶν ἐφρονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ ὧν δυστυχῶς τὰ ὀνόματα ἀγνοοῦμεν.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης ταύτης καὶ μόλις ἤρξατο τὸ πῦρ ἐφρονεύθη πρῶτος ἐξ ἔλων ὁ διαδεχθεὶς τὸν φρονεθέντα ἀρχηγὸν Κλειδῆν γενναῖος ἀρχηγός καθηγητῆς Μακρῆς. Ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 250 ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν. καθότι ὑπὲρ τὰ 150 ὅπλα «Μάουζερ» περιήλθεν εἰς χεῖράς μας καὶ εἰς χεῖρας τῶν λειπῶν Κρητῶν καὶ τῶν Γαριβαλδινῶν. Ἐκ τῶν Τυρρικῶν ὀβιδῶν αἰτίνας ὑπὲρ τὰς 200 ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν ἡμετέρων δύο μόνον ἔπαθον ἐκ θραυσθείσης ὀβίδος, ὁ μὲν εἰς Γαριβαλδινὸς ἐκ τεμαχίου αὐτῆς κατὰ τὸ ἀριστερὸν μηρὸν, ὁ δὲ ἐξ ἀνατιναχθέντος λίθου κατὰ τὸν πόδα ἐλαφρῶς Γεώργιος Μπενῆς ἐκ Κακοδικίου Σελόνου ἐκ τοῦ ἡμετέρου σώματος, εἰκόσας δὲ ὀβιδῶν ἐξερράγησαν κάτωθεν ἡμοῦ καὶ τοῦ συνταγματάρχου κ. Ρώμα ἱσταμένων τοῦ μὲν ὀρθίου, τοῦ δὲ ἐφίππου εἰς λίαν καταφανές τι ἐπίπεδον πλησίον τῶν μαχομένων ἀνδρῶν μας καὶ διευθυνόντων τὰ τῆς μάχης. Τὴν ἔκκρηξιν καὶ ἀποτυχίαν ἐκάστης ὀβίδος διεδέχετο ἐν «ζήτω» καὶ «οὐρρά», ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ Γαριβαλδῆ, τοῦ κ. Ρώμα ὑπὲρ ἡμοῦ, καὶ ὑπὲρ τῶν Κρητῶν καὶ Γαριβαλδινῶν.

Ἡ μάχη κατέπαυσε πρὸς τὸ ἑσπέρας καὶ δοθείσης διαταγῆς οἱ ἄνδρες ἀπεσύρθησαν πρὸς τὰ ἄνω κειμίζοντες μετ' ἑαυτῶν τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας τῶν.

Ὁ Γεν. Ἀρχηγός τοῦ ἐξ ἐπιλέκτων Κρητῶν σώματος

Α. ΚΡΙΑΡΗΣ

Ὁ Γεν. γραμματεὺς

Κ. Λουπάσης

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΑΧΗ ΕΝ ΔΡΙΣΚΩΙ

Ὡς ἐννοήσαμεν τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ κ. Σαπουντζάκη ἦτο, (καὶ τοῦτο εἶχεν ἤδη σταλῆ πρὸς τὸν στρατηγὸν Γαριβάλδην καὶ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων κ. κ. Ματθαίουπουλον καὶ Κόρακαν) ἕνα, ὁ μὲν στρατηγὸς Γαριβάλδης ἔστις εἶχεν ἀπὸ τῆς 26ης καταλάβει τὴν θέσιν «Βίγλαν» τοῦ Δρίσκου κρατήσῃ αὐτήν, ὁ δὲ κ. Ματθαίουπουλος μεθ' ἑνὸς τάγματος στρατοῦ καὶ 4 ὀρειβατικῶν πυροβόλων νὰ εὐρίσκειται πλησίον τοῦ Γαριβάλδου καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ ἄνωθεν τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων καὶ πλησίον τῆς «Βίγλας» χωρία «Μάζα» καὶ «Λιγκιάδες», ὁ δὲ κ. Κόρακας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Κρητῶν καὶ τοῦ λοχαγοῦ Τρυπογεώργου ἡγουμένου λόχου Εὐζώνων, νὰ μάχεται εἰς τὴν κορυφογραμμὴν «Κοντοβράκι» (εἰς τὸ ἔτερον ἄκρον τοῦ Δρίσκου) καὶ νὰ κρατήσῃ τὸ καταληφθὲν «Κοντοβράκι». Καὶ μετὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ὁ κ. Σαπουντζάκης σκοπὸν εἶχεν ὅπως τὴν 29 Νοεμβρίου δηλ. μετὰ μίαν ἡμέραν διατάξῃ (ὡς διέταξεν) γενικὴν ἐπίθεσιν οὕτως ὥστε νὰ περισπάσῃ δυνάμεις καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑσπᾶ πασσα εἰς «Βίγλαν» καὶ «Κοντοβράκι» κατορθώσῃ δ' ἐκεῖνος νὰ καταλάβῃ τὰ Πεσσὰ καὶ Ἀετοράχην. Καὶ τὸ σχέδιον ἐπέτυχε μὲν διότι κατελήφθησαν αἱ θέσεις αὗται, ἀλλ' αἱ εἰρημέναι θέσεις Βίγλα καὶ Κοντοβράκι δὲν ἐκρατήθησαν διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους.

Ὡς εἶπομεν ἐν τῇ σχετικῇ μας ἐκθέσει καὶ τὸ ὑπ' ἐμὲ σῶμα καὶ οἱ Γαριβαλδῖνοι καὶ οἱ λοιποὶ ἀντάρται εἵμεθα νικηταὶ τὴν πρώτην ἡμέραν (27 Νοεμβρίου) μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὁπότε, οἱ ὑπ' ἐμὲ ἄνδρες κεκμηκότες ὡς ἐκ τοῦ δρόμου ἀπὸ Γοτίστης μέχρι Δρίσκου νήστευσι καὶ διψῶντες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, μὴ δυνάμενοι δὲ ἄλλως ὅπως παραμείνωσιν παρὰ τὴν πεδιάδα τῶν Ἰωαννίνων, εἰς ἣν εἶχον κατέλθει, ἀπεσύρθησαν πρὸς τὸ ἑσπέρας μετ' ἐμοῦ εἰς θέσιν «Βίγλαν» πρὸς ἐξεύρεσιν τροφῆς καὶ ὕδατος καὶ ἕνα τοποθετηθῶσιν ἐντὸς τῶν Τουρκικῶν σκηνῶν λόγῳ τοῦ ἀφορήτου ψύχους.

Ὁ κ. Ματθαίουπουλος παρέμεινε εἰς θέσιν Ἄγ. Σωτήρας ἡμίσειαν περίπου ὧραν ἀπέχουσαν ἀπὸ τῆς «Βίγλας», ὅπου εἶχε καταυλισθῆ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του, ἐκεῖ δὲ παρέμεινε καὶ ὁ στρατηγὸς Γαλιβάλδης.

Βεβαίως δὲ δὲν ἦτο δίκαιον αὐτε ὀρθὸν νὰ ἀπαιτήσῃ τις νὰ διαφυλάξωσι τὰς ἐπικαίρους θέσεις οἱ ὑπ' ἐμὲ 136 ἄνδρες καὶ οἱ ὑπὸ τὸν

Μπαλαντίνον και Μαλανδράκην ἕτεροι 100 περίπου ἄνδρες.

Οἱ Τοῦρκοι δι' ἡλεκτρικῶν προβολέων ἀπὸ τοῦ φρουρίου «Καστρί-
τσας» κατειδόν ἀπὸ τῆς νυκτὸς ὅτι ἅπασαι αἱ ἐπίκαιροι θέσεις, ἃς εἴ-
χομεν καταλάβει τὴν ἡμέραν ἕμενον καθ' ἑλλην τὴν νύκτα ἀφρούρητοι.
Ἐνισχυθέντες δὲ ὑπὸ 2,000 ἀνδρῶν τουρκικοῦ στρατοῦ και Ἀλβανῶν
και ἐκ 2 μυδραλλιοδόλων ἤρξαντο ἀνερχόμενοι ἀπὸ τῆς πεδιάδος καθ'
ἑλα τὰ σημεῖα πρὸς τὴν θέσιν «Βίγλαν» τοῦ Δρίσκου. Κυρίως ἐφρόν-
τισαν πρὶν ἢ ἐξημερώσῃ και κατέλαβον ὑψωμά τι συνεχῆς και ὀλίγον κα-
τωτέρω τῶν κορυφῶν τοῦ Δρίσκου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔστησαν δύο πυρο-
βόλα και δύο μυδραλλιοβόλα και ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπλευροκόπουν τοὺς
μαχομένους ἐξ ἡμῶν ἐκ τῶν ἐγγύς θέσεων.

Πρῶτοι οἱ Γαριβαλδῖνοι ἀπὸ τῆς 3ης πρωϊνῆς ὥρας ἀντελήφθησαν
τοὺς ἀνερχομένους Τοῦρκους και ἤρξαντο σφοδροῦ πυρὸς κατ' αὐτῶν.
Οἱ ὑπ' ἐμὲ ἄνδρες ἐγρηγοροῦτες ὡς ἐκ τοῦ ψύχους σχεδὸν πάντες κατὰ
τὴν ὥραν ταύτην πάνοπλοι ἔδραμον μετ' ἐμοῦ ἀμέσως και κατελάδο-
μεν τὴν ἐπὶ τοῦ Δρίσκου θέσιν «Προφήτης Ἡλίας» και 4 συνεχῆς λο-
φοσειρὰς αὐτοῦ. Ταῦτοχρόνως και οἱ ὑπὸ τὸν Μαλανδράκην και Μπα-
λαντίνον ἄνδρες δραμόντες μετὰ Γαριβαλδῖνων κατέλαβον θέσεις κατω-
τέρω τῆς «Βίγλας» πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὰ
Ἰωάννινα.

Ὁ δὲ κ. Ματθαίουπουλος ἀπέστειλεν τὸν ἀνθυπασιπιστὴν κ. Ἐμμ.
Πολιουδάκην με 45 μόνον στρατιώτας, οἵτινες και κατέλαβον θέσιν ὀλί-
γον ὀπισθεν τῶν ἀνταρτῶν.

Οὕτως ἡ μάχη ἐγενικεύθη καθ' ἑλλην τὴν γραμμὴν σφοδρῶς ἀπὸ
τῆς 6ης πρωϊνῆς ὥρας. Οἱ Τοῦρκοι ἀκᾶθεκτοι και ἐνισχυόμενοι διαρ-
κῶς ἐφώρμων πρὸς τὰ ἄνω και ἐμπρὸς καιτοι τὸ πῦρ τῶν ἀνταρτῶν
και τῶν Γαριβαλδῖνων ἀπεδεκάτιζεν αὐτούς. Τέσσαρα ἐκ τῶν πυρο-
βόλων των και δύο μυδραλλιοβόλα ἐλύτσων καθ' ἡμῶν κυριολεκτικῶς.
Δὲν παρήλθεν ἡμίσεια ὥρα, ὅποτε τραυματίζεται ὁ συνταγματάρχης
τῶν Γαριβαλδῖνων κ. Ρώμας, ὁ τεγματάρχης κ. Μπαρδόπουλος, οἵτι-
νες και ἀποσύρονται τῆς μάχης.

Ταῦτοχρόνως σχεδὸν πίπτουσιν νεκροὶ και 4 ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἐκ
τῶν Γαριβαλδῖνων, τραυματίζονται δὲ και ἕτεροι 5 ἐξ αὐτῶν, διότι κα-
τὰ τὸν κανονισμόν τοῦ Γαριβαλδῖνοῦ σώματος οἱ ἀξιωματικοὶ τούτου
δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μάχωνται ἢ μόνον ὀρθίως ἰστάμενοι, και τοῦτο ἔ-
πραττον οἱ φονευθέντες, πίπτουσιν δὲ και πληθὺς ὑπαξιωματικῶν και

στρατιωτῶν ἐκ τοῦ σώματος τούτου μιμουμένων τὸ παράδειγμα τῶν ἀξιωματικῶν των. Τούτου δ' ἔνεκεν αἱ διάφοροι διμοιρίαι καὶ οὐλαμοὶ τοῦ σώματος ἤρχισαν νὰ παραλύωσι μὴ ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῆς των ἀξιωματικούς καὶ ὑπαξιωματικούς καὶ συνεπῶς ἤρξατο νὰ γεννᾶται πανικός εἰς τὸ σῶμα, ὅπερ ἄλλως, μὴ συντεταγμένον ἐπαρκῶς, ἀπολέσαν δὲ ὑπὲρ τοὺς 70 εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας δὲν ἦδύνατο νὰ συγκρατηθῆ πλειότερον.

Ἦρξατο λοιπὸν ἡ ὑποχώρησις τῶν Γαριβαλδινῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ κ. Γαριβάλδη ἀπὸ τῆς 8ης περίπου πρωϊνῆς ὥρας.

Οἱ ὑπ' ἐμὲ ἄνδρες κρατοῦντες γενναίως τὰς θέσεις των ἀπέκρουσαν τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων, οὐ μόνον πρὸς τὸ μέρος των, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέρος τῶν Γαριβαλδινῶν τοὺς ὁποίους τὸ ἡμέτερον πῦρ ἔσωζεν ἀπὸ τελείας καταστροφῆς.

Οἱ 45 στρατιῶται τοῦ κ. Ματθαιοπούλου ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον ἀνθυπασπιστὴν κ. Ἐμμ. Πολιουδάκην ἐξηκολούθουν γενναίως μαχόμενοι μέχρι οὗ ἐτραυματίσθη ὁ ἀνθυπασπιστὴς οὗτος ὁπότε ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐν τάξει.

Πρὶν φθάσῃ λοιπὸν ἡ 9η πρωϊνῆ ὥρα διετάχθη γενικὴ ὑποχώρησις τῶν σωμάτων των, **ἡ ὁποία ὁμῶς δὲν ἀνηγγέλθη εἰς ἡμᾶς.**

Τὰ πυροβόλα, τὰ μεταγωγικά καὶ οἱ τραυματῆαι διετάχθησαν νὰ μεταφερθῶσιν καὶ μετεφέροντο διὰ τοῦ χωρίου «Γοβριτσᾶς» πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ «Καμπὲρ ἀγᾶ» δίωρον περίπου ἀπέχουσαν τοῦ Δρίσκου, καθ' ὃν χρόνον ἐγὼ μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν ἐξηκολούθουν ἀποκρούων τὴν ἐφοδὸν τῶν Τούρκων.

Τὸ Γαριβαλδινὸν σῶμα ὀλόκληρον καὶ ὁ στρατός, ἤρξαντο φεύγοντες οὕτως ὥστε περὶ ὥραν 12ην περίπου καὶ ἡ θέσις «Βίγλα» καὶ ἡ θέσις «Ἀγ. Σωτήρ» εἶχον ἐντελῶς κενωθῆ παρὰ τῶν σωμάτων τούτων, μόνον δὲ τὸ ὑπ' ἐμὲ σῶμα ἀγνοοῦν τὴν ὑποχώρησιν ἐξηκολούθει μαχόμενον ἐκ τῶν λοφοσειρῶν τοῦ Δρίσκου μέχρι τῆς 1 1/2 μ. ὥρας καθ' ἣν ὥραν πάντες οἱ λοιποὶ εὗρισκοντο πέραν τῆς γεφύρας τοῦ «Καμπὲρ ἀγᾶ».

Οἱ Τούρκοι οὕτως ἀνερχόμενοι κατέλαβον τὴν θέσιν «Βίγλαν» ἀπειχόν δὲ ἡμῶν περὶ τὰ 50 μέτρα. Ἐγὼ ἐξ ἄλλου ἀγνοῶν τὴν ὑποχώρησιν ἐπέμενον ἵνα κρατῶ τὰς θέσεις μας. Θὰ ἐκινδύνευον δὲ νὰ κυκλωθῶ καὶ νὰ καταστραφῶ τελείως μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν, ἐὰν μὴ τινὲς ἐκ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ ὀπλιτῶν μου ἀποσταλέντες ὕπως πληροφορη-

θῶσιν τὰ τῆς υποχωρήσεως δὲν ἐπανάρχοντο ἐσπευσμένως νὰ μοι γνωρίσωσι τὸν κίνδυνον, εἰς ὃν εὐρισκόμεθα. Εὐτυχῶς οἱ Τούρκοι φοβηθέντες ν' ἀνέλθωσι μέχρι τῶν θέσεων ἡμῶν μᾶς ἔδωκαν καιρὸν ἵνα κάμωμεν τακτικὴν υποχώρησιν περὶ ὥραν 3ην μ. μ. Ἐπανάλθομεν δὲ εἰς τὸ χωρίον «Γοτίστην» μίαν περίπου ὥραν ἀπέχον τοῦ Δρίσκου.

Εὐτυχῶς ἡμεῖς ἐξασφαλίσαντες τὴν υποχώρησιν τῶν ἄλλων σωμάτων οὐδένα ἄνδρα ἀπωλέσαμεν, μόνον δὲ ὁ ἐκ Ροδοθανίου Σελύνου Στυλ. Μπουρδάκης ἐτραυματίσθη ἐλαφρῶς κατὰ τὸν πόδα καὶ ἕτεροι δύο ἀκροθυῶς.

Ἐν Γοτίστη 30 Νοεμβρίου 1912

Ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐξ ἐπιλέκτων Κρητῶν σώματος

A. ΚΡΙΑΡΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Κ. Λουπάκης

Ἡ ἀνωτέρω «**Εκθέσις μου**» εἶχε σταλῆ **ταυτοχρόνως** μετὰ τῆς πρώτης ἐκθέσεώς μου διὰ τὴν μάχην τῆς 27 Νοεμβρίου ἐν Δρίσκῳ, ἀλλὰ τὸ «Ἐμπρὸς» ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ **ἐπειθεῖν** λάθρως κατὰ τοῦ κ. Ματθαιοπούλου ὅτι διέταξεν **ὑποχώρησιν** τοῦ ὑπ' αὐτὸν **Στρατοῦ** χωρὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην καὶ χωρὶς νὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ τοῦλάχιστον, φοβηθὲν μὴ ὑποστῇ **ποινὴν** λόγῳ τοῦ **Στρατ. Νόμου**, δὲν ἐδημοσίευσεν αὐτὴν **ἐγκαίρως** εἰμὴ μετὰ πάροδον χρόνου καὶ ἀφοῦ πρῶτον **ἐκολόβωδεν** αὐτὴν ἀφαιρέσας τὰ κατὰ τοῦ κ. Ματθαιοπούλου μέρη.

Ἐν μόνον θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ διορθωθῇ καὶ σημειωθῇ. Ὅτι τὸ ὑπ' ἐμὲ Σῶμα ἐμάχετο ἐν Δρίσκῳ μέχρι τῆς 3ης ὥρας μ. μ. τῆς 28ης (καὶ οὐχὶ μέχρι τῆς 1 1)2 ὡς κατὰ λάθος σημεῖοῦται ἐν τῇ ἄνω ἐκθέσει) καὶ ὅτι μέχρι τῆς 1 μ. μ. ὥρας πάντα τὰ λοιπὰ στρατιωτικὰ σώματα ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἀνταρτικὰ εἶχον ἤδη υποχωρήσει, μόνον δὲ τὸ ὑπ' ἐμὲ σῶμα παρέμενε μαχόμενον.

Μετὰ εἰκοσαήμερον διαμονὴν μας ἐν «**Γοτίστη**» καθ' ὃ χρονικὸν διάστημα συνήψαμεν ἀψιμαχίαν τινὰ πρὸς τοὺς Τούρκους παρὰ τὴν γέφυραν «**Παπαστάθη**» σώσαντες πολυάριθμα ποίμνια τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου «**Κράψι**» δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5815 τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1912 φύλλον τῆς ἰδίας ἐφημερίδος ἐχούσης ὡς ἔπεται ἀπήλθομεν ἐκείθεν.

ΑΨΙΜΑΧΙΑΙ ΕΙΣ ΚΡΑΨΙ

Εύρισκόμενος μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ ἀνδρῶν ἐν τῷ χωρίῳ Γοτίστη πρὸς φύλαξιν πεντακοσίων προσφύγων οἰκογενεῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς συγκοινωνίας ἀπὸ Μετσόδου εἰς Παληοχώρι, ἤκουσα κατὰ τὴν 14 τρέχοντος πυροβολισμοὺς τινὰς εἰς τὸ χωρίον Κράψι καὶ παρὰ τὴν γέφυραν Παπαστάθη.

Ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἀφίκετό μοι ἐσπευσμένως ἡ εἰδήσις ὅτι οἱ Τούρκοι κατελθόντες ἀπὸ Κοντοβράκι καὶ διελθόντες τὴν γέφυραν Παπαστάθη περὶ τοὺς 70, ἀνήλθον εἰς τὸ Χωρίον Κράψι καὶ ἀθροίσαντες περὶ τὰ 500 μουλάρια, βοῦς καὶ πρόβατα ἀπήρχοντο. Οἱ κάτοικοι Κράψι ὀπλισμένοι μὲ Γκρά ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν μακρόθεν καὶ ἤρξατο ἀψιμαχία, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀδιαφοροῦντες κατήρχοντο μετὰ τῆς λείας τῶν.

Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν, ἔδωκα ἐντολὴν πρὸς τὸν γενναῖον καὶ ἔμπειρον ἀρχηγὸν τοῦ ὑπ' ἐμὲ σώματος Βασίλειον Πρώϊμον, ὅστις παραλαβὼν εἴκοσι παλληκάρια ἔδραμεν εἰς Κράψι προφθάσας τοὺς Τούρκους εἰς τὸ ἐντεῦθεν μέρος τῆς γεφύρας. Μετὰ τοῦ Β. Πρώϊμου ἔλαβον μέρος καὶ περὶ τοὺς εἴκοσιν ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀρχηγοῦ Τρουλινοῦ, ὅστις τυχαίως διήρχετο ἐκεῖθεν ἀπελθὼν ἐκ Γοτίστης ἵνα μεταδῇ εἰς τὸ χωρίον Πράμαντα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας.

Ἡ ἀψιμαχία ἐγενικεύθη καὶ μετατρέπη εἰς μικρὰν μάχην καθ' ἣν οἱ Τούρκοι κατέχοντες μειονεκτοῦσαν θέσιν ἠναγκάσθησαν λόγῳ τοῦ σφοδροῦ πυρὸς τοῦ Πρώϊμου καὶ τῶν παλληκαριῶν του νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν ἀφοῦ μεθ' ἑαυτῶν παρέλαβον καὶ δύο νεκροὺς τῶν φονευθέντων καὶ ἕνα τραυματισθέντα καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλιπον ἅπασαν τὴν λείαν τῶν ἦν δραμόντες οἱ κάτοικοι Κράψι παρέλαβον καὶ ὠδήγησαν ὑψηλὰ πρὸς τὸ χωρίον Προσβάλα. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν 15ην τρέχοντος ἀφοῦ οἱ συνάδελφοί μου ἀρχηγοὶ κ. κ. Σγουρὸς, Λαγουδάκης Δασκαλάκης, Τρουλινὸς, Φωτάκης καὶ Ε. Παπαδάκης ἢ Μαμάλιος (ὅστις ἀνεχώρησε διὰ Μέτσοδον) δὲν ἠγνόουν νὰ παραμείνωμεν πρὸς φύλαξιν εἰς Γότισταν, ἀλλ' ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθουν εἰς Ἀθήνας, καὶ ἀφοῦ ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ παρουσία μου εἰς Παληοχώρι ὅπως ἐκεῖθεν προφυλάξωμεν τὸ Κράψι, Παληοχώριον, Συρράκον κλπ. χωρῖα καὶ τὴν γέφυραν Παπαστάθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους Κοντοβράκι, ἐγὼ παρέλαβον τοὺς ὑπ'

ἔμὲ ἄνδρας καὶ ἀπῆλθον ἐκ Γοτίστης (οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου μοὶ ἀπέστειλαν τὸν κάτωθι συγχαρητήριον γράμμα διὰ τὴν διάσωσίν των) καὶ ἔφθασα ἔνταυθα ἔνθα καὶ παραμένω μετὰ τῶν ἐξαιρέτων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀξιωματικῶν κ. Σαρρῆ ἀνθυπολοχαγοῦ, τοῦ καὶ φρουράρχου τοῦ τόπου τούτου, τοῦ λοχαγοῦ κ. Τρυπογιώργου, ἀφικομένου χθὲς μετὰ τοῦ λόχου του ἐξ Εὐζώνων καὶ τοῦ γενναίου ἀνθυπασπιστοῦ κ. Ἐμμ. Πωλιοδάκη ἡγουμένου πεντήκοντα στρατιωτῶν ἐκ Μετσόβου μετὰ τὴν ἰασίν του ἐκ τοῦ τραύματος διαταχθέντος νὰ κατέλθῃ ἔνταυθα.

Ἐν Παληοχώρῳ, 21 Δεκεμβρίου 1912.

Ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐξ ἐπιλέκτων Κρητῶν Σώματος
ΑΡΙΣΤ. ΚΡΙΑΡΗΣ

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου «Γότιστα» μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκ τοῦ χωρίου των μοὶ ἀπέστειλαν τὸ κάτωθι εὐχαριστήριο αὐτῶν ἔχον ὡς ἔπεται :

Ἀξιότιμε κύριε Ἀρχηγέ,

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι δημογέροντες καὶ πρόκριτοι τοῦ χωρίου «Γότιστα» ἐξ ὀνόματος καὶ τῶν λοιπῶν κατοίκων τοῦ χωρίου θεωροῦμεν καθήκον ἡμῶν ἀπαραίτητον ἵνα ἐκφράσωμεν πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἐπιλέκτους ἄνδρας, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ὁλόκληρον τὸ ὑμέτερον σῶμα, τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μας, πρῶτον διότι, εὐρισκόμενον τὸ χωρίον μας εἰς μέγιστον κίνδυνον τῷ νὰ περποληθῇ καὶ νὰ καταστραφῇ τελείως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐσπεύσατε ἅμα τῇ προσκλήσει μας ἐκ Δεσβετίας πρὸς διάσωσίν του παραμένοντις ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς εἰς «Δρῖσκον» ἀνάδου σας. Δεύτερον διότι ἅμα τῇ ὑποχωρήσει σας ἐκ Δρῖσκου ἐπανήλθατε πάλιν ἐν τῷ χωρίῳ μας καθ' ὃν χρόνον τοῦτο καθὼς καὶ τὸ χωρίον «Κράψι», εὐρίσκοντο εἰς μεγαλειερον κίνδυνον, ἐξ εἰσβολῆς Τούρκων, καταστραφῆς, ἐπεμείνατε παραμένοντις ἐν αὐτῷ (πρὸς φρούρησίν του, οὕτω δὲ εἰσίσασατε καὶ ἐκ δευτέρου τοῦτο. Καὶ τρίτον διότι καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ἐν τῷ χωρίῳ μας διαμονῆς σας μετὰ τῶν ὑφ' ὑμᾶς αἰδρωτῶν ἐδείξατε ἐντιμοιότητα διαγωγῆν, μηδενὸς ἐκ τῶν κατοίκων δικαιουμένων

οὐδὲ δυναμένον νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἐλάχιστον παράπονον.

Ἵποσημειούμεθα μετ' ἀπειρου, ἀγάπης, ἐκτιμήσεως, ἐπολή-
ψεως καὶ ἐγνωμοσύνης.

Οἱ Πρόκριτοι καὶ Δημογέροντες Γουίσιης

**Χρῆστος Κ. Ζαμπήρας, Χριστ. Παπαϊωάννου,
Γ. Στρούλης, Στ. Χ. Τασούλας, Κ. Διοστολίδης**

Ἐκ Γουίσιης κατῆλθον εἰς τὸ χωρίον «Παλληγοχωρί» ἔνθα ἔμεινα
ἐπὶ 15 ἡμέρας, ὑποφέρων μετὰ τῶν ἀνδρῶν μου ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ
ψύχους ἀπὸ φθείρας καὶ ἐκ παντοίων ἄλλων στερήσεων.

Ἐκείθεν μετὰ μακρὰν πορείαν διὰ τοῦ χωρίων **Προμαόντων**,
καὶ διὰ τῆς Γεφύρας **Πλάκας** μετὰ μακρὰν ὑπὸ βροχὴν παγετώδη
πορείαν διὰ τῶν χωρίων «**Καλέντσι**» «**Πεστῶν**» «**Ἐ-
μὲν Ἀγᾶ**» «**Φιλιππεάδος**» ἐφθάσαμεν εἰς Πρέβεζαν ἀφ' ἧς
ἐπιβάντες ἐπιτάχτου ἀτμοπλοίου ἐφθάσαμεν εἰς Ἀθήνας τὴν 9ην
Ἰανουαρίου 1913 ἀνακληθέντων κατὰ διαταγὴν τῆς ἑλλην. Κυβερνή-
σεως ἀπάντων τῶν ἐθελοντικῶν (ἀνταρτικῶν) Σωμάτων. Τὴν ἐπομένην
ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5828 φύλλον τοῦ «**Ἐμπρὸς**» τὴν
κάτωθι ἀποχαιρετιστήριον ἐπιστολήν μου πρὸς τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἀνδρας
τὴν ὁποίαν καὶ ἰδιαιτέρως ἀπέστειλα καὶ πρὸς αὐτούς.

**Πρὸς ἅπαντας τοὺς ὑπὸ τὴν σημαίαν μου Ἀρχηγούς,
Ὀπλαρχηγούς, Σωματάρχας, Γραμματεῖς, Σημαιο-
φόρον καὶ δπλίτας.**

Ἀγαπητοὶ μου φίλοι καὶ σύντροφοί,

Ἦδη διε ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέρας τοῦ ἀγῶνός μας θεωρῶ καθῆ-
κόν μου ἐπιβεβλημένον, νὰ ἐκφράσω πρὸς ὑμᾶς ἅπαντας τὰς θερ-
μοιότητας εὐχαριστίας μου καὶ τὴν ἀπειρον ἐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν
τιμὴν μεθ' ἧς με περιεβάλατε ἐκλέξαντές με ὡς Ἀρχηγόν σας, καὶ διὰ
τὴν ἐντιμον, εἰλικρινῆ καὶ μετὰ πλήρους ἀφοσιώσεως ὑποστήριξίν σας
δι' ἧς με ὑποστηρίζατε καθ' ἅπαν τὸ δίμηνον χρονικὸν διάστημα
καθ' ὃ ὑπηρετήσαμεν ὡς στρατιῶται τοῦ Ἑθνους καὶ τοῦ ἐλευθέρου

Κράτους, καὶ κυρίως πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἑθνικῶν τοῦ δικαίου ἐν Ἡπείρῳ.

Ὅλοι μαζὺ, Ἀγαπητοὶ μου φίλοι, διελθόντες χιονοσκεπῇ καὶ ἄγρια ὄρη ὑπὸ βροχῇ καὶ χιόνας, τόπους ἀνωμάλους, δυσβάτους καὶ σχεδὸν δυσπροσίτους, πολλάκις πεινασμένοι καὶ ριγοῦντες, ἀνυπόδητοι καὶ γυμνοὶ, γεμάτοι φθείρας, ὑπὸ δριμύτατον ψῦχος, δὲν ὑστερήσατε οὐδενός, ἀλλ' ἐδράματε ὅπου σᾶς ἐκάλει ἡ φωνὴ τῶν πασχόντων ἀδελφῶν μας Ἡπειρωτῶν καὶ ἐκεῖ μετ' ἀπαραμίλλου γενναιότητος καὶ ἀνδρείας ἐξετελέσατε τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον σας: Ἀπόδειξις τῆς γενναιότητος καὶ ἀνδρείας σας ταύτης, τοῦ ἀκραιφνοῦς παιρῳτισμοῦ σας εἶναι ἡ περιλαμβρος μάχη τῶν «**Τριῶν Χανιῶν**» παρὰ τὸ χωρίον Χρυσοβτίσαν τῆς 9ης Νοεμβρίου 1912 καὶ ἡ μάχη τοῦ «**Ποδύτιου Ἡλίου**» ἀνωθεν τοῦ Μεισόβου τὴν 10ην Νοεμβρίου 1912 καθ' ἣς κατετροπώθησαν ὀλόκληρα Τουρκικὰ τάγματα καὶ ἐσώθη τὸ Μέισοβον καθ' οὗ ταῦτα ἔβαινον, ὡς καὶ αἱ μάχαι τοῦ Δρίσκου τῆς 27ης καὶ 28ης Νοεμβρίου 1912 καθ' ἣς τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν προσέβητε εἰς ἡρωϊκὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Τούρκων, κατελθόντες μέχρι τῆς πεδιάδος τῶν Ἰωαννίνων, τὴν δὲ δευτέρῃ ὑπεστηρίζατε τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ κ. Ματθαιοπούλου οἴνιες θὰ ὑφίσταντο πανωλεθρίαν ἄνευ ὑμῶν.

Διήλθατε μαζὺ μου τὴν Ἡπειρον ἀπὸ τοῦ χωρίου Μηλιᾶς μέχρι Πραμάντων καὶ ἀπὸ τούτων διὰ Καλέντσι μέχρι Πρεβέζης, καὶ οὐ μόνον αὐδὲν παράπονον ἠκούσθη καθ' ὑμῶν ἀλλὰ καὶ εὐχαριστήρια παρὰ τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων χωρίων δι' ὧν διηρχόμεθα καὶ ἐσταθμεύομεν ἀπεστάλησαν εἰς ἐμὲ ἔνεκα τῆς ἐντίμου καὶ λαμπρᾶς συμπεριφορᾶς καὶ διαγωγῆς σας ταύτης.

Ἢδη ἀπερχόμενοι εἰς τὰς εἰτίας σας παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ σας ἦν ἐτιμῆσατε καὶ ἐδοξάσατε ἕκαστος, ἀγαμνήσκεισθε καὶ τῶν συντρόφων σας οὓς ἀπαλέσαμεν εἰς τὰς ἐν Ἡπείρῳ μάχας καὶ οἴνιες προσέθησαν ἄφθιτον κλέος εἰς τὰς χρυσᾶς δέλτους τῆς ἱστορίας τῆς πεφλημένης ἰδιαιτέρας μας πατρίδος.

Σᾶς ἀποχαιρετῶ, ἀγαπητοί μου φίλοι καὶ σύντροφοι, καὶ σᾶς εὐ-
χαριστῶ καὶ πάλιν.

Ὁ ἀγαπῶν σας Ἀρχηγός σας
Α. ΚΡΙΑΡΗΣ

Ἐπανήλθον εἰς Χανία τὴν 15ην Ἰανουαρίου γενόμενος δεκτὸς μετ' ἐξάλλου χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Κεκμηκῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν κόπων καὶ κακουχιῶν εἶχον ἐξασθενήσει ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ζυγισθεὶς εὐρέθην κατὰ 15 ὀκάδας ὀλιγώτερον ἀφ' ὅ,τι ἤμην ἔτε ἀπηρχόμην εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ἐπανελάθον τὰς ἐμπορικὰς μου ἐργασίας αἵτινες δυστυχῶς κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου ἔπαθον τοιοῦτον κατακύλισμα ὥστε ἐστάθη ἀδύνατον μεθ' ὄλην τὴν δραστηριότητα ἣν κατέβαλον συντόμως νὰ τὰς ἀνορθώσω, ἕως οὗ ἐπῆλθε τὸ μοιραῖον τέλος τῆς διαλύσεως τοῦ καταστήματός μου ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1914 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1915. Καὶ ἡ ἐμπορικὴ αὕτη καταστροφή μου ἐπῆλθε διότι ὑπέστην πολλὰς ἐμπορικὰς ζημίας ὡς ἐκ τῆς ἀπραξίας λόγῳ τῆς ἀπουσίας μου. Συνεσωρεύθησαν λοιπὸν δυσθάστακτα χρέη τοῦθ' ἕπερ με ἰνάγκασε νὰ πρῶθῃ εἰς τὴν διάλυσίν του πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀπασῶν τῶν ὑποχρεώσεών μου, ἃς καὶ ἐξεπλήρωσα εὐτυχῶς μέχρι κεραίας.

Κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1915 ἡ Α. Μ. ὁ σεπτὸς Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντῖνος, προτάσει τῆς Κυβερνήσεώς Του εὐηρεστήθη νὰ μοὶ ἀπονεύμῃ, λόγῳ τῶν Ἐθνικῶν ὑπηρεσιῶν μου καὶ ἀγώνων, τὸν **Χρυσὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος**, τὸ μόνον «**Ἀριστεῶν**». ἕπερ μετὰ τοῦ **Μεταλλίου** τοῦ πολέμου καὶ τῆς διεμβολῆς αὐτοῦ «**Δρῆσκος**» ἀπέκτησα κατόπιν τριακονταοκταετῶν **Στρατ. καὶ Πολιτικῶν ἀγώνων κόπων καὶ θυσιῶν μου.**

Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 31ης Μαΐου 1915 ἐκλεγείς **βουλευτῆς** ἐκ τοῦ **Νομοῦ Χανίων** εἰσηλθὼν μετὰ τῶν πρώτων, μετὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς ἰδιαιτέρας μου Πατρίδος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κοινοβουλίῳ, ἐξελέγην δὲ καὶ **Ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς ταύτης.**

Ἦδη κατὰ μῆνα Μάρτιον 1916, ὁπότε ἔγραψα τὴν παροῦσαν βιογραφίαν μου, εὐρίσκομαι ἐν Ἀθήναις, ἄνευ ἐργασίας, ἄνευ κεφα-

λαίου τινός, άνευ εισοδήματος και άνευ ουδενός πόρου. Με λίγας λέξεις « **πάμπτωχος** ».

Τί μοι επιφυλάσσει έτι ή Μαίρα;

Βεβαίως ουχί ευχάριστον τὸ τέρμα τῆς ζωῆς. Ἄλλ' αὐτὸ θὰ τὸ αποδείξῃ τὸ μέλλον.

Ἐγγραφον τὴν 30ὴν Μαρτίου 1916.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΜΟΥ

Ἐθεώρησα ἀναγκαῖον ἵνα γνωρίσω πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους μου, καὶ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας ἐν γένει τῆς παρούσης **αὐτοβιογραφίας μου**, πρῶτον: Σοβαρὸν τι γεγονός ὑπερ ἐλησμόνησα ἀνωτέρω κατὰ τὸ ἔτος 1888. Δεύτερον: ἕτερον σοβαρὸν περιστατικὸν ἐπισυμβάν μοι κατὰ τὸ ἔτος 1902 καὶ Τρίτον: Τὴν **πνευματικὴν μου** ἐργασίαν ἠνέδημοσίευσα κατὰ διαφόρους περιόδους, μέρος τῆς ὁποίας **ἀπὸ ἱστορικῆς** ἀπόψεως ἔσεται, πιθανῶς χρήσιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1888 δύο χριστιανοὶ Κρήτες ἐκ τοῦ χωρίου Ἀλικιανοῦ Κυδωνίας ἐνεδρεῦοντες ἐφόνευσαν τὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου διάσημον Γουρκοκρήτα **Ἄρῆφ ἁγῶν** ἀδελφὸν τοῦ ἐτέρου περιωνύμου ταγματάρχου τῆς χωροφυλακῆς **Μπαχοῆ ἁγῶ** ἐκδικούμενο, δι' ὅσους, προγενεστερῶς, ἐξετέλεσαν ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι **κατ' ἁθῶων χριστιανῶν** φόνους. Λόγω τοῦ φόνου τούτου οἱ Τουρκοκρήτες Χανίων καὶ οἱ τῶν περιχώρων ἀντεκδικούμενοι **ἀμέσως τὴν ἐπομένην** προέδθησαν εἰς πολλὰς δολοφονίας ἁθῶων χριστιανῶν. Τούτου δ' ἕνεκεν ἔλαβον τὰ ὅπλα ὅλοι οἱ χριστιανοὶ καὶ συνἔστησαν **ἐνόπλους συναθροίσεις** εἰς **Ἄγυῶν**, **Ἀποπηγάδι** Πύργου Σταυροῦ καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῶν ἐπαρχιῶν Κισάμου καὶ Κυδωνίας, ἀπειλοῦντες **ἐπανάστασιν**. Ὁ τότε Γεν. Διοικητὴς Κρήτης, Ἀνθόπουλος Πασσάς, μεταξὺ καὶ ἄλλων, ἐκάλεσε καὶ ἐμὲ καὶ μοὶ ἀνέθηκε τὴν ἐντολὴν ἵνα ἐξέλθω καὶ ἴσυχάσω

τὰ πνεύματα τῶν ἐξεγερθέντων Χριστιανῶν μὲ τὴν ρητὴν ὑπό-
 σχεσιν ὅτι θὰ συλλάβῃ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς Τούρκους φονεῖς. Ἦμην
 τότε Βουλευτής. Ἐξήλθον τῶν Χανίων ὑπὸ συνοδείαν, πρὸς ἀσφά-
 λειάν μου, Τουρκικῆς διμοιρίας ἰππέων μέχρις Ἀγιάς. Ἐκεῖθεν δὲ ἀφοῦ
 ὠμίλησα κατευναστικῶς πρὸς τοὺς ἠθροισμένους ἐνόπλους Κυδωνιάτας,
 ἀπῆλθον καὶ ἀνελθὼν νύκτωρ τὸ ὄρος Ἀποπηγάδι μέχρι τοῦ Πύργου
 Σταυροῦ τῆς Κανδάνου, ἔνθα ἐφρούρουν ἔνοπλοι οἱ Σελυνιώται ἀνά-
 πτοντες πυρσοὺς κλπ. ὠμίλησα πρὸς αὐτοὺς καὶ κατώρθωσα νὰ τοὺς
 πείσω νὰ διαλυθῶσιν. Ἐπανελθὼν εἰς Χανία ἐκλήθην ὑπὸ τοῦ Ἀνθο-
 πούλου Πασσᾶ, ὅστις καὶ μοι ἐπρότεινε, ὅτι ὁ Σουλτάνος, λόγῳ εὐα-
 ρεσκείας, μοι ἀπονέμει τὸ παράσημον τοῦ Ὀσμανιᾶ γ' τάξεως. Ἐδή-
 λωσα τῷ Πασσᾶ ὅτι τὸν εὐχαριστῶ ἀλλ' ὅτι δὲν δέχομαι τὸ παράση-
 μον διότι ἐγὼ ἐξετέλεσα ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Πατρίδα μου μεταδὰς
 πρὸς καθήσυχασιν τῶν πνευμάτων, καὶ δὲν τὸ ἐδέχθην.

Ὁ ἀδελφός μου Παναγιώτης, νῦν ἀπόστρατος Ἀντισυνταγματάρχης
 τοῦ Πυροβολικοῦ, ἐργασθεὶς ἐπιμελῶς διαρκῶς καὶ ἀκαταπονήτως ἐπὶ
 δεκαετίαν δλόκληρον διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τῆς
 ἐν Κρήτῃ Ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 κατώρθωσε, κατό-
 πιν μεγάλων κόπων, νὰ φέρῃ αὐτὴν εἰς πέρας, προτάξας ταύτης κα-
 σύντομον ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν Ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι
 τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866.

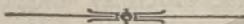
Τὰ χειρόγραφα τοῦ ὅλου ἔργου τούτου μοι ἀπέστειλεν ἐξ Ἀθηνῶν
 εἰς Χανία ἵνα προθῶ ἐγὼ εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ
 ἐπιμεληθῶ τοῦ τε συντακτικοῦ καὶ τοῦ ὀρθογραφικοῦ καὶ λεκτικοῦ
 αὐτῆς μέρους ὅπου ἤθελον κρίνει αὐτὰ διορθωτέα, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔ-
 πραξα καὶ οὕτω προσέδην εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς.

Εἰς τι μέρος τῆς Ἱστορίας ταύτης, ἐν ᾗ περιγράφεται ἐν συντόμῳ ἡ
 ἐν Κρήτῃ Ἐπανάστασις τοῦ 1821, ἐν σελίδι αὐτῆς 55, ἐν ὑποση-
 μειώσει, ὁ ἀδελφός μου Παναγιώτης, λαβὼν πληροφoρίας παρ' ἀξιο-
 πίστων προσώπων τυχαίως, ἔγραψεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει ταύτῃ ὅτι ὁ
 πάππος τοῦ Κωνσταντίνου Μ. Φούμη σήμερον Βουλευτοῦ ἐκ τοῦ νο-
 μοῦ Χανίων Κρήτης, ΗΤΟ Ο ΥΠΑΙΤΙΟΣ τῆς γενομένης ὑπὸ τῶν
 Τούρκων κατὰ τὸ 1822 μεγάλης σφαγῆς τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ χω-
 ρίῳ Κακοδίκι Σελύνου (Κρήτης).

Ἡ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ταύτῃ, ἐκδοθεῖσα κατ' Αὐγουστον τοῦ 1902,
 δημοσίευσις τοῦ ἄλλως τε ἱστορικοῦ τούτου γεγονότος, ἡγεῖρε τὸν χό-

λον και τὸ μένος τοῦ ἐπιγόνου Κωνστ. Μ. Φούμη, ὅστις, και προσκαλέσας ἐμέ τὸν ἐκδότην εἰς μονομαχίαν, ἀντὶ νὰ καλέσῃ ὡς ὄφειλε τὸν συγγραφέα, ἠθέλησε ν' ἀποπλύνῃ τὴν ψευδῆ ἐξιστόρησιν, ὡς ἰσχυρίζετο, τοῦ μέρους τούτου, ἢ τὸν ῥύπον τοῦ πάππου του. Ἐδέχθην τὴν μονομαχίαν ἀφοῦ ἐπέμεινεν ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ὑπεύθυνος τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης, και ἡ μονομαχία διεξήχθη κανονικώτατα κατὰ τὴν 27ην τοῦ μηνὸς Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1912 παραπλεύρως τῆς ἐξωθεν τῶν Χανίων Μονῆς **Ζωοδόχου Πηγῆς** κάτωθι Ἐλαιῶνος. Ἀντηλλάξαμεν δύο σφαίρας ἀνεπιτυχῶς και οἱ μάρτυρές μας ἐθεώρησαν λήξασαν τὴν μονομαχίαν, μεθ' ἣν και ἀπήλθομεν μὴ δεχθέντος ἐμοῦ μηδεμίαν συμφιλίωσιν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Κ. Φούμης και ἐγὼ καταγγελλθέντες ὑπὸ τῆς Εἰσαγγ. Ἀρχῆς Χανίων, ἐπὶ παραβάσει τοῦ Νόμου **περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς Μονομαχίας** ἐκλήθημεν ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου (Πταισματοδίκου) και κατεδικάσθημεν ἐγὼ μὲν εἰς 14 ἡμερῶν φυλάκισιν ὁ δὲ Κ. Φούμης εἰς 16 ἡμερῶν ἦν και ἐξετίσαμεν. Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Κ. Φούμης ἐξέδωκεν φυλλάδιόν τι δι' οὗ ἠθέλησε ἵνα ἀνατρέψῃ τὸ ἱστορικὸν περὶ τοῦ πάππου του γεγονός, ταύτου δ' ἔνεκεν και ἠναγκάσθη νὰ δημοσιεύσω **δεκάδας ἐπιστολῶν** ἃς εἶχον ἐκ Σελῶνου Κισάμου και Κυθωνίας παρ' ὄλων τῶν ἐπιζόντων τότε **γηραιῶν Ἀγωνιστῶν** και ἐν αἷς οἱ ἀγωνισταὶ αὐτοὶ ἐδεδείχθησαν και ἐν λεπτομερείαις τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονός, ὡς ἐγγράφετο ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ μου. Τὰς αὐτογράφους ταύτας ἐπιστολάς φυλάττω και θέλω ἀναδημοσιεύσει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς Ἱστορίας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, εἰς ἣν θέλω προβῆ προσεχῶς ἢ ἐγὼ ἢ ἕτερός τις τῶν συγγενῶν μου.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΜΟΥ ΕΡΓΑ

1ον. Κατὰ τὸ ἔτος 1901 ἐξέδωκα τὴν πρώτην ἐκδοσιν τῆς Γεωγραφίας τῆς Κρήτης, κατὰ δὲ τὸ 1910 τὴν τρίτην αὐτῆς ἐκδοσιν. Ἡ Γεωγραφία μου αὕτη, ἡ μόνη ἀκριβοῆς και πλήρης, εἰσῆχθη εἰς ἅπαντα τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα Κρήτης, ἀρρένων και θηλέων, και ἐδι-

δάσκετο ἐν αὐτοῖς μέχρι τῆς Ἑνώσεως τῆς Κρήτης.

2ον. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐργαζόμενος κατώρθωσα καὶ συνέλεξα ἅπαντα τὰ ἐν Κρήτῃ ποιηθέντα καὶ ἀδόμενα ΔΗΜΩΔΗ ΚΡΗΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ ὧν ὁ 1ος τόμος περιέχων 272 ᾄσματα μεθ' ἐρμηνευτικῶν κάτωθι σημειώσεων τῶν Κρητικῶν λέξεων, ἐξεδόθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1909. Ἡ ἀπαγγελία των εἰσήχθη εἰς τὴν Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις τῶν Ἐξαταξίων Σχολείων Κρήτης. Ἄλλ' ἤδη ἐξαντληθέντος τοῦ πρώτου τόμου θέλω κάμει ἀνατύπωσιν αὐτοῦ συμπεριλαμβάνων καὶ τὰ μῦθιμοσιυθέντα ἔτι περὶ τὰ 200 ᾄσματα, εἰς ἓνα τόμον, ἐν τῷ ὁποίῳ, κατὰ τὸ τέλος θέλει τεθῆαι. Ἐλαίαι Κρητικαὶ παροιμίαι, β'. Κρητικὰ δίστιχα, γ'. Κρητικὰ αἰνίγματα γρίφοι κλπ. ὡς καὶ λεξιλόγιον τῶν Κρητικῶν λέξεων.

3ον. Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη, διάλεξις μου, μοναδική, πλήρης καὶ ἀκριβῆς, ἀπαγγεληθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἰδίου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Χανίοις Συλλόγου « Χρυσοστόμου » κατὰ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1914 καὶ ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

Ἡ ΟΛΟΚΑΥΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

7 πρὸς τὴν 8 Νοεμβρίου 1866.

Ἡμέρα τριδένδοξος ! Ἡμέρα τρισαγία !

Ἢποία ἀδταπάρνησις ! Ἢποία γενναϊότης ! Ἢποῖος ἡρωϊσμός ! Ἢποία θυσία !

Καὶ τίς δὲν φρικτῆ, ἀλλὰ καὶ τίς δὲν ἐνθουσιᾷ καὶ μόνον ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τοῦ ἐν τῇ Μονῇ Ἀρκαδίου ἐκτυλιχθέντος ὑπερηνδόξου ἐκείνου δράματος, τοῦ ἐφαιμίλλου τοῦ Μεσολογγίου;

Τίνος οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν σπένδουσι θλιβερὸν δάκρυ πρὸ τῆς, ἔστω καὶ ἀτελοῦς, ἀναπαραστάσεως τοῦ αἵματηροῦ ἐκείνου γεγονότος, τοῦ θυσιαστηρίου ἐκείνου, τῆς πελωρίας ἐκείνης ὀλοκαυτώσεως;

Ἢλλὰ καὶ τίνος ἡ ψυχὴ δὲν ὑπερπληροῦται μεγάλου καὶ δικαίου ἐγωϊσμοῦ, καὶ ἡ καρδία ἀνεκφράστου θαυμασμοῦ, ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγαλλιάσεως διὰ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ἐν τῷ Ἀρκαδίῳ πρὸ πρὸ τοῦ θωμοῦ τῆς Ἐλευθερίας πεσόντων ἀδελφῶν του καὶ δὲν ὑπερεκχειλίζει ἀγνῶν αἰσθημάτων δόξης καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανεῖας;

Ἢλλ' ἀεὶ ἱστορήσωμεν ἤδη τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ὀλοκαύτωςιν τοῦ Ἀρκαδίου λαβόντα χώραν δραματικὰ γεγονότα.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου, κειμένη ἐπὶ λεκανοπεδίου, οὐδὲν ἔχοντος τὸ δυσπολέμητον καὶ ὄχυρόν, ἐχρησίμευεν ἀληθῶς κατὰ τὰς ἐπὶ Ἐνε-
τῶν Ἐπαναστάσεις, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ 1821, ὡς καταφύγιον
τῶν γυναικοπαίδων τῶν περίξ χωρίων.

Ὁ εὐρύς περίβολος αὐτῆς, συγκείμενος ἐκ πολλῶν μικρῶν οἰκημά-
των (Κελλίων) τῶν Μοναχῶν, ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ μέγαν ἀριθμὸν γυ-
ναικοπαίδων, ἣ δὲ ἀφθονία τῶν εἰσκομιζομένων τροφίμων, ὅπως συν-
τηρήσῃ τὰ γυναικόπαιδα ταῦτα ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Ὅντως τὰ ἐν αὐτῇ καταφεύγοντα γυναικόπαιδα, κατ' ἐκείνας τὰς
Ἐπαναστάσεις, εὐρίσκοντο ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀλλὰ τοῦτο κυρίως, διότι οἱ
ἐκάστοτε πολιορκηταὶ δὲν ἔκαμνον χρῆσιν Πυροβολικοῦ.

Ἡ σκέψις αὐτῆ τῶν ἐν τῇ Μονῇ, ὅτι τοὔτέστιν ἡ Μονὴ ἦτο δυσ-
πόρητος, καὶ ὅτι ἐξ ἄλλου οἱ Ἐπαναστάται τῶν περίξ τεσσάρων Ἐ-
παρχιῶν θὰ δράμωσι πρὸς βοήθειάν των, ἔπεισεν αὐτοὺς, καίτοι ἠδύ-
ναντο νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν Μονήν, ἐκκενοῦντες τὰς ἀποθήκας τῆς,
ἵνα παραμείνωσι καὶ ὄχυρωθῶσιν ἐν αὐτῇ.

Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀπεδείχθησαν ἐπιτυχεῖς αἱ σκέψεις αὗται.

Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἐχθρὸς εἶχε πολὺ πυροβολικόν, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ
ἀπὸ τῆς Μονῆς ἀπόστασις τοῦ Φρουρίου τοῦ Ρεθύμνου ἦτο μικρὰ,
ὥστε ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ καὶ πυροβολικὸν μεγαλειτέρας ὀλκῆς ἵνα
μετακομίσῃ, καὶ ἐπικουρίας νέας ἵνα καλέσῃ, καὶ τὰ ἐφόδια τοῦ πο-
λέμου ἐπαρκῆ πάντοτε νὰ ἔχῃ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑτέρα σκέψις, ὅτι οἱ Ἐπα-
αστάται τῶν τεσσάρων Ἐπαρχιῶν ἤθελον δράμει ἐπικουροὶ αὐτῶν,
ἀπεδείχθη φρούδη καὶ ἀτελεσφόρητος, διότι βροχαὶ συνεχεῖς καὶ ἀδιά-
κοποι ἐκώλυσαν τοὺς πλείστους πολεμιστὰς, ὅπερ βεβαίως ἐν μέρει
δικαιολογεῖ αὐτοὺς, ὅπως δράμωσιν εἰς ἐπικουρίαν των.

Ὁ Κορωνάιος, πρὸ ὀλίγου κατελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν, ἀναγνωρισθεὶς
Γεν. Ἀρχηγὸς τοῦ Τμήματος Ρεθύμνης, κατεῖδεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ
ἀκατάλληλον τῆς Μονῆς, ὡς ἐπαναστατικῆς ἔδρας, πρὸς τὴν γνώμην
του δὲ ταύτην συνεφώνουν καὶ οἱ Ὀπλαρχηγοὶ Παπᾶ Μαρουλιανός,
Πατερφραγκιάς καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Γαδριήλ, ὁ Ὀπλαρχηγὸς
Γ. Δατκαλάκης καὶ ἄλλοι ἦσαν ἐναντίας γνώμης, ἐνισχυομένης καὶ ὑπὸ
τῶν παρακλήσεων τῶν ἐν τῇ Μονῇ παραμενουσῶν οἰκογενειῶν, ἀπεφα-
σίσθη νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ, ὅσοι ἤθελον.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Μονῆς ἔκειντο οἱ σταῦλοι αὐτῆς.

Ὁ Κορωναῖος συνεβούλευσε τὸν ἀείμνηστον Ἡγούμενον καὶ λοιποὺς, ἵνα κατεδαφίσωσι τούτους, καθότι, καταλαμβανόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, θὰ τῷ ἐχρησίμευον ὡς ἐρμητήριον κατ' αὐτῆς τῆς Μονῆς.

Δυστυχῶς ὁ Κορωναῖος δὲν εἰσηκούσθη. Οὕτω δὲ ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ Παπαμαρουλιανοῦ, Πατερφραγκιά κ.λ.π. ἀφαιρῶν ὡς Φρούραρχον τῆς Μονῆς τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Δημακόπουλον, καὶ τινὰς Ἐθελοντάς. Ἐν τῇ Μονῇ ὡσαύτως παρέμειναν περὶ τὰ 950 ἄτομα, ἐξ ὧν 265 ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ὅπλα (ἐκ τούτων δὲ 60 ἦσαν Μοναχοί), τὰ δὲ λοιπὰ ἦσαν γέροντες καὶ γυναικόπαιδα.

Ὁ Μουσταφᾶ - Πασσᾶς, ἀποστείλας ἀπὸ τῆ 4ης μηνὸς Νοεμβρίου τὸν γυναικάδελφόν του Σουλεϊμάν Βένην μετὰ πολυαριθμοῦ Στρατοῦ, διέταξε τοῦτον ἵνα πολιορκήσῃ τὴν Μονήν.

Ὁ Σουλεϊμάν μεταβάς ἐπολιόρησε ταύτην ἐν τριῶν μερῶν, Δέκα χιλιάδες Τουρκῶν στρατιωτῶν καὶ ἀτάκτων Τουρκοκρητῶν μετὰ δύο ὀρειδατικῶν Πυροβολαρχιῶν ἐπολιόρκουν ἤδη τὴν Μονήν.

Ὁ Σουλεϊμάν προέτεινε τοῖς πολιορκουμένοις ἵνα παραδοθῶσιν. Ἄλλ' οἱ πρόμαχοι οὗτοι τῆς ἐλευθερίας, ἐν ᾗ εἶχον καιρὸν καὶ τόπον ἵνα ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Μονῆς πρὸς τὸ Μυλοπότομον, ἐν ᾗ ἔδλεπον τὴν πληθὺν τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ στόμια τῶν πυροβόλων τοῦ πυροβολικοῦ των χαίνοντα πρὸ αὐτῶν, ἀπεφάσισαν, ἵνα γείνωσιν ὀλοκαύτωμα τῆς Ἐλευθερίας, καὶ ἀπέριψαν τὴν περὶ παραδόσεως πρότασιν του.

Τὸ σύνθημα « **Ἐνωσις ἢ Θάνατος** » ἀντήχησεν ἐκ τῆς Μονῆς ἀνὰ τὰς Κρητικὰς πεδιάδας καὶ ὄρη, καὶ ἡ φωνὴ αὕτη φρίκην καὶ τρόμον ἐνεποίησε τῷ Μουσταφᾶ, οὕτινος ἅμα τὴν ψυχὴν κατέλαβε λύσσα.

Ὁ Σουλεϊμάν ἀνέμενεν τὸν Μουσταφᾶ-Πασσᾶν, ὅστις διατάξας τὸν ἐξ Ἡρακλείου ὀρμώμενον Ρεσήτ, ἵνα μετὰ Στρατοῦ ἀπασχολῇ ἐκ τοῦ μέρους ἐκεῖνου τοὺς πρὸς τὰ Ἀνατολικά τοῦ Μυλοποτάμου Ἐπαναστάτας, ἀποκρούσας δὲ τοὺς ὀλίγους Ἕλληνας, οὕτινες κατεῖχον τὰς οἰκίας καὶ τὸν Πύργον τῶν **Σκουλοφριῶν** ὑπὸ τοῦς Μπογιατζιόγλου, Μαρούλην καὶ Γερακάρην, ὡς καὶ τινὰς κατέχοντας τὰ **Χάριτια** καὶ **Καβούσιον**, ἔφθασε τὴν πρῶτην τῆς 7ης πρὸ τῆς Μονῆς.

Τὸ πῦρ ἤρξατο ἐκατέρωθεν. Ὁ Μουσταφᾶς ἔκαμε νέαν πρότασιν εἰς τοὺς πολιορκουμένους περὶ παραδόσεως, ἀλλ' οὗτοι περιφρονητικῶς ἀπέριψαν καὶ ταύτην.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἀδελφοὶ Ὀπλᾶρχηγοὶ Ἰωάννης καὶ Γεώργιος Σγουροί, ὁ Ἐπιμενίδης Μαρούλης, ὁ Γ. Τσερδάκης, ὁ Παρασκάκης, Σκουλάς, οἱ Γερακάρηδες, Μπογιατζόγλους καὶ ἄλλοι, ἀφοῦ πρῶτον διέταξαν τὰ γυναικόπαιδα τῶν χωρίων **Μετόχια, Πρινέ, Λαγκά καὶ Τριπόδου** ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ ὄρη, στρατολογήσαντες περὶ τοὺς 300 Μυλοποταμίτας κατέλαβον τὴν θέσιν **Συκιά** καὶ τοὺς πέριξ λόφους, καὶ ἤρξαντο ἀδιάκοπον κατὰ τῶν πολιορκητῶν πῦρ.

Πῦρ σφοδρὸν ἐξερεύετο ἤδη ἐκατέρωθεν. Τὰ Τουρκικὰ πυροβόλα ἐμαίνοντο. Διετάχθη γενικὴ ἐφοδος κατὰ τῆς Μονῆς, ἐνῶ ταυτοχρόνως τρία ἀρειβατικά πυροβόλα ἤρξαντο συγκεντρωτικοῦ πυρὸς κατὰ τῆς δυτικῆς πύλης τῆς Μονῆς.

Οἱ πολιορκούμενοι πρὸς μείζονα ἀντοχὴν τῆς Πύλης ταύτης ἔθηκαν ὀπισθεν αὐτῆς σωροὺς ξύλων καὶ λίθων.

Καταλαβόντες δὲ τὰ παράθυρα καὶ τὰ τυφεκίθρας (σμαγδάλια) τοῦ πυροβολείου τῆς Μονῆς ἀπέκρουον γενναίως τοὺς ἐφορμῶντας δι' εὐστόχου πυρὸς.

Ἡ ἐφοδος ἐπανελήφθη πολλάκις, ἀλλὰ μόνον πτώματα ἐχθρικά ἐκάλυπτον τὸ ἐκτὸς τοῦ τείχους τῆς Μονῆς ἔδαφος.

Τὸ πῦρ τῶν γενναίων προμάχων τῆς Ἐλευθερίας ἀπεδεκάτιξε τὸν ἐχθρὸν.

Ἐξ ἄλλου αἱ ὀπίδες τοῦ πυροβολικοῦ τῶν ἐχθρῶν, μικρᾶς ὀλίγης οὔσαι, καθίσταντο ἀνίσχυροι πρὸς ῥῆξιν τῆς θύρας καὶ τοῦ τείχους τῆς Μονῆς. Ἀλλὰ μείζονα θραῦσιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν προξένησαν οἱ ὀλίγοι Καλόγηροι ἀπὸ τῆς θέσεως Ἀνεμόμυλος, ἔνθα ὑπῆρχον καὶ οἱ Σταῦλοι τῆς Μονῆς, οἵτινες ἀπείχον περὶ τὰ 150 βήματα ταύτης.

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς πολιορκίας ἦτο δεινῶς θανατηφόρος εἰς τὸν Στρατὸν τοῦ Μουσταφᾶ.

Ἐκατοντάδες πτώματα ἐχθρῶν ἔκειντο, ἐκτάδην κείμενα, πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Μονῆς.

Ὁ Ἡγούμενος Γαβριήλ, ὁ Δημακόπουλος, ὁ Δασκαλάκης μὲ ἄριον ἐνθουσιασμόν, μὲ φλέγοντα ὄμματα, μὲ πάλλουσαν ἐξ ἡρωϊκῆς αὐταπαρνήσεως καρδίαν, κατάμαυροι ἐκ τῆς πυρίτιδος, ἀσθμαίνοντες, ἔτρεχον πέριξ τοῦ περιβόλου, διένεμον φυσίγγια, ἐνεθάρρουν, ἐπυροβόλουν. Τὸν Μουσταφᾶν κατέλαθε θηριώδης ὀργή, ἔνεκεν τῆς ἀντιστάσεως ταύτης **δρακῶς** ἀνθρώπων.

Ἡ ἀποφασίς του ἦτο, ἵνα τὰ πάντα διὰ πυρός καὶ μαχαίρας ἐξολοθρευθῆσιν.

Βλέπων, ὅτι τὰ πυροβόλα του δὲν ἐπέφερον αἰσθητὰς βλάβας εἰς τὰ τεῖχη τῆς Μονῆς καὶ τὴν θύραν αὐτῆς, ἐκόμισεν ἐκ Ρεθύμνης περὶ τὸ ἐσπέρας ἓν φρουριακὸν πυροβόλον μεγάλης ὀκτικῆς.

Γενόμενος δὲ δυστυχῶς ἐξ ἐφόδου κύριος τῶν ἐξωθεν σταύλων τῆς Μονῆς, ἐνθα γενναίως ἐμάχοντο οἱ Καλόγηροι, ἐτοποθέτησεν ἐκεῖ τὸ πυροβόλον τοῦτο, ἤρξατο δὲ ἀπὸ πρῶτας σφοδροῦ πυρός κατὰ τῆς πύλης τῆς Μονῆς.

Ἄτυχῶς ἀπὸ τῆς πρῶτας ταύτης ἔπνεε βορρᾶς χιονώδης μετὰ βροχῆς πιπτούσης κατὰ πρόσωπον τῶν ἀμυνομένων.

Διπλοῦν ἀτύχημα τοῦτο διὰ τοὺς πολιορκουμένους. Διότι οἱ ἐκ τῶν Ἐπαρχιῶν προσδραμόντες πρὸς βοήθειάν των, καίτοι ὀλίγοι Ἐπαναστάται, ὀπλισμένοι τὸ πλεῖστον μὲ ἔπλα ἔχοντα πυρολίθους, δὲν ἠδύναντο ὡς ἐκ τῆς βροχῆς, καθιστώσης ἀχρηστα τὰ ἔπλα των, ἵνα τοῖς φανῶσιν ἐπικουροὶ ἀποτελεσματικῶς. Ρίγος καὶ ψυχικὴ ἀγωνία ἤρξατο νὰ καταλαμβάνῃ τοὺς πολιορκουμένους. Τὸ γέν πυροβόλον διηυθύνετο ὅτε μὲν κατὰ τῆς πύλης τῆς Μονῆς, ὅτε δὲ κατὰ τῶν ἐξωθι προσδραμόντων ὀλίγων Ἐπαναστατῶν, οὓς ἐν τέλει ἠνάγκασε ν' ἀποσυρθῶσιν ἀπωτέρω.

Ἡ καταστρεπτικὴ ἐνέργεια τῶν ὀδίδων τοῦ νέου πυροβόλου ἐγένετο καταφανῆς εἰς τοὺς πολιορκουμένους.

Ὅθεν τὴν νύκτα τρεῖς ἐκ τῶν πολιορκουμένων, οἱ ἐκ τοῦ χωρίου **Κράνα** καὶ **Πέτρι** καταγόμενοι Ὀπλαρχηγοὶ Παπᾶ Κρασιώτης, Ἀδάμ Παπαδάκης καὶ Κοῦθος διαλαθόντες τοὺς πολιορκητὰς ἐξήλθον τῆς Μονῆς.

Καὶ ὁ μὲν Παπαδάκης μετέβη εἰς Μυλοπόταμον, οἱ δὲ ἕτεροι δύο εἰς Ἀμάρι, ἵνα παραστήσωσι τὴν κατάστασιν τῆς Μονῆς, καὶ τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχουσιν οἱ πολιορκούμενοι, συστήσωσι δὲ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἐπαρχιῶν τούτων τὴν ταχίστην ἀποστολὴν ἐπικουριῶν, κομίζοντες μάλιστα καὶ ἐπιστολὰς τῶν ἐγκλειστων, οὔτινες ἔγραφον, ὅτι «σκοπὸν εἶχον νὰ ἐγκατερήσωσι μέχρι θανάτου». Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ἀρχηγὸς Κορωναῖος εὕρισκόμενος εἰς τὰ χωρία **Θρόνον** καὶ **Κλησεῖδι** προσεπάθει νὰ συγκεντρώσῃ ἐπικούρους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὀλίγοι προσήρχοντο, οἱ δὲ προσερχόμενοι ἠδυνάτου νὰ φανῶσι χρήσιμοι.

Οί γενναῖοι Κοῦδος καὶ Παπαδάκης ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Μονήν, διαλαθόντες καὶ πάλιν τοὺς πολιορκητάς, καὶ ἐκεῖ μαχόμενοι ἔπεσον.

Περὶ τὴν δεῖλην τῆς ἐπομένης ἡ πύλη τῆς Μονῆς, καίτοι σιδηρᾶ οὖσα, διερράγη.

Τότε ἀμέσως ὁ Μουσταφᾶς διέταξε γενικὴν ἔφοδον.

Οἱ πολιορκούμενοι βλέποντες ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς θυσίας, μετέλαβον ὑπὸ τοῦ Ἠγουμένου Γαβριὴλ τῶν Ἀχράντων μυστηρίων, μετ' ὃ κατέλαβον τὰς θέσεις των, μετὰ τὴν ἀπόφασιν νὰ ταφῶσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ ἔφοδος ἤρξατο. Οἱ Τούρκοι ἀλλαλάζοντες ἐπροχώρουν λυσσώδεις. Πρὸ τῆς θύρας συνήφθη πάλη γιγαντιαία.

Οἱ ἐχθροί, πατώντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν συντρόφων των ἐπροχώρουν. Τότε δὲ ἐκ τῶν πολιορκουμένων ἐξορμήσαντές τινες ἀπὸ τὸ λεγόμενον **Πορτάκι** τῆς Μονῆς μετ' ἀνεσπασμένας μαχαίρας, ἐπέφερον θραυσιν εἰς τοὺς ἐφορμῶντας.

Λυσσώδης συμπλοκὴ στήθος πρὸς στήθος. Τὸ αἶμα ἔρρεε ποταμῆδόν.

Οἱ ἐχθροί, πολυάριθμοι ὄντες, ὑπερίσχυσαν καὶ εἰσώρμησαν εἰς τὴν Μονήν. Ἐκεῖ νέα πάλη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κατ' αὐτῶν.

Ναί! καὶ αἱ γυναῖκες ἔδειξαν ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμόν, αὐτοθυσίαν καὶ αὐταπάρνησιν !!

Ἡ μήτηρ τοῦ Ὀπλαρχηγοῦ Δασκαλάκη Χαρίκλεια μετ' ἀπαραδείγματίστου ἀνδρείας ἀνύψωσε τὴν πεσοῦσαν σημαίαν τοῦ υἱοῦ τῆς, ἕως οὗ, καταστραφέντος τοῦ ἴστοῦ, διπλώσασα τὸ ὕφασμα τὸ ἔκρυψεν εἰς τὸν κόλπον τῆς.

Ἄλλαλαγμοί, θρήνοι, πτώματα ἀκρωτηριασμοί, σφαγαί !!

Ποία εἰκὼν δύναται νὰ παραστήσῃ πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν τὴν φρικτὴν ταύτην πάλην; Ποῖος κάλαμος δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν ἀνδρείαν τῶν πολιορκουμένων, πιπτόνων μετὰ τὰς τελευταίας λέξεις
« **Ἐνωσις** » « **Πατρίς** » :

Ποῖος χρωστήρ ν' ἀπεικονίσῃ τοιαύτην μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀπαισίαν εἰκόνα, ἐν τοιούτῳ συμφυρμῷ τῶν μαχομένων;

Ἄλλ' ἡ ἀνδρεία τῶν μαχομένων δὲν ἔστη πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου τούτου.

Ἐν τῇ Μονῇ ὑπῆρχε πυριτιδαποθήκη.

Εἰς σύνθημα, δοθὲν ὑπὸ τοῦ Ἠγουμένου Γαβριὴλ, ὃ ἐκ τοῦ χωρίου

*Αδελε τῆς Ρεθύμνης ἤρωε Κωνσταντῖνος Γιαμπουδάκης ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς πυριτιδαποθήκης ταύτης, ἣτις πάραυτα ἀνετινάχθη μετὰ φοβεροῦ κρότου.

Ἡ καταστροφή τοῦ δράματος ἐγένετο.

Μία τῶν πλευρῶν τοῦ περιβόλου τῆς Μονῆς ἀνατιναχθεῖσα ἔπεσεν ἐπὶ τῶν παρ' αὐτὴν συσσωρευμένων Τούρκων, καλύψασα καὶ 4 σημαίας αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ ἐμπνευσθέντος τρόμου ἐπῆλθεν ἀνακωχή τις στιγμιαία εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συνελθόντες ἐξηγριώθησαν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν φονευθέντων ὁμοφύλων των ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἤρξαντο γενικῆς σφαγῆς τῶν ἐν τῇ Μονῇ γυναικοπαίδων.

Αἱ φωναὶ τῶν θυσιαζόντων καὶ θυσιαζομένων ἠκούοντο μακράν!

Ἡ περίβολος, αἱ ἀυλαί, τὰ Κελλία ἦσαν πλήρη πτωμάτων. Τὸ αἷμα τῶν γυναικοπαίδων ἔρρεε ποταμηδόν.

Οἱ θρῆνοι καὶ ὀλοφυρμοὶ τῶν γυναικοπαίδων ἐσπάρασσον πᾶσαν καρδίαν, πλὴν τῶν αἰμοδόρων σφαγέων, οἵτινες ὡς τίγρεις αὐθενὸς πλέον ἐφείδοντο.

Οἱ ἀτρόμητοι ἐπιζῶντες ἐκ τῶν πολιορκουμένων, μὲ τεθραυσμένας μαχαίρας καὶ ὄπλα, ἀπαίσιοι τὴν ὄψιν καὶ οὗτοι, ἀλλόφρονες ἐκτύπων ἔτι.

Ἡ πάλῃ πλέον ἦτο ἐντελῶς ἄνισος.

Ἐμάχοντο εἰς πρὸς χιλίους. Τὰ ὄπλα τῶν ὀλίγων ἔτι μαχομένων ἐγένοντο ἄχρηστα. Οὕτω κατὰ τὴν φοβεράν ταύτην στιγμὴν 37 ἄνδρες, ἀποκαμόντες πλέον ἐκ τῆς φονικῆς πάλης, ἔδραμον καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ ἐστιατόριον τῆς Μονῆς.

Τούτους διέταξαν οἱ ἐκπορθηταὶ νὰ παραδοθῶσιν, ὑποσχεθέντες αὐτοῖς ἀσφάλειαν ζωῆς. Οἱ δυστυχεῖς ἐζήτησαν τακτικὸν Στρατὸν καὶ παρεδόθησαν, οἱ ὁ Στρατὸς θὰ τοὺς σώσῃ ἐλπίζοντες.

Ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἐπηκολούθησε τρομερᾷ σφαγῇ.

Πάντες ἐσφάγησαν ἐκτὸς ἐνὸς νέου Ἐμμ. Μυριλάκη, ὅστις ἀναρριχηθεὶς εἰς τινὰ καπνοδόχον ἐσώθη ὑπὸ Τούρκου Λοχαγοῦ, καὶ τοῦ Α. Μπιτσάκη, ὅστις μετεμφισθεὶς εἰς Τουρκοὺν διέφυγε διὰ μέσου τοῦ ἐχθροῦ.

Μόνον ὁ γενναῖος Δημακόπουλος, ὁ Γ. Δασκαλάκης, ὁ Γαληνάκης καὶ τινεσ ἄλλοι, ὡς καὶ τινὰ γυναικόκαιδα, ἐζωγρήθησαν.

Ἐκ τῶν ζωογραφθέντων ὁ μὲν Δημακόπουλος Δασκαλάκης καὶ Γαλιανάκης, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μουσταφᾶ, ἐτουφεκίσθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐν οἷς ὁ γαμβρὸς τῆς Χαρικλείας Δασκαλάκη Χρισ. Δαμουλάκης ὠδηγήθησαν εἰς τὰς φυλακὰς Ρεθύμνης, ὅπου βασανιζόμενοι οἱ πλείστοι, ὧν τινες μάλιστα πληγωμένοι, ἀπέθανον. Κατὰ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ περιδόλου ἐξαετὲς θυγάτριον χήρας τινός, καθήμενον ἐπὶ τινος παραθύρου ἐξεσφενδονίσθη ἔξω τῆς Μονῆς, πεσὼν δ' ἀβλαβὲς ἐπὶ τινος θάμνου ἐσώθη κατόπιν, εὑρεθὲν ὑπὸ τῶν Ἐπαναστατῶν, καὶ ἔζη, γράϊα οὔσα μέχρι τοῦ 1912. Τὸ δράμα ἔλαβε πέρας. Οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Μονήν.

Τρισχίλιοι περίπου Μουσουλμάνοι ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τοῦ πυρός καὶ τῶν χειρῶν τῶν πολιορκουμένων, καὶ ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τὰ ἑρείπια τῆς Μονῆς. Ἀλλὰ τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Χριστιανῶν ἦτο πλήρες. Ἐκ τῶν 943 ἀτόμων, ὅσοι οἱ πολιορκούμενοι μόνον 114 διεσώθησαν, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ, γενναῖοι πολεμισταί, παρθένοι, κόραι, γυναῖκες καὶ τέκνα ἀθῶα, ἔπεσαν θύματα τοῦ αἰμοχαροῦς τυράννου, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ὁ ἀειμνηστὸς Ἡγούμενός Γαθριήλ.

Αἰωνία ἡ μνήμη ὑμῶν, μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας!

Ἄφθιτος καὶ ἀθάνατος ἡ δόξα ὑμῶν, εὐγενῆ καὶ γενναῖα τέκνα τῆς Πατρίδος!

Σεῖς! Σεῖς! μετὰ τῶν ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων ἀδελφῶν σας καὶ μετὰ τῶν ἐπιζώντων λειψάνων μᾶς ἠνοιξατε πρῶτοι τὸν δρόμον, καὶ προσλειάνατε τὴν ὁδὸν τῆς ἐλευθερίας!

Πρὸς σᾶς πρῶτον ὀφείλεται ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου! ὁ στέφανος τῆς τιμῆς! ὁ στέφανος τῆς δόξης!

Σεῖς ἠκολουθήσατε τὰ βήματα τῶν ἐνδόξων προγόνων σας, καὶ ἐκλείσατε τὴν Πατρίδα σας καὶ τὸ Ἔθνος μὲ τὸ χυθὲν τίμιον καὶ ἄγιον αἱμᾶ σας. Σεῖς ναί! οἱ οὐχὶ κατώτεροι τῶν ἡρώων τοῦ Μεσολογγίου. Ναί!

Ἰμᾶς, τέκνα ἅγια, ἐμμύθησαν. κατ' οὐδὲν ὑστερήσαντα τὰ τετιμημένα ἀδέρφια σας, πεσόντα κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις 1878, 1896 καὶ 1897. Ναί! καὶ ὑμῶν ἐγένοντο μιμηταὶ ἄξιοι τὰ ἡρωϊκῶς μαχόμενα καὶ πεσόντα ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ προσφάτως Κρητικὰ παλληναρία. Ἀγήρωσ ἔστω ἡ μνήμη πάντων.

Καὶ ἤδη, περατῶν τὴν διάλεξίν μου, σεβαστόν μοι ἀκροατήριον, εὐ-

ριστῶν θερμῶς ὑμᾶς τῶ ἐν εὐμενῇ προσοχῇ, ἧς μὲ ἠξιώσατε, ἀναφρονῶ.—

—Ζήτη τὸ Ἔθνος!

—Ζήτη ἢ Α. Μ. ὁ θαρσοσεφῆς Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος!

—Ζήτη ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος Βενιζέλος!

—Ζήτη ἢ Κρήτη!»

καὶ 4ον Τὰ δύο κατωτέρω, ποιήματά μου ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐποίησα μὲ μολύβι εἰς ὀλίγην ὥραν ἐντὸς τοῦ ἐν Χανίοις βιβλιοχαρτοπωλείου μου, καὶ ἀπήγγειλα κατὰ παράκλησιν τῶν Κρητῶν Φοιτητῶν κατὰ τὴν ἐξ Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας, μετὰ τοὺς πολέμους, ἐπάνοδον καὶ εἰσοδὸν του εἰς Χανία, τοῦ 14ου **Συντάγματος τῶν Κρητῶν**, ὑπὲρ οὗ καὶ ἀφιερῶθη, καὶ τὸν ὁποῖον ἐμελοποιήθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐν Χανίοις Ἀρχιμουσικοῦ κ. Τούλη, εἰς θούριον ἐμβατήριον. Δεύτερον ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμουσικοῦ κ. Σπυρ. Καίσαρη εἰς **δυοδιάν** διὰ τοὺς Στρατιώτας· καὶ Τρίτον ὑπὸ τοῦ Μουσικοῦ κ. Α. Γ. Ἀργυροπούλου, ὅστις καὶ μακρὰν **ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν** χάριν αὐτοῦ, τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν κάμνει ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντι καὶ ἐκτυπωθέντι τομιδίῳ «**ὀδηγοῦ τῆς ὀδικῆς ἐν τοῖς Δημοτ. Σχολείοις**» ὡς ἄσμα παιδαγωγικὸν διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδας τῶν ἑπταταξιῶν Δημοτικῶν Σχολείων. Τὸ ποιημάτιόν μου τοῦτο ἔχει ὡς ἔπεται:

Καλῶς τὰ τὰ ξεφτέρια μας, καλῶς τὰ παλληκάρια!
Τιμὴ καὶ δόξα αἰῶνια στ' ἀθάνατα λιοντάρια!

Καλῶς τὰ ποῦ τὰ τίμησαν τὰ Κρητικὰ τουφέκια,
Καλῶς τὰ ποῦ δὲν τρόμαξαν φωτιαῖς κα' ἀστροπελέκια.

Οὐδὲ κανόνια τοῦ Ἐσσάτ, τῶν ψευτοπρώσσω βόλια
Δὲν σᾶς δειλιάσαν ἀετοί! Κι' ὅλους μὲ καταφρόνια

Τοὺς ἐσκορπᾶτ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ... στοῦ Μαιζανοῦ τὰ πλάγια.
Στοῦ Λαγανᾶ τὰ ὑψώματα, στῆς Κρέσνας τὰ φαράγγια.

Τὰ φονικὰ τουφέκια σα... ἢ φλογισμένες λόγγαις...
τ' ἀδιάκοπο κινήγητό... εἰς σὲ χαράδραις τόσαις...

Γίγαντες ἀπεδείξατε ἕς τὴν ἄπονη Εὐρώπη
πῶς εἶσθ' ἀθάνατη γεννιά... καὶ ἕς τὴν ἀνδρεία οἱ πρῶτοι.

Τὸ βλέμμα σας, τὸ μέτωπον, ψηλὰ μὲ περηφάνια!
Μὲ δάφνες ἢ Πατρίδα σας σᾶς πλέκει τὰ στεφάνεια.

Ἐλεύθερη ἡ Μάννα σας... εἰς τὴν θεομὴ ἀγκαλιά της.
Σᾶς δέχεται... Τρισένδοξα, πολυπαθὴ παιδιά της!

Καλῶς μᾶς ἤλθατε, παδιά! Καὶ ἡ γλυκεῖα Μητέρα,
Ἔλη χαρὰ, χίλια φιλιὰ σᾶς δίδει πέρα ὡς πέρα...

Τὸ δὲ δεύτερον ποίημά μου ἐγένετο, τῇ παρακλήσει τῶν αὐτῶν
Κρητῶν Φοιτητῶν, οἵτινες μνήμονες τῶν ἐνδόξως κατὰ τὰς μάχας ἐν
Ἠπείρῳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (1912 καὶ 1913) πεσότων 49 Κρητῶν
Φοιτητῶν συναδέλφων των ἐπετέλεσαν κατὰ τὴν 30ην Ἰανουαρίου
1915 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Χανίοις Συλλόγου «Χρυσόστομος» **Πολι-
τικὸν Μνημόσυνον**» καὶ ἀπηγγέθη παρ' ἐμοῦ. Τὸ ποίημά μου
τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Πρὸς Σὲ στρέφω βλέμμα, πρὸς Σὲ κλίνω γόνυ
καὶ ἱκέτιδας χεῖρας... πρὸς Σένα Θεέ μου...
Βοήθει Ἀπόλλων... καὶ σὺ Θεία Μοῦσα...
νὰ ψάλλω ἥρωων, παιᾶνας πολέμου.

Γλυκεῖά μου Πατρίδα, καὶ σὺ θάρρος δός μου...
καὶ σεῖς παλληκάρια... ὀλίγα σας νειάτα...
Οἱ ὀλίγοι μου στίχοι... συγκίνησι ἕς ὅλους,
ἕς γέροντας, ἕς νέους καὶ κάλλη ἀφροάτα.

Δυὸ λόγια μονάχα... νὰ ὑμνήσω μὲ πόνο!
αὐτοὺς ποῦ ἡ Πατρίδα μὲ δάφνης τὰ ἄνθη,
τοὺς στέφει καὶ χαίρει... ὦ ἀθάνατα τέκνα,
ἡ δόξα σας ὄχι! ποτὲ δὲν ἐχάθη!...

Βουτηγμένα τὰ χέρια ἕς τὸ αἶμα
μ' ἄγρια μάτια, μὲ λύκων μορφήν
δολοφόνοι ἀλλόπιστοι σφάζουν
προξενοῦν τοῦ θανάτου σιγήν.

Τυραννοῦν βασανίζουσι καὶ φθειροῦν
ἔξ Ἀσίας Ταρτάρων ὄρδοι
κι' εἰς τὰ ἴχνη... Μογγόλοι καὶ Οὐγγοὶ
πυρπολοῦν κι' ἀτιμάζουσι λησταί.

Ἐδῶ ἀδέφρια... κι' ἐκεῖ ξαπλωμένα
ἀπὸ βόλια ἐχθρῶν αἰωνίων...
καὶ τὰ πτώματα παντοῦ σκορπισμένα
προκαλοῦσι ποτάμια δακρύων.

Ἐδῶ κόραις.. τοῦ Ἡλίου διαμάντια,
Ἐκεῖ βρέφη... γλυνύτατ' ἀγγέλοι...
σπαρταροῦν ἕς τοῦ φογιᾶ τὸ λεπίδι
σὰν προβάτων ἀθῶων ἀγέλη.

Ὅπου ἡ διάβα... φωτιά καὶ μαχαίρι
κι' ὄπην ἡ στάσι... ἀρπαγή κι' ἀτιμία...
Παντοῦ φρίκη! ἕς τ' ἀλύτρωτο γένος...
Κι' ὄπου ζῶσα ψυχὴ... ἐρημία...

Τὴ φθορὰ καὶ τὴ σῆψι σκορποῦνε,
κι' εἰς τὴ φύσι τὴν ἄψυχ' ἀκόμα...
Μὰ ἀπ' ἄκρη ἰὼς ἄκρη κι νι εἶ ται
τῆς Ἑλλάδος τὸ Ἅγιο χῶμα...

Ἀντρωιωμένοι τὰ ὄπλα ἀρπάζουσι
ξεγμινώνουσι σπαθιά τιμημένα.
μὲ κρυφὴ πεθνυμιά... μὲ λαχτάρα...
νὰ τὰ σύρουσι π' ἐχθροὺς ἠματωμένα...

Ἐς τὰ βουνὰ ἔς τὰ λαγκάδια ἔς τὰ δάση
κι' ὄπου ἀέρας ἐλεύθερος πνέει,
πολεμάρχοι χτυποῦν... κι' ἐκδικοῦνται
καὶ οἱ γέροντες γίνονται νέοι...

Ἐς τὴ φωνὴ τῆς Πατρίδος προστρέχουν
μὲ θυσίαις... κι' ἀντρεία καὶ μὲ πόνο
τὸν Φοιῶν ἀντικρούσουν μὲ λύσσα...
μὲ σπαθὶ νὰ τοῦ πάρουν τὸ Θρόνο...

Παλληκάρια ἀτίμητα σπεύδουν,
Εἰς τὸ βλέμμα Τρανοῦ Κωνσταντίνου
μὲ ὄρμη καὶ μὲ λόγῃ ἔς τὰ χέρια
καὶ ἐχθρὸ ζωντανὸ δὲν ἀφήνουν.

Μήτε πείνα οὐδὲ χιόνια ἢ γδύμια,
τ' ἀτσαλένια κορμιά τους φοβίζου
ροβολοῦν... μὲ ἀστραπαῖς σᾶν Τιτᾶνες
καὶ τὴ Μάννα... μὲ δάφναις στολίζου...

Στρέφουν νῶτα... οἱ ἐχθροὶ τρομασμένοι
καὶ πτωμάτων των βλέπεις σωρούς...
ἀνδρειωμένων ἢ λόγῃς τρυποῦνε
ὄλ' ἀδιάκοπ' ἀνάνδρους δειλοῦς...

Ἐς τὸ Κιλίς, Δοϊράνη, ἔς τὴ Κρέσνα
Λαχανᾶ, Τζουμαγιᾶ ἔς τὸ Μπιζάνι
ποῦ ἐχθρῶν μᾶς ἀνοίγεται μνημα...
κι' ἡ Πατρίς μας λιοντάρια της χάνει.

Τιμημέν' ἢ ἀθάνατη νειότη...
τῶν Προγόνων τὸν δρόμο περνᾶ...
καὶ μὲ ὕστερο λόγο «Πατρίδα»!
χωρὶς πόνο!.. μὲ χαρὰ ξεψυχᾶ...

Παντοῦ νίκη . . . καὶ δόξης στεφάνια.
 ἔς τὴ Στεργιά . . . ἔς τ' ἀφροστόλουστο κῶμα
 πιὸ περὶ φανη ἢ Γαλανὴ κυματίζει
 γιὰ τὴ Πόλι ταχύνει τὸ βῆμα . . .

Βασιλῆς ἑστρατηλάτης μὲ πόθο . . .
 νὰ τὴ στήση ἀπάνω ἔς τὸν Τροῦλο
 τῆς Ἁγίας μας Σοφίας . . . νε γραμμιένο
 γιὰ νὰ κάμη τὸν Τύραννο . . . δουλο.

Προσκαλεῖ· μας ἡ σάλπιγξ ἠγοῦσα
 «εἰς τὰ ὄπλα» ὁ Ἄρης φωνάζει . . .
 τριγυροῦν αἱ ψυχαὶ τῶν ἥρώων . . .
 «κι' ἦ λθ' ἡ ὥρα» τὸ Ἔθνος μᾶς κράζει . . .

Καὶ τ' ἀλύτρωτ' ἀδέρφια ζητοῦνε
 πάλι αἶμα ἢ Κρήτη νὰ χύση . . .
 Καὶ λεβέντες τῆς στέλνει βοήθεια.
 κι' ἄλλους ἄθλους μὲ δάφναις νὰ στήση.

«Πέρα ἄσ' κοιμητήρια εἰς ἔρμα ἔξω κλήσια
 ὄπου τρισκόταδη, βουβή, ἢ νύχτα ἐκεῖ πλανᾶται
 ἄπάνω ἔς πλάγια ἔς δρυμοὺς ἔς χιονισμένα ὄρη
 θαμμένα Κρητικὸπουλα . . . Καὶ ποιὸς δὲν τὰ θυμᾶται ;

«Γιὰ σάβανα . . . χαμόκλαδα . . . γιὰ προσκεφάλι . . . πέτρες
 κρεββάτια τους καὶ σκέπασμα . . . λευτερωμένο χῶμα . . .
 τὰ πεῦκα μοσχολίβανο . . . τοῦ Ἥλιου τῆς ἀχτιδαῖς
 κεράκι ἀδιάκοπο τρανό . . . πάνω ἔς κάθε πτώμα . . .

«Στὴν παγερὴ τους μοναξιά . . . μεσ' ἔς τὸ φοριχτὸ σκοτάδι
 μ' ἓνα γοργὸ φτερούγισμα, ἄς τρέξ' ὁ νοῦς μας πέρα . . .
 Μιὰ δέησι ἔς τὸ Πλάστη μας . . . διὰ λόγι' ἀπ' τὴν καρδιά μας.
 γιὰ τ' ἀλισμὸνῆτα παιδιὰ . . . τὸ χρόνο μιὰν ἡμέρα . . .

«Δυὸ λόγια γιὰ τὰ ἀτίμητα . . Μὴν κλαῖτε δόλαις μάνναις
Ἔτο' ἔπρεπε ἡ Πατρίδα μας νὰ γείνη πρὸ ἡμερῶν . .
νὰ πέσουν οἱ λεβέντες σας . . Παιδιὰ ἀντρεπωμένα . .
μὲ σύνθημα παντοῦ «Ἐμπρὸς» ἔς τὴ δοξασιμένη πάλη.

✧
«Στὴν Ἑπειρὸν . . εἰς τὰ Νησιά . . κι' εἰς τὴ Μακεδονία.
Ξεφτέρια . . λεβεντόκορμα . . καμαρωμένη νεοίτη.
Μὲ ἅγιο ἐνδοξασμὸν, μ' ἀγάπη, μὲ λαχτᾶρα
τὰ στήθη τους προέταξαν καὶ ἔπесαν οἱ πρῶτοι.

✧
«Τριγύρω μας πετούμεν' ἡ ἀγγελικὴ μορφὴ των
ἀγάλλεται . . . Γι' ἀνάμνησι ζητᾶ θεοῦ μας λόγο . .
Κι' ἐκεῖ στὴ μαύρη σκοτεινιά ποῦ τὰ σκεπάζει αἰώνια
τ' ἀγιασμένα τους ὁσπᾶ σκιροῦν . . δὲν ἔχουν πόνο . .

✧
«Μὲ μὴν εὐχὴ τὴν ὕστατη πνοὴ ἀφήκαν . . Μίαν
«Γλυκεῖα Πατρίδα ἐνδοξη, διαφνοστεφανωμένη
Γιὰ Σένα κείμεθα ἐδῶ . . πιστοὶ εἰς τὴ φωνὴ σου
κι' ὀλόχαροι σ' ἀφήκαμε . . ἄξια καὶ τιμημένη . .

✧
«Ἀπ' τὰ ὁσπᾶ μας τὰ ἱερά . . τ' ἀραχνιασμένο μνημῆμα
ἕνας θὰ βγαίγη πόθος μας . . νὰ ἀπλώσῃ τὰ φτερά της
ἢ λευτεριά κι' ἡ Γαλανή . . καὶ ἡ τραγὴ Μανοῦλα
νὰ σφίγῃ εἰς τὴ θεοῦ ἀγκαλιὰ τ' ἀλύτρωτα παιδιά της.»

